

naše planine

1-2

1986

Naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Glavni i odgovorni urednik: prof. dr. Željko Poljak. Urednički odbor: Nikola Aleksić, Darko Berljak, Vlado Božić, Krunoslav Milas, Željko Poljak, Ante Rukavina i Cvjetko Soštarić.

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 1000 dinara (za inozemstvo dvostruko). Pojedini broj 200 dinara. Uplate čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102-678-5535). Na poledini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel.: 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972). Tiskanje sufinancira Republička samoupravna interesna zajednica fizičke kulture SR Hrvatske.

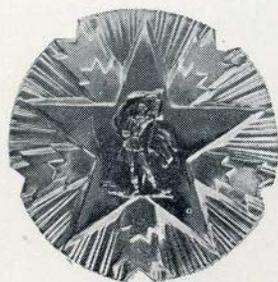
Godište 38 (78) Siječanj — Veljača 1986. Broj 1—2

Volumen 38 (78) Januar — Februar 1986. No 1—2

Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

SADRŽAJ

Nikola Aleksić: Planinarski savez Hrvatske u 1985. g.	3
Daniel Vukušić: Putevima tugaljive jeseni	5
Miljenko Pavešić: Nizozemci na Kapelskom planinarskom putu	9
Borut Kurtović: Gran Sasso d'Italia	11
Mira Šincek: Mjesec i mi na Bijelim stijenama	13
Ivan Jakovina: Slavonske paralele	14
Ljiljana Miletić: Tuga u obnovljenom planinarskom domu	15
Sulejman Ljatići: Noć u Petrovskoj šumi	17
Smilja Petričević: Ja — ranjenik!	20
Milorad Stanić: Renesansa planinarskog (turnog) skijanja	22
Orijentacijski sport	24
Ferdo Uršan: Planinarstvo u Ogulinu do drugoga rata	25
In memoriam	27
Alpinizam	27
Speleologija	28
Vijesti	30

Povijesni prilog (str. 177—208)

»Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva«

Piše: dr. Željko Poljak

Planinarski savez Hrvatske odlikovan je 1974. godine Ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom

Naslovna stranica

Susret

naše planine

CASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

GODIŠTE LXXVIII (XXXVIII)

OD 1898. »HRVATSKI PLANINAR«, OD 1949. »NAŠE PLANINE«

UREDNIK

Dr ŽELJKO POLJAK

ZAGREB 1986.

Planinarski savez Hrvatske u 1985. godini

Društva. U 1985. g. bilo je u PSH registrirano 126 društava. Osnovano je šest novih i to: »Šibanica« u Metkoviću, »Bijele Stijene« u Mrkoplju, »Plješivica« u Titovoj Korenici, »Zvončić« u Zagrebu, »Strilež« u Crikvenici i »PTT Osijek«, dok su s radom prestala dva i to: »Medvedgrad« i »Elektrokontakt« iz Zagreba. Markice za tekuću godinu nisu podigla ova društva: »Imber« iz Omiša, »Jelenc« iz Gerova te »Gornje Vrapče«, »IKOM« i »Priatelj prirode« iz Zagreba.

Članstvo. Na temelju obračuna članskih markica u 1985. g. bilo je u SRH ukupno 36.889 članova od čega 21.173 seniora, 7676 omladinaca i 8040 podmlatka. To je u usporedbi s 1984. g. povećanje od 574 člana.

Skupština PSH. Dana 18. svibnja održana je u Zagrebu XII. redovna skupština PSH koja je prihvatila izvještaje o radu organa PSH u proteklom mandatnom razdoblju, donijela zaključke za budući rad i izabrala nove organe PSH.

Konferencija PSH. Održana je jedna sjednica na kojoj su razmatrani izvještaji o radu Predsjedništva i komisija PSH u 1984. g., financijski izvještaj PSH za 1984. g. i materijali vezani za održavanje Redovne skupštine PSH.

Predsjedništvo PSH održalo je u toku godine devet sjednica. Nakon Skupštine sastav je djelomično izmijenjen, ali to nije utjecalo na kontinuitet rada. Na sjednicama su razmatrena aktualna pitanja iz rada naše organizacije kao što su organizacijska, gospodarsko-financijska, kadrovska, rad komisija, dodjela priznanja, izdavačka djelatnost, organiziranje završne akcije Proslave 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj »Tragom prvog izleta HPD-a«, priprema materijala i organiziranje XII. redovne skupštine PSH i realizacija donijetih zaključaka. Posebno uspjela akcija, koja je organizirana sa PD »Japetić« iz Samobora, bila je završnica Proslave 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj 19. svibnja 1985. pod nazivom »Tragom prvog izleta HPD-a« na kojoj je sudjelovalo preko 5000 planinara iz skoro svih republika i pokrajina. U skladu s mogućnostima, članovi Predsjedništva su sudjelovali na pojedinim akcijama društava, regionalnih saveza (odбора), republičkih saveza i PSJ. Posebno dobra suradnja ostvarena je sa RSIZ-om za fizičku kulturu SR Hrvatske, PZ Slovenije, Republičkim štabom TO, Republičkim sekretarijatom za NO i Komandom V. armijske oblasti.

Komisija za propagandu i izdavačku djelatnost. Nakon konstituiranja u novom sastavu, Komisija je započela s intenzivnom djelatnošću koja je podijeljena na četiri dijela:

- informiranje u vlastitim i javnim glasilima (izdana su tri broja »Vijesti PSH«, obnovljena je i redovno izlazi planinarska rubrika u »Vjesniku« srijedom, uvedena je jednom mjesečno emisija o planinarstvu na radiju i dr.);
- izdavačku djelatnost, za koju je već pripremljen dugoročni program izdavanja (pjesmarica, udžbenici, vodiči, karte, razglednice, značke), a njegova će realizacija ovisiti od financijskih mogućnosti;
- organiziranje izložbi planinarskih fotografija i
- organiziranje kvalitetnih planinarskih predavanja.

Časopis »Naše planine« tiska se u 2400 primjeraka, uz standardnu problematiku (nedostatak kvalitetnih i atraktivnih članaka, malo priloga za rubriku vijesti, česta poskupljenja tiskarskih troškova i sl.). U toku godine izdana je karta Južnog Velebita (II izdanje) u 5000 primjeraka, razglednica Doma Zavižan u 5000 primjeraka i značke iz serije Velebit. Knjižnica PSH redovno je otvorena za članove svaki ponedjeljak od 17 do 19 sati zahvaljujući amaterskoj brizi Branke Popović, članice PD »Rade Končar« iz Zagreba. Fond knjiga redovno se popunjava izdanjima dostupnim za nabavku. Film »Čovjek i planina«, snimljen s Televizijom Zagreb u povodu 110. obljetnice, postigao je pun uspjeh, jer je prikazan u skoro svim mjestima SRH gdje postoje planinarska društva i to ne samo za planinare već i u okviru narodnih sveučilišta, radnih kolektiva i jedinica JNA.

Komisija za zaštitu prirode surađivala je u toku godine s republičkim forumima za zaštitu prirode: Savjetom za zaštitu prirode SRH, Republičkim zavodom za zaštitu prirode i Republičkom konferencijom SSRNH, u kojima je delegat PSH mr Željko Kašpar, te je s njima koordinirala svoj rad. Suradnja s planinarskim društvima u SRH, planinarskim savezima drugih republika i Koordinacijskom komisijom za zaštitu prirode PSJ bila trajna i aktivna. Komisija je izradila program za daljnju edukaciju članstva i planirala seminare o zaštiti prirode za 1986. godinu. Početkom 1985. g. osnovana je »Gorska straža« za područje Dalmacije od planinara educiranih za zaštitu prirode i imenovan njezin rukovodilac. Ujedno su joj sugerirane smjernice za daljnji rad preko skupa sudionika u Splitu. U tom pravcu planirano je da

se iduće godine organizira Gorska straža i na ostalim područjima u SRH. U toku godine održavana je i veza s upravama pojedinih nacionalnih parkova u SRH radi usklađivanja zahtjeva planinarskih organizacija s interesom zaštite prirode u tim parkovima.

Gospodarska komisija vodi brigu o objektima kojima upravlja PSH. U objektima na Zavižanu, Alanu, Pejakuši, Oštarijama i Štirovcu izvršeni su određeni radovi na tekućem održavanju. Radi rekonstrukcije doma na Risnjaku poduzeta je velika akcija: formirani su odbori, pripremljen je troškovnik i tekst Samoupravnog sporazuma koji je razaslan velikom broju organizacija na području Gorskog kotara i Rijeke, nabavljen je materijal (građa i lim) za rekonstrukciju krova i dopremljen do podnožja, organizirano je nekoliko radnih akcija i dr. Dogovoren je i program daljnjih akcija za nabavku sredstava i materijala u toku zime, kako bi se s radovima moglo započeti u proljeće. U toku je priprema dokumentacije radi rješavanja statusa i financiranja planinarskih objekata.

Komisija za statut i normativna akta je na temelju pripremljenog prijedloga te primjedbi društava i regionalnih odbora (saveza) priredila konačan prijedlog Statuta PSH koji je i usvojen na Redovnoj skupštini PSH. Također su pripremljene i na Skupštini usvojene manje dopune Pravilnika o radu Suda časti i Pravilnika za dodjelu priznanja. Pripremljen je i radni materijal za donošenje Poslovnika o radu Predsjedništva PSH.

Komisija za transverzale i markacije vodi brigu o republičkoj transverzali »Po planinama SRH« i o »Velebitskom planinarskom putu«. U toku godine dodijeljen je 41 spomen-znak »Po planinama SRH« (ukupno do sada 496) i 130 spomen-znaka »VPP« (ukupno do sada 1618). Komisija registrira i novo formirane transverzale.

Komisija za povijest planinarstva nastavlja s prikupljanjem dokumentacije, ali se, na žalost, vrlo mali broj društava i pojedinaca odaziva na poziv za slanje materijala. U sklopu završne akcije Proslave 110. obljetnice, Komisija je u suradnji sa Samoborskim muzejom priredila izložbu pod nazivom »110 godina planinarstva u Hrvatskoj« u svim prostorijama muzeja. Bila je otvorena 14 dana a razgledali su je skoro svi sudionici jubilarnog izleta, te velik broj planinara i građana.

Komisija za dodjelu priznanja redovno obrađuje prijedloge za dodjelu priznanja koje dostavljaju društva. Ukupno je riješeno 156 prijedloga (35 zlatna, 56 srebrna i 65 brončana znaka PSH). Na PSJ je upućeno 13 prijedloga za zlatni i 19 za srebrni znak PSJ. Pripremljena je i društvima upućena dodatna uputa kako treba pripremati prijedloge za dodjelu priznanja.

Komisija za općenarodnu obranu koordinira rad s nadležnim organima za ONO i DSZ. U toku je priprema obavezne dokumentacije na tom području.

Komisija za međunarodne veze održava kontakte s inozemnim planinarskim organizacijama i pojedincima.

Komisija za omladinu. Kao i svake godine organizirano je sudjelovanje oko 200 planinara na tradicionalnom planinarsko-skijaškom pohodu u okviru »Memorijala 26 smrznutih partizana« od Jasenka do Tuka. Predstavnici PSH sudjelovali su na pohodu planinara omladinaca PSJ koji je održan u organizaciji PS Makedonije na Šar-planini.

Komisija za školovanje kadrova. Nakon konzultacija s društvima, regionalnim odborima (savezima) i stručnim komisijama PSH, definiran je program školovanja kadrova u planinarskoj organizaciji i usvojen na Skupštini PSH. Nakon toga štampan je u obliku brošure te je uz uputu za korištenje dostavljen svim našim planinarskim organizacijama. Izrađena je posebna diploma za sudionike planinarskih škola koje se organiziraju po usvojenom programu i koje također verificira Komisija.

Komisija za gorsku službu spasavanja koordinira rad 11 stanica. Održan je zimski tečaj na Platku za 28 pripravnika iz 8 stanica. Šest pripravnika položilo je ispit i steklo naslov Gorski spasavalac. Održani su seminari na Kleku za članove stanica Karlovac, Ogulin i Samobor. Jedan član Komisije sudjelovao je u radu instruktorske komisije PSJ. Za potrebe službe GSS je OZ »Croatia« (iz sredstava preventive) dodijelila terenski automobil »Lada Niva«. Izrađena je i nova serija značaka za spasavaoce.

Komisija za vodiče održala je 10 sastanaka na kojima je razmatrana tekuća problematika. Kontaktirala je sa 6 stanica vodiča u SRH. Održana je ljetna škola vodiča na Vršiču za 27 planinara iz 13 društava. Organizirana su dva seminara za »Vodiče društvenih izleta« za regiju Dalmacija na Mosoru (28 planinara iz 8 društava) i regiju Zagorje na Kalniku (26 planinara iz 8 društava). Dva puta su održani ispiti za naslov »Vodič ljetnih pohoda« na kojima je 10 pripravnika steklo taj naslov. Uz suradnju Stanice vodiča Zadar organiziran je XII. zbor vodiča i pripravnika PSH u Paklenici sa 41 članom iz pet stanica. Izrađena je i nova serija značaka »Vodič«.

Komisija za alpinizam koordinira rad 5 odsjeka i nekoliko pododsjeka. Organiziran je Plenum alpinista na Kleku. Članovi Komisije sudjelovali su na dva sastanka KKA PSJ, a tri instruktora na seminaru za alpinističke instruktore PZ Slovenije u Tamaru. Održan je ispit za naslov »Alpinist« koji je stekao je-

dan kandidat, a nekoliko ih je upućeno na popravni ispit. Od značajnijih akcija treba spomenuti organizaciju Prvog prvenstva Jugoslavije u brzom penjanju u Paklenici 2. svibnja i republičkog ledenjačkog tečaja i logora u Chamonixu na kojem se sudjelovalo 27 alpinista i pripravnika. Ukupno je ispenjano oko 1200—1300 čovjek-smjerova što odgovara prošlogodišnjem prosjeku, ali se osjeća napredak u kvaliteti, pa su tako ispenjani i dugogodišnji problemi kao što su sjeverne stijene Eigera i Grandes Jorasses, te usponi u Druu, Grand Charmozu i Blanc de Taculu. Iz SRH organizirane su i dvije uspješne ekspedicije: PS Zagreba na Huandoy (Ande) i PDS »Velebit« na Ruwen-Zori i Kilimandžaro.

Komisija za speleologiju organizirala je seminar o mjerenju i crtanju speleoloških objekata u Veternici (16 sudionika iz 6 odsjeka), Speleološko veče u Zagrebu (34 sudionika) te uz suradnju KKS PSJ i SO PD »Mosor« Savezno savjetovanje o samopomoći i samospašavanju na Mosoru (41 sudionik). Predstavnici Komisije sudjelovali su na Konferenciji saveza speleologa Jugoslavije na Kupresu, Simpoziju »Čovjek i krš« na Kupresu i sastanku KKS PSJ na Avali. U toku godine održani su ispiti za naslov »Speleolog« koji je steklo 6 pripravnika, izrađena je kategorizacija speleologa kao vrhunskih sportaša, pripremljen i tiskan prvi svezak speleološkog priručnika, više puta je objavljen popis naj-

većih speleoloških objekata u SRH, ponuđena je izrada elaborata o turističkom uređenju špilje Za Gromačkom vlakom kod Dubrovnika, izrađena nova serija značaka »Speleolog« i dr. Komisija i dalje vodi brigu o vođenju turista po špilji Veternici (oko 2000 posjetilaca) a započeli su i radovi na obnovi električne rasvjete i djelomičnom uređenju puteva u njoj (sredstva u visini od 600.000 din osigurao je Odbor za Medvednicu).

Komisija za orijentaciju održala je niz sastanaka na koje su pozivana sva društva zainteresirana za razvoj orijentacije. Nažalost, pripremljeni radni sastanak pod nazivom »Stanje u orijentaciji, mogućnosti i pravci njenog razvoja« otkazan je zbog malog broja prijava. Komisija je u suradnji s PDS »Velebit« iz Zagreba organizirala Republičko orijentacijsko natjecanje PSH na Matić-poljani. Dvije prvoplasirane ekipe sudjelovale su na Saveznom orijentacijskom natjecanju PSJ na Bjelašnici. U suradnji s PD »Papuk« iz Virovitice organiziran je ljetni orijentacijski logor na području Virovitičkih ribnjaka, na kojem je sudjelovalo 70 orijentacista iz 18 društava iz 3 republike i 1 pokrajine. Ovogodišnji »Kup Jugoslavije« uspješno je organiziralo PD »Papuk« a sudjelovalo je 200 natjecatelja iz 24 društava iz 3 republike i 1 pokrajine. Za 1986. g. pripremljen je Kalendar natjecanja. U okviru Orijentacijske lige Hrvatske održano je 8 natjecanja na osnovi kojih su proglašeni rezultati pojedinačnih plasmana.

Nikola Aleksić

Putevima tugaljive jeseni

DANIJELE VUKUŠIĆ
JABLANAC

Kalendarsko se ljeto bliži kraju, jer je već polovina rujna. Velebit u to doba godine skoro uvijek zrači osebujnom ljepotom. Dani su relativno topli i ugodni, a bukove se šume počinju šarati žutom i žutocrvenom bojom. Svaki dan sve više tone u tišinu. Ptice se rijetko, tek cvrkutom glase iako se na čistinama vide brojni poletarci, koji bez cvrkuta lete livadama. Divljač se već u praskozorje povlači u dubine šuma na dnevni odmor, pa se rijetko i oglašava. Tu i tamo se ponekad može zateći lisica, kako kroz travu na livadama, kao u igri, lovi skakavce. Svagdje i u svemu osjeća se dah nadolazeće jeseni. Kako li je lijepo, popeti se na visoke vrhove, a sjediti i lješkariti na proplancima poseban je užitek, naročito kad je čovjek osamljen, te nesmetano razmišlja gledajući uokrug beskrajne daljine, gdje se ponekad zapaze orlovi i druge grabljivice kako kruže vedrinom iznad vrhova i dolina.

Skoro svakog jutra kad se čiste zrake sunca prosu vrhovima, u meni se javi neki moćni zov divljine, koji me neodoljivo vuče u vrhove i doline, vjerujući da će to biti dan posebnih užitaka, protkan osjećanjem ugodne tuge, koja mi je bliža duši od svake radosti doživljene na ulici ili društvu. U prirodi pripadam dijelu svijeta koji me okružuje, svjestan da sam i ja mali dio prirode, bez koje bi mi život bio pust.

Vremena pretežno lijepa, topla i sunčana. Pogled se otimlje za vrhovima i proplancima, bludeći nepreglednim prostranstvom dok ne utone u dalekim modrinama. Njima me nešto vuče, jer znam da se tamo kriju brojni kutci ljepote i divljine, koje treba pronaći i vidjeti. Odluka se donosi lako, iako često možda suprotno planinarskom pravilu. Jer ići i lunjati samolikim prostranstvima, gdje se vrlo rijetko susretne čovjeka, nije preporučljivo ni razumno, tim više što je Velebit vrlo čud-

ljiva planina, koja može u jednom danu pokazati sva godišnja doba, čak i usred ljeta. Ima dana kad se poslije obilnog znojenja i pripeke odjednom naoblači, vjetar sve uskomješa, tresnu gromovi i dio se planine pretvori u pravi pakao gdje šibaju vjetrovi, a hladna kiša prodire kroz odjeću. Ako se vjetar smiri i oblak se razbije, opet zasije sunce i svuda šumom i livadama zablistaju sjajne kapi rose, no ponekad nevrjeme potraje i po koji dan. Osim nevremana, na čovjeka u planini vrebaju i druge brojne opasnosti. Teško prohodni tereni, vrtače, provalije, a napose jame i duboke rupe, kojih je u Velebitu bezbroj i po ravnijim terenima, a često su jedva uočljive, pa tko nema dobre orijentacije može, napose u magli, i da zaluta. Što se tiče zvijeri, tu je opasnost minimalna, osim zimi od vukova, koji su u vrijeme parenja u čoporima gladni pa i opasni, dok ih se ljeti rijetko može uočiti. No usprkos svemu, čovjek koji živi u planini i s planinom, ne preza ni pred čime, vjerujući da mu je planina kao i dom gdje je uvijek siguran. Stoga neće kolebati kad osjeti zov divljine, kao vuk samotnjak, već će poći i u dosad mu nepoznato, uvjeren da će uvijek nešto otkriti zbog čega neće žaliti truda.

Učestali su lijepi dani, što je za ljubitelje prirode pravi izazov. Stoga odlučih da što prije krenem na dulje ture kroz divljinu i vrhove. To priopćim supruzi Anki, rekavši i smjer puta. Ona me malo zbunjeno pogleda, ali prihvati. Već sutradan ustajemo malo ranije, doručujemo, spremimo sve potrebno u naprtnjače i put pod noge. Sunce je već obasjalo Plješivicu i dio Mireva kad mi usmjernismo do Premužičeve staze na Kosici, gdje skrećemo sjeverno prema Alančiću. Odavde staza vodi lijepom bukovom šumom i mekanim terenom, da tek nakon dva kilometra stignemo na prvi proplanak ispod Alančića, zvan Gornja Bukova draga. Tu je redovno odmor, jer su vidici na podgorske padine Velebita, more i otoke veličanstveni. Dalje opet staza vodi kroz šumu u smjeru istoka izlazeći na čistinu kod bivše ruje Alančić, te poslije stotinjak metara opet kroz šumu oko Malog i Velikog Daševca do prve lijepe i ravne čistine na Rožano kod bivše Rožanske ruje. Tu se u prošlosti napajala stoka i igrali čobani, a sada vodi ni traga. Ostala je jedna oveća udubina, koju su, po predaji, još od Ilira nabijala kopita i papci stoke, stoga je uvijek obilovala vodom, dok je nestankom stoke zarasla u visoku travu. Zaobilazeći ruju izlazimo na lijepi zaravanak Ripišta, gdje je nekada u davnini na visini oko 1600 m obrađivano zemljište, a gdje se i danas vide dvije zidine smještene u zavjetrini pod travnatim vrhom zvanim Debeli brig. Vrlo je uočljivo da su tu boravile dvije obitelji obrađujući zemljište u blizini vode. Nitko ne zna tko su to bili, u koje su vrijeme tu boravili na takvim visinama, možda kao nastambe najviše na Velebitu, ali se pretpostavlja da su bili bunjevački stočari. Od Ripišta staza

nastavlja u smjeru sjevera zaobilazeći Debeli brig, prelazi preko položine, potom oko Jamurine ispod Seravskog vrha (1663 m) ostavljajući južno duboki Dujčić dolac, stiže do Dujčić torine. Ovdje napuštamo stazu i skrećemo u smjeru istoka starim putem koji vodi za Lubenovac. Prolazeći šumom nekoliko stotina metara, skrećemo sjeverno na lijepe proplanke Golog vrha. Lagano hodajući kržljivim šumarcima i proplancima, stižemo na najvišu točku Golog vrha (1670 m), iza Krajačeva kuka (1690 m), najvišeg vrha u ovom dijelu Velebita.

Stigavši na vrh osjetismo blag umor, malo zastanemo, potom sjednemo na travu u kojoj se zrcališe kapije rose iako se sunce već povisoko izdiglo iznad vrhova. Posve lagan vjetrić pirkao je iz dubokih dolina prema vrhu, što je na ovim visinama redovna pojava. S vrha se otvaraju vidici na sve strane. U nedogled na istok, te preko brojnih vrhova na zapad, more i otoke. Sa sjevera od Zavižana do Šatorine na jugu, a dalje u modrini naziru se poneki vrhovi južnog Velebita. Zanešeni beskrajnom širinom vidika sjedimo kao prikovani, kružeći pogledima na sve strane. Pokušavam brojiti vrhove koji su mi u vidokrug, ali uspijevam nabrojiti tek one više i značajnije, pri čemu pomislih da ni bogovi s Olimpa nisu imali ljepših vidika. Promatrajući unaokolo zapazimo kako iza vrhova izranjaju tri orla kružeći u velikim visinama iznad Risovca, da se nakon poduljeg kruženja izgube iz vida negdje u prostoru i daljini. Svuda je pusto i tiho, da tek na čas tišinu prolomi srdać oglasivši se nekoliko puta od Vučjaka. Na sjeveru iznad Krajačeva kuka zapazimo pahuljasti oblačić kako lagano plivi modrinom, da se ubrzo rasplina, a potom se pojavi opet sličan na određenoj daljini. To se u ovim krajevima pripisuje trajnijem lijepom vremenu, jer ti su oblačić rezultat isparavanja rose iz dolina.

Nakon poduljeg sjedenja ustanem i krenem u šetnju šumarcima i proplancima, gdje poplašim tri tetrijepke koje se blažiše na suncu prljajući se u maloj rivini zemlje. Nakon stanovitog tumaranja vratim se na vrh, zatekavši Anku gdje još sjedi gledajući u daljine. Šutke sam sjeo do nje na travu. Oboje smo šutjeli, gledajući sjetno preko vrhova, zaokupljeni mislima na prošla vremena i sadašnju opustjelost tako goleme planine. Sjećamo se izleta na ove vrhove s dobrim prijateljima planinarima, od kojih poneki već nikada neće doći, jer podoše putem nepovrata. Sve se slilo u nepomoćen mir i tišinu, što nas podsjeti kako smo posve osamljeni na ovim visovima i golemim prostorima. Vjetar nas je na mahove ugodno milovao, posve tiho čarlijajući i jecajući kroz grmlje i visoke slamke uvele trave. Mrsio nam je sijede kose, budeći u nama davne uspomene, kad stajamo na ovom istom vrhu, mladi i puni života, vjerujući da će te ljepote trajno živjeti. I tada nam je vjetar mrsio bujnu kosu, a oko

Na opustjelim Jovanović padežima

Foto: D. Đurović

nas je brujao istinski lijep život, koji za svagda uminu, ostavivši samo prazninu i bolna sjećanja što će živjeti još koliko će živjeti oni koji prodoše tim putevima prošlosti. Ako li se ikad netko od potomaka bivših žitelja navrati kao planinar na ove planine, stajat će na vrhu kao stranac, gledati doline, vrhove i čistine, a da neće ni naslućivati kakve se sve ljepote, radosti, pjesme, boli i tuge, patnje i nadanja, rasplinuše ovim dolinama, čistinama, šumama i putevima. A s koliko se ljubavi njegovi pređi vezaše i grčevito držaše uz svoje škrto tlo i djedovska ognjišta koja se sada redom gase.

Iako smo lješkarakli osjetili smo lagan umor i potrebu da se rastresemo življim pokretima. Lagano se spuštamo niz proplanke i kroz šumarke prema putu koji vodi za Lubenovca. Od Golog vrha put trajno prolazi šumom bukvine uz poneko stablo smreke. Zarastao je, ali vodi mekanim terenom spuštajući se u sve bogatije šume. Često smo zastajkiivali, misleći o vremenu i prolaznosti. Misleći na brojne susrete, brencanje zvona na tovarnoj i drugoj stoci, pjesme koje odzvanjaše ovim prostorima iz mladih i starih grudi zdravih gorštaka, kako muškaraca tako i žena. A sada — tišina, tišina i samo tišina narušavana po kojim cvrkutom ptica i laganim šumom vjetra. Poslije gotovo jedan sat hodanja spustismo se u Legčevu dragu, zapadnog dijela Lubenovca, gdje se već između visokih stabala smreka otvaraju vidici na prostrane livade privlačne doline Lubenovca. Tu opet sjednemo na travu da se malo odmorimo i uživamo u vidicima.

Iza poduljeg odmaranja krenemo dolinom prolazeći pored brojnih zidina bivših nastamba, koje su zarasle u visoku travu i po koje stabalce, gdje se danas nesmetano množe glodavci i gmazovi. Dalje smo usmjerili prema istoku prolazeći najravnijim dijelom Lubenovca, dok se ne dohvatismo Vrška, obraslog bogatom i visokom šumom smrekovine. Podulje smo se penjali kamenitim usjeklinama i malim proplancima, dok ne dospjesmo na male ravne udole na razmeđu Velikog i Malog Lubenovca. Tu smo na jednom zavravanku odlučili da se podulje odmorimo. Udobno smo se smjestili i pošto založismo, ja sam se opružio po travi na leđa, gledajući u plavetnilo neba u koje su zadirale šiljate krošnje smreke. Na ovom je dijelu šuma već prilično prorijeđena. Oko sebe zapazim brojne panjeve nesmiljenog rušenja stabala, ali me je najviše prenerazilo što je svako kvalitetnije stablo doznačeno za rušenje u slijedećoj sezoni, iako se tu šuma koristi i ruši već niz godina. Po pričanju nekih od šumarijskog osoblja u pojedinim odjelima je šuma već prekomjerno iskorištena, no usprkos tome sječa se i dalje nastavlja. Dolina Lubenovca okružena je uglavnom stjenovitim vrhovima Rožanskih i Hajdučkih kukova, te Kozjaka, gdje se šuma teško i sporo oporavlja, jer erozija dospijeva da ogoli vrhove prije nego li biljke izniknu i učvrste se. U bogatim dubinama Velebita proces je drukčiji, jer je tamo tlo bogatije zemljištem.

Tijekom ljeta prokrstarilo sam cijelo područje oko Lubenovca i zapazio svuda istu sliku. Kako u Sušinci, Plančicama, podnožju Hajdučkih i Rožanskih kukova, tako oko Ma-

Tugaljiva jesen (Tudarevo na Velebitu)

Foto: D. Đurović

log Lubenovca prema Begovači i ispod Kozjaka. Sjećam se još dječaćkih dana: kad bi brojna goveda krenula od Lubenovačke ruje s napajališta u šume, već se poslije desetak metara ne bi vidjelo ni jedno govedo koje bi zamaklo u šumu, a sada se na stotine metara vidi zec. Pokušaj pošumljavanja, kao što je u Dolini za Klancem, na Malom Lubencu i dr. daju rezultat skoro ravan nuli. Samonikla stabalca se dobro drže odolijevajući suši i drugim nedaćama, ali su primjerci uslijed siromašna i prozorna tla vrlo rijetki.

Svaki ljubitelj prirode, prolazeći ovim prostorima, postavlja pitanje: koliko dugo će još biti sjeće, jer šume su već iscrpljene. Ostajemo zapanjeni gledajući kako su pojedini predjeli već poharani, što sjećom, što naletom orkanskih vjetrova. Obuzet ovakvim dojmovima, čovjek se i nehotice pita osjeti li netko od osoblja, tijekom doznake i rada, neku bol pri pomisli kako će golema stoljetna stabla, poslije prodornih zvukova motorne pile, uz lom i jezivu tutnjavu tresnuti na

zemlju. Sunce će prodrijeti na golo stijenje koje je do toga časa skrivala golema krošnja smreke, a poslije će vjetrovi i kiše učiniti svoje. Tako će nastati pusti krš koji će svojim sivilom nagrditi do tada tako lijep krajolik i ovu lijepu dolinu pretvoriti u dolinu pustoši i strave.

Još dugo smo sjedili i lješkarili na čistom i lijepom proplanku, kao da nas je nešto moćno vezalo u ovaj osamljenosti i tišini. Jedva primjetan vjetrić tek bi se ponekad spustio s okolnih kukova i pomilovao grane visokih smreka, kao da šapuće, kako se umilno i tiho želi prošuljati između krošanja još pošteđenih visokih stabala. No, budu li šume i dalje ovako uzmicale, ubuduće će vjetrovi nesmetano valjati golim stijenjem, ali ne samo čarlijajući, već i hućeci poput bujice poslije proloma oblaka. Bućit će i jezivo zavijati, jer ih neće imati što zadržati ni ublažiti. I kad, nedaj bog, prostori ostanu suri i pusti, tu će carevati kiše, snijegovi, vjetrovi i vijavice, a dijelom ljeta i pripeke sunca bez vode i hladovine.

Ustanem se, prošetam i popnem na jedan poveći glavčurak zagledavši se u visoke sive kukove, što kao ukleti gradovi strše iz zelenila. Pogled kruži zelenim dolinama, a potom se zaustavi na visokim kukovima koji zatvaraju daljnje vidike. Što se šume više penju prema vrhovima, to bivaju sve rjeđe i sve više prošarane sivim stijenjem, završavajući golim kukovima bez zelenila. Na okomitijim kukovima poneka se stabla smreke grčevito drže procjepa u klisurama, te čovjek u čudu gleda, kako se tu tako velika stabla mogu održati. No ona se usprkos oskudnom zemljištu i lošem smještaju opiru vjetru i pripeci pokrivajući dio surog stijenja, dajući mu sliku života i osebuju ljepotu. Tu se zadržavaju ptice i divljač svih vrsta koje nastavaju Velebit. Napinjem sluh i dugo slušam čuje li se ili pokreće nešto živo, ali mišta osim što žega titra dolinom. U ušima neko lagano bubnjanje, a misli kao da postadoše čujne i pričinja mi se da čujem njihovu jeku kako odzvanja od vrhova. Kakva li umišljena jeka u ovoj pustoši i tišini — pomislim i krenem natrag prema Anki.

— Vidio sam dosta i previše — rekнем joj umorno i tiho, na što ona podigavši sjetan pogled reče:

— I ja sam o svemu ovome što vidim i što sam prije vidjela, dugo razmišljala.

Spremamo naprtnjače, kroćimo prema cesti, a potom vukući umorne noge, vijugavom cestom krenemo prema kući. Toga smo dana prošli brojne kilometre vrhovima i dolinama, pa iako su dojmovi — vezani uz prošlost — turobni i bolni, izlet nas je zadovoljio, jer smo pripadali prirodi koja nas trajno privlaći svojom čistoćom i moći.

Nizozemci na Kapelskom planinarskom putu

MILJENKO PAVEŠIĆ

RIJEKA

Lani se dogodilo nešto što je za naše planinarstvo izuzetna pojava: tri grupe Nizozemaca, vođene našim vodičima društvenih izleta, obišle su dio Gorskog kotara i prošle cijeli Kapelski planinarski put. U okvirima organiziranog planinarstva u Hrvatskoj to je prvi takav oblik vođenja inozemnih skupina kroz naše planine.

Planinarski entuzijasti pokušavaju već nekoliko godina organizirati izlete i pohode turista u naše planine, ali nažalost, sluha za takav dodatni oblik turizma u opatijskoj i crkveničkoj rivijeri nije bilo.

Veličinu te ponude shvatili su turistički radnici iz »Sunturista« u Zadru. Organizirali su propagandu i prihvat, dok su vodiči društvenih izleta organizirali ostalo. Nitko nije znao kako će cijela akcija završiti. Te tri grupe bile su pilot-grupe kako za »Sunturist«, tako i za vodiče.

No, podimo redom: grupe su dolazile avionom u Zagreb i ovdje ih je prihvaćao vodič. Autobusom su prebačeni u hotel »Risnjak« u Delnice. Budući da Nizozemci nisu bili planinari, trebalo ih je pomalo i kondicijski pripremiti, a usput im pokazati i djelić Gorskog kotara oko Delnica. To je načinjeno na dva izleta, jedan u Skrad i Zeleni vir s Vražjim prolazom, a drugi u područje Čavić-brda

i Velikog Petehovca. Taj je dio ostavio poseban dojam na strance, jer su cijeli dan prolazili kroz čarobne planinske pašnjake prošarane šumarcima stoljetnih bukava. Cvijeće je bilo u punom cvatu, a vidici kakve planinar samo poželjeti može. Fotoaparati su neprestano »škljocali«, pa smo tako dobili i besplatnu propagandu jer će još mnogi stranci vidjeti te dijapozitive slijedećih zima u dalekoj Nizozemskoj.

Trećeg je dana izlet bio ozbiljniji. Pošli smo na Bjelolasicu (1533 m). Ta je planina i za iskusnijeg planinara izazov, što li će tek predstavljati za čovjeka iz ravničarske sredine? Pogled s vrha sezao je od Alpi do Bosne, od Pokuplja do Kvarnera. I opet »škljocanje«, i opet niz novih dijapozitiva. Slijedi povratak preko Jančarice i Matić-poljane. Tu, pored »kamene kolone«, održan je mali sat povijesti iz naše revolucije, koji je pobudio priličan interes i mnogo pitanja o našoj borbi tijekom drugog svjetskog rata.

Dom u Tuku dobro je došao za odmor i malu okrepu, a brojni žigovi otisnuti na razglednicama KPP-a krenuše u Evropu.

Tako je izgledao pripremljeni dio. Idući dan, u subotu, bio je obilazak Rijeke i Opatije koji je ujedno poslužio kao priprema za trodnevno pješaćenje kroz Veliku Kapelu.

Planinarsko sklonište u Dulibi na Kapelskom planinarskom putu

Planinarsko sklonište koje su organizatori Kapelskog planinarskog puta uredili u jednoj zgradi napuštenog sela Viništa na primorskoj padini

Foto: Dr. Z. Poljak

Na taj drugi dio puta sve su tri grupe odlazile s malom dozom straha. To je i razumljivo. Objašnjeno im je da tamo nema ljudskih naselja i da je čovjek oslonjen samo na sebe i skupinu s kojom se kreće. Međutim, očaravajuće Samarske stijene, Vihoraški put i Bijele stijene učinile su svoje.

Vremena je bilo samo za oduševljenje i brigu da na dijapozitivima sve to ostane zabilježeno. Zaključak na kraju bila je njihova izjava: »Nismo vjerovali da u Evropi takvu nešto postoji!«

Planinarski dom na Bijelim stijenama odigrao je posebnu ulogu. PD »Rade Končar« iz Zagreba spremno je osiguralo dom i dvije čarobne domačice, Kristinu i Vinku. One su spremile takvu maneštru i stvorile takav ugođaj u domu, da bi to trebao biti obrazac gostoljubivosti u priručnicima kako se dočekuju i ugošćuju umorni planinari.

Prastare šume bukve, smreke i javora na putu od Bijelih stijena do Dulibe oduševljavale su na svakom koraku. Bio je mjesec lipanj, pa nas je pjev ptica pratio cijelim putem, miješajući se skladno s povremenim praskom suhe grane i šumom suhog lišća pod nogama.

Sklonište u Dulibi bilo je priča za sebe. Ovi gradski ljudi nikad dotad nisu vidjeli vatra naloženu bukovim deblima, niti doživjeli doč u debeloj šumi Dulibe. Tama nas je polagano obavijala, sve je više bilo noćnih zvukova iz dubine šume, zvijezde su bile sve sjajnije, veće, gušće. Grupa se sve više skupljala, neki više nisu izlazili iz skloništa. Tada je zapaljena logorska vatra koja se ubrzo pre-

tvorila u pravi krijes. Nestalo je straha, poraslo je oduševljenje. Posjedali smo oko vatre na debla. Uskoro se začula pjesma, nama domaćinima nekako čudna, neobična, ali u tom trenutku ipak pjesma koja spaja. Počele su priče i pošalice koje su trajale cijelu noć.

Putem do mora jedno ugodno iznenađenje zamjenjivano je drugim. Jednom su to bili prekrasni motivi Kolovratskog polja punog cvijeća svih mogućih boja, drugi put iznenađan izlazak iz šume ponad Krmpotske Luke, s nevjerojatno lijepim vidikom na Velebit, Učku, otoke, more. Koliko li je samo komentara izazvala kućica pokojne Ane Komadine, sada lijepo uređeno sklonište na Kapelskom planinarskom putu!

Kruna svega bio je silazak u Klenovicu i podjela značaka KPP-a. Zahvaljujući razumijevanju Odbora KPP-a vodič je dobio značke KPP-a da ih na kraju podijeli. Kako je tko u Klenovici otisnuo posljednj žig, uz čestitke mu je uručena i lijepa značka. Bio je to pun pogodak: radovali su se kao djeca i jedan drugome pomagali prikopčati na kolušlje ta zaista lijepa priznanja.

Na kraju još nekoliko podataka: Žene su bile brojnije. Starost od 21 — 60 godina. Planinar nije bio nitko. Socijalna struktura od radnika do visoke stručne spreme.

Posebno ističem ljubaznost i brigu osoblja hotela »Risnjak« u Delnicama. Trudili su se da zadovolje i najmanju želju pojedinaca, a naročito je za pohvalu pripremanje domaćih jela koja su bila vrlo dobro pripremljena. Ljubaznost kakvu rijetko srećemo danas u našem ugostiteljstvu.

Gran Sasso d'Italia

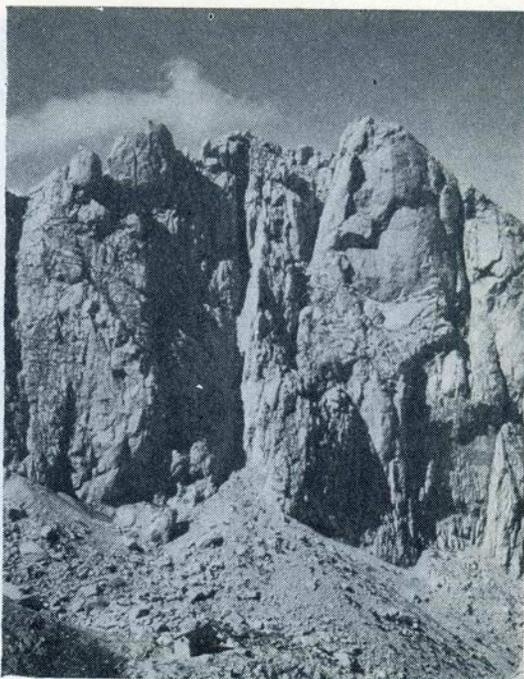
BORUT KURTOVIĆ
MAKARSKA

Najlakši je prilaz Gran Sassu, nakon pristajanja trajekta koji iz Splita vozi za Pescara, automobilom preko gradića Roseto degli Abruzzi, Villa Vomano i Pietra camela do skijaškog centra Prati di Tivo koji se nalazi na visinu od 1465 m. To je skupina luksuznih hotela sagrađenih posljednjih desetak godina na gornjem rubu šumskog pojasa, koji blago prelazi u travnjak sve do izrazitih strmina podno kamenog masiva Corno Piccolo. Vožnja traje oko sat i po, a treba napomenuti da kod S. Agostina naša cesta križa autoput koji povezuje Jadransko more s Rimom. Ta brza cesta prolazi tunelom dugim 10200 m kroz Gran Sasso i omogućava da se u Rim stigne za samo dva sata vožnje.

U Prati di Tivu moguće je nabaviti kartu Gran Sassa u mjerilu 1:10.000, koja će nas odvesti u Rifugio delle Guide, mali hotel usred bukove šume, koji drži jedan od najboljih poznavalaca Gran Sassa — Pasquale Iannetti. Od čitavog sistema žičara nas je interesirala ona koja čitave godine vozi na prijevoju La Madonna (2028 m), odale se pruža prekrasan pogled na čitavo područje kojim je trebalo proći da bi se stiglo na ove visine. Domaćini su nas obavijestili da je odlukom vlasti zabranjena u buduću svaka gradnja na području Prati di Tivo, što raduje s obzirom na sada postignuti sklad objekata i prirode.

La Madonnina je ishodište svih planinarskih tura, jer se u današnje vrijeme svi koriste pogodnostima prijevoza automobilom i žičarom. Radi toga ovdje je subotom i nedjeljom stjecište tisuća planinara s najrazličitijim ciljevima. Mnogi dolaze da bi samo s visoka pogledali u dolinu i zatim se vratili. Naš put trajao je još jedan sat pješaćenja po dobro ugrađenoj stazi, strmo uz brdo do planinarskog doma Rifugio C. Franchetti (2435 m). Tu smo

Općina Makarska i talijanski grad Roseto degli Abruzzi održavaju prijateljske odnose od 1980. godine. Sticajem okolnosti bio sam član jedne od delegacija koje su posjetile Roseto i imao priliku vidjeti okolinu grada. To je prekrasan gradić s desetak tisuća stanovnika koji se smjestio uz samu obalu Jadranskog mora, 27 kilometara sjeverozapadno od Pescare. Upoznavši grad i njegovu bližu okolinu, domaćini su nas povelu u unutrašnjost do samih obronaka Gran Sasso d'Italia i u meni se rodila želja da se jednom vratim i popnem na tu planinu. Pripremajući se za izlet na Gran Sasso, osnovne podatke crpio sam iz članka »Na najvišem vrhu Apenina« (Dr. Zeljko Poljak, »Naše planine« 5—6/73) koji donosi dosta detaljan opis planine i uspona na najviši vrh s njegove južne strane iz pravca L'Aquile. Zbog praktičnih razloga, grupa od deset planinara iz Makarske kojoj sam pripadao, a koja je »pojačana« alpinistom Stipom Božićem iz Splita, opredijelila se za uspon na Gran Sasso sa sjeverne strane, dakle iz Pescare i od Jadranskog mora.

Corno Piccolo (2655 m) s atraktivnom južnom stijenom Il Monolit. U podnožju je Rifugio C. Tronchetti
Foto: Drago Herceg

proveli tri dana i noći. Dom raspolaže s dvadesetak kreveta, ali ima još barem dva puta toliko ležaljki i prostirača za nenajavljene goste. Voda je jednom cijevi sprovedena s obližnjeg ledenjaka i ima je dovoljno i za piće i za umivanje. U domu je moguća i prehrana, a uz to je telefonskom vezom povezan s dolinom.

Visoravan na kojoj se dom nalazi je kao ukliještena između strmih litica Corno Grande s juga i Corno Piccolo sa sjevera. Jedinu mogućnost za daljnji uspon daje sipar u smjeru zapada, ali samo na prvi pogled, jer je Gran Sasso doista izvrsno planinarski obrađen, a osigurane staze (zbog željeznih klinova i užeta zovu se »via ferrata«) omogućavaju siguran pristup svim vrhovima.

Da bi se osvojio vrh Corno Piccolo (2655 m) treba od Rifugio C. Franchetti krenuti uz sipar 20 minuta do prijevoja Sella dei due Corni, na kojem lijevi odvojak skreće prema Corno Grande, a desni strmo u dolinu Valle dei Ginepri. Nakon pet minuta spuštanja tom stazom, treba skrenuti opet desno i nastaviti bez staze po »via ferrati« uz strme litice sjeverne stijene Corno Piccolo. Idućih pola sata, pridržavajući se čeličnih sajli, klinova i postavljenih ljestvi, te na kraju provlačeći se kroz uzani kameni dimnjak i balansirajući iznad ambisa, treba još mnogo truda da planinar bude nagrađen vrhom kao što je Corno Piccolo. Sam vrh gledan s južne strane predsta-

Pogled s Campo Imperatore na tri najviša vrha u Gran Sasso d'Italia

vlja kamenu gromadu koja je dobila ime Il Monolit. Zbog svoje glatkoće i kompaktnosti najveći je izazov alpinistima koji posjećuju Gran Sasso. Izazovu nije odolilo ni Stipe Božić i, dok smo mi obilazili vrhunce, ispenjao je u njemu četiri smjera V i VI stupnja težine, od kojih jedan prvenstveni. Poseban užitak predstavlja promatranje alpinista za vrijeme vikenda, kada se u smjeru do smjera nađe i do desetak naveza.

Skrenuvši s prijevoja Sella dei due Corni lijevo, za pola sata hoda dolazi se u strmi sipar koji traži oprez zbog mogućnosti otklizavanja. Staza se račva prema vrhu i ravno naprijed prema Campo Imperatore. S grebena, do kojeg treba još pola sata hoda, otvara se pogled na sve vrhove masiva Corno Grande, koji su gotovo svi jednako visoki (Vetta Occidentale 2912 m, Vetta Centrale 2893 m i Vetta Orientale 2903 m). Oni zasjenjuju najjužniji evropski ledenjak Ghiacciaio del Calderone, koji nam se jeseni 1985. pokazao u vrlo blijedom svjetlu zbog izuzetno suhe zime i dugog toplog ljeta. Napredujući po samom grebenu još dvadesetak minuta, stazica se završava na najvišem vrhu Gran Sassa i mi smo na Corno Grande — Vetta Occidentale (2912 m). Vidik opravdava sav napor uloženi u uspon, jer oku u povoljnim uvjetima nema prepreka na stotine kilometara uokolo.

Na vrhu smo se zadržali gotovo sat vremena uživajući u vrelini ranojesenskog sunca i jedući suhe smokve koje smo sami pripremili za ovaj uspon. Društvo nam je pravilo par planinskih ptica nedefinirane vrste s kojima smo podijelili nekoliko mrvica hrane. Stoti-

njak metara ispod vrha i naše grupe, u potpunoj tišini je grupa zapadnonjemačkih vjernika vršila svoj odred, a iz doline prema nama milila je kolona okašnjelih planinara. Na vrh će ih dovesti vrlo teška Direttissima ili duža ali lakša i bezopasnija staza koja iz Campo Pericoli preko prijevoja Sella del Brecciaio dolazi na sipar kojim smo se i mi penjali prema vrhu.

Da bi se planinarski potpuno zaokružio vidokrug s Gran Sassa, vraćajući se istim putem treba ispred samog prijevoja Sella dei due Corni skrenuti prema ledenjaku Calderone i s njega poduzeti uspon na Vettu Orientale. Za ovaj uspon treba prilično vještine, jer tzv. viju feratu prema vrhu i s druge strane preko Anticima Nord do našeg planinarskog doma, ne bi bilo moguće proći prosječnom planinaru da nema postavljenih klinova i čeličnih sajli. Tek s ovog vrha moguće je pravilno ocijeniti visinu stijena Gran Sassa, koje se vertikalno ruše i preko 1100 metara. Dok smo se na vrhu odmarali, planinsku tišinu je remetilo jedino udaranje kladiva o klinove ispod nas i jedan sportski avion koji nam je nekoliko puta preletio iznad glava. Okolni vrhovi i grebeni brzo su se punili planinarima i da bi se izbjegla gužva trebalo je požuriti u vratoloman spust.

Oko našeg doma skupilo se stotinjak planinara da predahnu prije povratka na žičaru. Poslijepodnevni odmor prekinuo nam je poziv da sudjelujemo u akciji spašavanja mladog talijanskog alpiniste koji je slomio pot-

koljenicu prilikom uspona na Corno Piccolo pored stazice kojom smo se mi dan prije kretali. Akcija je završila u sam sumrak i bili smo obogaćeni za još jedno iskustvo, upoznavši i tehniku talijanskih spasavalaca.

Lijepo vrijeme pratilo nas je tokom čitavog putovanja, iako zbog velike izmaglice nismo uspjeli vidjeti niti jedno od tri mora (Jadransko, Jonsko i Tirensko) koja se s vrha mogu vidjeti, a niti naše Biokovo, koje se ponekom sretniku ukaže za vedrih dana nakon kiše. Vraćali smo se istim putevima, a u

Rosetu našim se domaćinima na najprimjereniji način odužio Stipe Božić održavši predavanje o alpinizmu uz prikazivanje dijapozitiva iz Centralnih Alpi i Himalaja.

Sigurno je da ovo nije posljednji posjet Makarana Gran Sassu jer se, uz ne mnogo veće troškove, možemo skijati u Prati di Tivo kao i u svim našim zimskim centrima, a potrebu održavanja prijateljskih odnosa sa susjednom Italijom nije potrebno posebno isticati.

Mjesec i mi na Bijelim stijenama

MIRA ŠINCEK
VARAŽDIN

Poznavala sam draži dnevnih planinarenja, sunce na stazama i kišu u krošnjama, ali noć usred planine i još k tome nepoznate, bila je samo zamišljena predodžba.

Naš su cilj bile Bijele stijene, primamljive i neznane. Suma se već ogrnula prvim bojama rane jeseni, šuštava, raskošna mirisima plodova i zvukom najčudnijih glasova. Između krošnja kasno se popodneвно sunce provlačilo mrseći »konce« babljeg ljeta i u snopovima svjetla i topline padalo na puteljke, naša lica i ruke. Znali smo koliko nam vremena treba do Doma, osjećali da će tamo prije nas stići noć, ali čemu žuriti, žurba krade bezbroj doživljaja, vidika, trenutaka.

Mrak u šumu ulazi polako, nečujan, dok još sa zapada sunce izdužuje sjene u treperave šare, već iza svakog stabla tama prostire zavjesu vlažnu i mračnu. Kad koračaš sretno, jer planina je tvoj cilj, a koraci te upravo tamo vode, osmijeh je širi, riječi toplije i noć te odjednom presretne, zaustavi rukom vlažnom i hladnom, zavuče se bezglasno pod vjeđe, u kosu, zagrlji mrakom krošnje i kamenja, proguta sve staze i puteljke. I zaista, bila je tu, mračni ogrtač svuda oko nas, stvorila mnogo slika i čudnih susreta, panj postade neobični putnik što odmor traži, kamen patuljak pritajen ili namrgođeni div, ali za tren, jer snop svjetla iz naše baterije razotkriva istinu, čarolije nesta, za kratko tek, jer dok svjetlom tražimo markacije po drveću i kamenju, noć iza naših leđa opet bešumno korača u igri oblika, plesu sjena, disanju šume.

Divna je noć u planini, za planinara ona je manje strašna, manje mračna i zastrašujuća, jer planina se voli, jer ona voli nas i sve što daje, bilo to poznato ili novo, uvijek je samo ljepota.

Zajedno s nama u šumi, polako se na nebu podizao mjesec, pun, raskošno širokog osmi-

jeha, prospipao stazom srebrne potoke svjetla, oblačeći svako stablo, kamen, list u treperavu odoru mjesečine. I dok se skrivao i otkrivao u visokim krošnjama, dobro markirana staza — sigurna ruka, dovela nas je do velike logorske vatre, do toplih glasova i smijeha što su jače od svjetla razbili noć i učinili da se osjetimo sigurno na svom cilju.

Topli čaj, kratak odmor i već podosmo na vrh, treperavo i nemirno svjetlo naših baterija vodilo je korake sigurno po kamenju, klinovima, noćni zrak mirisao, vjetar se radoznalo zaplitao u kosu, rukave, vraćao nam izgovorene riječi, razbacivao smijeh.

A na vrhu tišina, mjesec sjajan nad glavom, blizu, gotovo na dohvat ruke, prospipao je sjaj i bijelo kamenje činio još bjelijim, čistim, nestvarnim. Učinilo mi se da stojim na veličanstvenoj prirodnoj pozornici s koje mi noć pred noge prostire usnule ljepote prirode: duboko dolje mir crnih borova, daleko šutljivu i mračnu Bjelolasicu, zaspali Klek, a tamo iza najdaljih, više naslućenih nego okom dokučenih vrhova, more. Vrijeme je stalo, na vrhu Bijelih stijena samo je vjetar donosio miris daljina, a mjesec srebrio kamenje.

Te sam noći, uz igru neobuzdanih varnica i divlji ples plamenova velike vatre, dugo sređivala plimu dojmova, polako ispijala čaj (taj vječiti napitak planinara) i zatvarala u srce mjesečinu i Bijele stijene, da tu ostanu zauvijek, da svjetlom svoje noći otjeraju mrak što me nekad zarobi i prestraši.

Idući je dan poklonio i otkrio još mnoge nevjerovatne i nezaboravne vidike i doživljaje, no znam, sigurno znam, da ću se ipak pri svakom spomenu Bijelih stijena, prvo i živo s radošću i nostalgijom sjetiti njihove mjesečine.

Slavonske paralele

IVAN JAKOVINA
SLAVONSKA POŽEGA

»Požeški kraj, smješten u bregovitom srednjem dijelu panonskog prostora Slavonije, svojom kontrastnošću čini naročito interesantno područje istočnog dijela Hrvatske« — piše profesor Antun Petković u svojoj knjižici »Ljepote krajolika požeškog gorja«.

Ovaj puta upravo će biti riječi o najkarakterističnijim lokalitetima šireg područja požeškog kraja, koji, ako ih afirmiramo, mogu postati središte okupljanja ne samo planinara i ljubitelja prirode već i ostalog tzv. turističkog svijeta.

Slavonci su, pa tako i stanovnici Požeške kotline, za mnoge još uvijek prepoznatljiviji jedino po dobroj hrani i piću, raspojasanom kolu i bećarcu, nestašnoj Kozarčevoj Teni, Đuki Begoviću, Trenkovim pandurima, hajducima Maksu Bojaniću ili Jovi Čarugi. Da ne govorimo o geografskim zabludama. Zato nema kraja čuđenju kada namjernik takva predznanja dođe ovamo. Tek tada dobije pravu sliku o ovom dijelu Slavonije.

Da bismo naglasili neke kvalitete ovoga područja povući ćemo uporednice. Uočiti ćemo da na malom prostoru posjedujemo, na neki način, sve ono što ima Jugoslavija. Imamo izuzetan geografski položaj, prekrasnu kotlinu okruženu »prstenom« gora, što nas čini samosvojnim na prostoru između Save i Drave.

Umjesto Triglava, »krova« naše domovine, imamo Ivačku glavu, a uskoro će nam i vrh Papuka biti dostupan. Uz mnoge druge vrhove to su izuzetni vidikovci slavonskog gorja.

Crnogorci imaju Taru, Bosanci rječicu Janj, a Slavonci Dubočanku i Brzaju.

Nemamo skijaško središte, recimo, u kategoriji Kranjske Gore, Jahorine ili Zlatibora, ali imamo Nevoljaš sa svim karakteristikama suvremenog skijašišta.

Turistička Velika, kako je pretenciozno zovemo, već je odavno trebala biti rame uz rame s Tuheljskim, Stubičkim ili nekim drugim toplicama u zemlji. Jedino je Zvečevo primjer kako je to trebalo uraditi. No, to možemo zahvaliti SOUR-u »Rade Končar«, koja je tamo izgradila rekreacijsko središte za svoje radnike i ostale namjernike.

Jankovac sa svojim jezerima i slapom, naš je Bled. Kakva slučajnost: čak se nalazi na istoj nadmorskoj visini. O jezeru Boroviku u Dilj-gori da i ne govorimo.

Umjesto prašume Peručice, u Papuku se nalazi, za mnoge neotkriven, kanjon gorskog potoka po imenu Krajčinovica.

Istina, nemamo spilje poput Veternice na Medvednici ili Cerovačke pećine u Lici, ali imamo malo poznatu polupećinu Sokolinu ili, poznatiju, hajduka Maksa Bojanića na Jankovcu.

»Gorske oči« na Durmitoru, pa to je naše Sovsko jezero, ostatak pradavnog Panonskog mora u Dilj-gori.

Nemamo runolist ili encijan, ali imamo papučki jaglac i desetak drugih zaštićenih biljaka.

Nekada su Zagrepčani bili ponosni na svoj minijaturni vlak, popularni »samoborček«. Mi imamo sličan prijevoz i danas od Požege do Velike, gotovo u sam Papuk.

Partizanske bolnice u Papuku, a posebice ona u Gudnogi, jednako su značajne i slavne, kao i one u Petrovoj gori ili »Franja« u Sloveniji. O spomenicima starije i novije povijesti, razasutim po slavonskim planinama, da ne govorimo.

No, sva ta bogatstva za sada su samo »mrtvi kapitali«, nedoradeni dragulji, osim već spomenutog Zvečeva. Nije nam da tražimo krivca. To je tema za sebe.

Tuga u obnovljenom planinarskom domu

MILETIĆ LJILJANA
NIŠ

Subota. Pretposljednji je dan novogodišnjih praznika. Poslije najluđe noći, tradicionalnog konzumiranja veće količine hrane i pića i vremena provedenog uglavnom u zatvorenim prostorijama, uz to i zadimljenim, odlučismo da dan provedemo u prirodi, na otvorenom. A gdje bismo nego do Suve planine odnosno planinarskog doma Bojanine vode za koji čusmo da je renoviran i uveliko prima planinare. Čak je tamo organiziran i doček Nove godine za planinarske aktiviste.

Idemo u planinu, kako pjesnik reče: »ko svaka zvezda idemo kraju svom«.

Uzimamo tradicionalne planinarske dakinje (med, limun, suho grožđe, dekstrozu...). Rančevi su odavno spakirani. Gojzerice su pred vratima.

Ustajemo prije nego što će sat emitirati svoj prodoran i dosadan znak za buđenje. Pogled kroz prozor u pravcu jugoistoka a Sokolov kamen i Trem sa svojim snježnim kapama su kao na dlanu. U nama je nešto što nas goni gore.

Idemo do autobusne stanice (kod Gradske bolnice) zaspalim jutarnjim gradom, opranim

vlagom. Pogledi usamljenih prolaznika radoznalo su uprti na našu obuću i odjeću.

Polu sata vožnje polupraznim autobusom i stižemo u Gornju Studenu. Idemo na drugi kraj ovog siromašnog sela koje svoju budućnost vidi u organiziranom bavljenju seoskim turizmom poslije izgradnje skijaškog centra na Bojaninim vodama. Od sela do doma ove jeseni izgrađen je makadamski put. Odlučili smo da njime idemo do doma. Nakon 20 minuta stižemo na mjesto gdje se lijevo odvaja dobro nam poznata i draga planinarska staza. Nerado i teško se odvajamo od naše staze koja je po ovakvom vremenu (a počela je kiša) vrlo klizava, naporna i teška. Nastavljamo putem koji se uspinje, zavija, krivuda i proteže.

Ogrnuti kabanicama i uvučeni u svoje misli koračamo polako, dok nam se pogled ne odvaja od impozantnog masiva Sokolovog kamena. Primjećujemo našu stazu koja se u sivilu zemlje i drveća povremeno pojavi na brdu preko puta potoka koji odvaja dva manja masiva.

Kiša je prestala. Zastajemo kod kaptaze sa primitivnom česmom za izbacivanje viška

Veliki Trem (1808 m), najviši vrh Suve planine

Foto: Dr. Z. Poljak

Planinarski dom Bojanine vode na Suvoj planini prije renoviranja

Foto: Dr. Z. Poljak

vode iz rezervoara. Desno je Mosor (985 m), ta karakteristična stjenovita kupola. Tako je blizu, čini mi se, mogu ga dohvatiti rukom. Sada već dolje, u kotlini, vide se rasuti crveni krovovi Studene a u pozadini plavičasta linija horizonta na kojoj su vrhovi Svrljiških planina Gradac, Pleš, Golubinjak...

Nastavljamo prema domu. Opet počinje kiša a oblaci su sve niži. Stižemo do mjesta zvanog Ravnište. Uveliko se primjećuje civilizacija. Tu je budući parking, mala vikend-kućica i ljudi koji iz gomile zemlje vade kamen za pečenje kreča. Rekoše nam da do doma ima još pola sata.

Prisjećamo se slovenačkih domova koje smo obišli prilikom obilaska »Bohinjske planinske poti«. Razmišljam o domu u koji ćemo doći za koji čas. Iako je bio u raspadanju, prošle zime bilo nam je u njemu lijepo.

Evo osmatračnice iznad doma, a tu je i dom. Prosto sija u svom novom ruhu. Dim. Je li moguće da je otvoren? Sretna sam što se mogu ogrijati i okrijepiti, jer je nedostatak kondicije učinio svoje.

Ulazimo. Ne mogu prepoznati dom u koji dolazimo bar tri puta godišnje već desetak godina. Hladno je. Peć je izbačena, a radijatori ne rade.

Iz nekadašnjeg podruma, sada kuhinje, izlazi stariji čovjek, rekla bih domar. Dok popravlja džoger, nezainteresirano pita tko smo. »Planinari. Zar se to ne vidi?« — kažemo. On nam objašnjava kako je ovo sada smučarski dom. Nekad je bio planinarski, ali i dalje u njemu mogu boraviti planinari. Govori nam o novcu koji je utrošen za renoviranje i kupovinu doma, o svojoj ulozi u domu, pa o svojoj odgovornosti i povjerenju koje mu je

ukazano. U istom tonu nastavlja: ako hoćemo ostati malo unutra, morali bismo platiti po 100 dinara, ali da nam neće naplatiti.

Dok slušamo čičicu, zgranuti smo. Pa ovoga nema ni u domovima ispod Grossglocknera, za koje smo čuli da su najskuplji u Evropi.

Ipak zahvaljujemo na velikodušnosti, vadiamo primus i na brzinu gotovimo čaj. Čaj nas je dobro okrijepio i zagrijao, međutim, meni je ipak hladno jer sam prilično bila mokra od kiše i znoja. Domar dozvoljava da se dolje u kuhinji malo ogrijemo i osušimo mokru odjeću.

U kuhinji je idilična slika. Njegova žena kuha pihtije i plete džemper. Zaboga, struja je skupa a ovdje je drvo besplatno. Usput žena koristi priliku da nam se požali kako i ona ima kćerku koja tako voli da se »mlati« po planini.

Pošto smo se dobro ispričali, usput ogrijali i osušili, odlazimo do osmatračnice. Kiša je prestala pa je svježije i zrak čist. S posebnim uživanjem udišemo i širimo pluća. Ovo zadovoljstvo ne mogu razumijeti ljudi koji se ne miču iz onog smoga u gradu.

Obilazimo skijaške staze koje promijeniše fizionomiju sjeveroistočnih padina Suve planine.

Opet počinje kiša. Prava jesenja dosadna kiša. A i oblaci su se spustili do zemlje. Više ne vidimo Sokolov kamen. Odustajemo od uspona i od dalje šetnje.

Spuštamo se pored doma, ne svraćajući u nj. U nama je praznina zbog toga što naš dragi dom više nije to. On je uvijek zračio nekom neobjašnjivom toplinom, a sada, kada je tako dobro opremljen, postao nam je odbojan i hladan.

Noć u Petrovskoj šumi

SULEJMAN LJATIFI
PULA

Zla kod otjerala je mene i moga mladeg brata u svijet, što kažu, »trbuhom za kruhom«, kao i mnoge druge naraštaje iz ove naše Slavujevačke pitomine. Prošlo je otada mnogo vremena dok smo mogli nas dvojica da dodemo na godišnji odmor u svoj rodni kraj, kod svojih roditelja. Po dolasku bilo je za nas dvojicu priličnih iznenađenja: nove ulice, stare proširene i asfaltirane, sve oivičeno novim kućama, s urednim živicama i baščama punim raznog cvijeća i povrća. Pa još s vodovodom i električkom, selo je djelovalo tuđe, gubeći svoju prvobitnu toplinu koje smo se kao djeca sjećali, pa je donekle i očekivali. Morali smo se privikavati s jedne strane na neke novine koje nismo očekivali, a s druge strane na sve one seoske pojave kojih smo se već kao dječaci bili odvikli.

Prije mnogo godina nas dvojica, još kao dječaci, obreli smo se u gradskoj vrevi i mežežu. Tako neiskusne i sirove progutao nas je gradski život i mi smo se naprosto utopili u moru gradske svakidašnjice. Prolazeći kroz razne potrebne i nepotrebne poteškoće, mi smo taj gradski život u tolikoj mjeri prigrllili da smo zaboravili na selo i seoski život. Smatrali smo da je samo gradski život ispravan, a industrijski rad jedini valjani ljudski posao. Poistovjetili smo industrijsku proizvodnju s gradom, vjerojatno zbog toga što smo radili u obližnjoj tvornici, a stanovali u gradu. Tokom vremena omrznući smo selo i sve što je podsjećalo na nj. Čak smo se stidjeli što smo porijeklom sa sela. Zbog toga smo i govor promijenili.

Slobodno vrijeme poslije rada i škole provodili smo u ljenčarenju. Sportske i druge djelatnosti nisu nas zanimale. Jednom smo čak energično odbili prijem u članstvo planinarskog društva samo zato što nas je podsjećalo na šumu, zato što bismo morali ići iz grada na selo.

Po dolasku roditeljima u selo, trsili smo se iz petnih žila da svima pokažemo kako smo mi osobe nekog njima nedokučivo ugodnog života. Počeli smo se čak tako oblačiti da smo ponekad sami sebi izgledali čudni. No i pored svih naših pretežno lažnih uvjerenja o selu, bilo je ipak ugodno ujutro zateći na stolu vruću pogaču s raznim dakonijama koje nam je majka za doručak pripremila, a o kojima smo u gradu mogli samo sanjati.

Dugo smo uporno odbijali da prihvatimo bilo u čemu i samu pomisao na seoski način života. No i pored svega, neosjetno nas je osvajao naš rodni kraj i selo Slavujevac. Prostrane udoline, prošarane gajevima i šumarcima, blage uzvisine koje se u daljini povezuju s plavičastim visovima Rujen-planine što se proteže sve do Grdeličke klisure, daju nestvaran izgled cijelom ovom krajoliku, kao da

smo u nekoj začaranoj zemlji, zemlji najljepših snova, a zapravo samo u zemlji svoga djetinjstva.

Desilo se doba žetve, najvećih poljoprivrednih radova. Otac po selu skuplja radnike pomagače, a nas dvojicu ni ne spominje. Baš kao da nas i nema. A i kako bi? Mi, ne pokazujemo interes prema tome radu. Ipak nismo mogli ostati posve ravnodušni, pa ili zbog želje da pomognemo roditeljima, ili radi prestiža pred seoskom omladinom, ili da negdje utrošimo akumuliranu energiju, moga brata i mene obuze neki neobjašnjivi entuzijazam, pa smo svojski prilegli na posao. Ubrzo se po selu pronio glas o nama dvojici kao dobrim poljoprivrednim radnicima, pokazala se i prilika da se okušamo i kao dobri, čak i još bolji, radnici u svom industrijskom zanimanju.

Usred najvećeg posla oko vršidbe stade traktor koji je tjerao vršalicu. Traktorist nije bio i mehaničar te nije znao otkloniti kvar. Ja i moj brat samo se pogledamo i odmah smo se razumijeli. On kao vrstan mehaničar ubrzo otkrije kvar: puknuo neki cilindar i trebalo ga je zavariti. Ja otrčim do obližnjeg komšije koji je imao aparat za zavarivanje i kao dobar zavarivač uredim cilindar, gotovo se nije ni poznalo. Moj brat ga postavi i ponovo potjera traktor i vršalicu. Prekid posla nije trajao niti jedan sat. Ovo naše djelo do večeri se prošlo po cijelom selu.

Od tada više nismo imali mira. Želeći da roditeljima što više pomognemo, a i da se

Vinjeta uz ovaj članak crtao je Sulejman Ljatifi

u selu što bolje pokažemo u našem znanju, odazivali smo se na mnogobrojne pozive i otklanjali kvarove raznih mašina, ne misleći više na svoj odmor. Pod dojmom tih događaja raspršila se ona naša prvobitna nesnalažljivost i sve više smo se počeli vraćati svome djetinstvu. Čak smo izrazili želju da bismo rado posjetili onu nama toliko dragu Petrovsku šumu.

Prostrana Petrovska šuma smjestila se u Preševskom kraju, na obroncima Rujen-planine. Obrasla gustom šumom, mjestimično prošarana sočnim pašnjacima, planina je od davnina služila kao utočište za stoku, kamo smo odlazili i mi. Mnogo puta smo tamo nabrali pečurki, lješnjaka, drijenjaka, šipuraka, kupina i drugih korisnih šumskih plodova. Time smo uvijek obradivali majku koja je od tih plodova pravila ukusna jela ili ih spremala za zimnicu.

Jednu večer poslije žetve otac nam saopći da ćemo nas dvojica tjerati stoku na ispašu umjesto redovnog goniča i čuvara. U bratovu pogledu pročitam ponos radi ukazanog nam povjerenja, a taj osjećaj i mene prožme. Trebalo je rano leći, jer moramo rano ustati. Naviknuti već na rano ustajanje, a i zato da i ovdje pokažemo svoje sposobnosti, bili smo na nogama čak i prije roditelja. Da ne bismo zalutali, krenuli smo u društvu jednog susjeda koji je gonio svoju stoku. Na polasku otac nas upozori da je krava Plavulja ponešto jogu-nasta: voli da odluta, da u tuđe provali i napravi štetu, pa zbog toga i zvono ima na vratu.

Već i u samom selu u ovako rano jutro, a naročito približavajući se obližnjim šumarci-ma, sve se više osjećala jutarnja svježina. Kod prvoga gaja dočeka nas burni orkestar tek razbudjenih slavuja. Možda je po njima naše selo i dobilo svoj naziv Slavujevac. Iako smo već više od jedan sat išli uz strminu nismo osjećali umora. Iz doline koju smo napustili dizala se lagana izmaglica, koju je gdje gdje probijao poneki jablovan, pa je iz daljine izgledalo kao da plove po nekom začaranom moru.

Naš susjed se odvojio od nas, ali bojazni više nije bilo da ćemo zalutati. Stoka, već navikla, grabi pa sama lako pronalazi već odavno dobro poznati joj put za pašnjak. Odavde više nije daleko.

Teško nam je prepoznati ovaj kraj. Ondje, gdje su bili gajevi i šumarci, sada su izrasla krupna i visoka stabla. Promatrajući raštrkanu stoku kako halapljivo pase sočnu planinsku travu, osjetismo i nas dvojica tu prirodnu nelagodnost gladi. Brat razastro stolnjak i na njega postavio ručak, poredao sva ona jela, samo sjedi i jedi! Iako sam bio pri velikom apetitu, zadovoljstvo u uživanju remetilo mi je zvono s Plavuljina vrata, jer me je podsjećalo na dužnost.

— Ti si postavio, a ja ću pospremiti — kažem bratu poslije ručka.

Kao da je to očekivao, bržebojše zgrabi torbu i dovikne mi: »Pazi na Plavulju!« — i izgubi se u šipražju u potrazi za gljivama. Ne

znam je li čuo kada sam mu doviknuo: »Neg-moj zalutati!«.

Iako ga nisam vidio, osjetio sam da je sunce negdje u zenitu. Bila je takva tišina da me svojom dubinom uljuljala u maštovite misli. Samo je šuma šaputala svoju vječnu priču, igrajući se laganim povjetarcem u lisnatim krošnjama. Iz sanjarenja me trgne osjećaj nekog neobičnog događaja. Obuhvatim pogledom livadu i ukočim se od iznenađenja. Umjesto stoke, na livadi je paslo stado srna, možda pet ili šest, sa dva laneta. Sine mi bratova napomena... gdje je Plavulja, gdje je ostala stoka? Podiđu me neki žmirci. Zar meni da se desi, stoku da izgubim, i pored svih upozorenja? Polagano se priušljam i zađem u šumu do mjesta odakle sam imao bolji pregled. Kako sam odahnuo kad sam ugledao stoku. Polegla u duboku šumsku hladovinu i preživa. No, među stokom Plavulje nije bilo. Ugledam brata kako me pogledom traži. Njegovu radost zbog ubranih pečurki ubrzo je zamijenila zabrinutost za Plavuljom. Dogovorismo se da je on ode tražiti stazom što vodi desno, a ja onom lijevo te da se nađemo na mjestu zvanom »Ispod drijenjka«. Krenuli smo. Pretvorio sam se u oko i uho, ali niti sam kakvu kravu gdje vidio niti sam kakvo zvono čuo. Iako dugo nisam bio, ipak sam prepoznao mjesto »Ispod drijenjka«. To je povećala čistina gdje su obično goveda plandovala. Ta čistina bila je omeđena s nekoliko sada već odraslih stabala drijenjaka po čemu je ovo mjesto i dobilo svoj naziv.

Sunce je već poodavno odmaklo prema zapadu, kad se pojavi moj brat. Opet se dogovorismo da idemo u dva različita pravca. Po sjećanju iz djetinjstva odredili smo da se nađemo na potoku kod Kamenjaka, pretpostavljajući da je Plavulja otišla da se napoji vode.

Kuda sam prošao više se ne sjećam. Znam samo da su me trnovite grane šibale po licu i rukama, da sam dva puta pao, a mrak je postajao sve gušći. Negdje se oglasila sova. Počeo me obuzimati neki čudan nemir, osjećaj do sada meni nepoznat, nelagodan. Je li to možda panika? Možda briga zbog izgubljene krave ili strah zbog samog sebe izgubljenog noću u šumi, ili možda sve to zajedno?

Gdje je konačno taj potok? Ovo traganje se oteglilo u beskonačnost. Da nije potok promijenio svoj tok? Da nije presušio? Pojavi se i mjesec. Sjetih se vremena kada smo kao djeca govorili da se u dubini Petrovske šume krije neka litica gdje se pojavljuju duhovi. Začuh šušanje. Napregnem uho i oko pokušavajući pogledom što više prodrijeti kroz onu avetinjski blijedu mjesečevu svjetlost. Jest, ne varam se. Napokon, olakšanje. Zovnem brata, no šuškanje se utiša. Hm, hoće da me plaši, pomislim. Zovem ponovo glasnije, opet šuškanje. Pođem do grma iz kojeg se šuškanje čulo. Razmaknem grane — imam šta vidjeti. Skamenim se. Naišao sam na medvjedi brolg u kojem se na blijedoj mjesečini bezbrižno igraju dva mladunčeta. Polako uzmaknem nekoliko koraka bojeći se da će naići ženka koja

zna biti veoma opasna, no sada u suprotnom grmu šuškanje.

— E, sad sam gotov! — pomislim, spreman na najgore.

Brzo izvučem svoj lovački nož i počnem uzmicati. U to se iz grmlja pomoli prema mjesečini silueta mog brata. Smeten, ustrašen, iznenađen, pogledam sad u brata, sad u nož, pa prema Kamenjaku.

— Zar tako? Nožem na brata?

— Tiše...! — Tamo, brlog, medvjedići — zamuckujući pokušavam bratu objasniti.

Konačno, kada se i moj brat oprezno prišuljao i uvjerio, brzo se udaljismo da izbjegnemo opasan susret s majkom mečkom. Provlačimo se kroz šiblje više po nekom instinktu, jer šta nam vrijedi i sjećanje iz djetinjstva kad je otada izrasla velika šuma, a drugo, pao je tako gust mrak. Još da nije te škrte mjesečine...

— Šta će tek otac reći? — prekida me brat u mislima.

— Puknut će bruka po selu...

— Nisu bili u stanju da sačuvaju nekoliko komada stoke — reći će.

Od negodovanja brat pljunu negdje daleko u mrak, kao da će time svu nakupljenu gorčinu izbaciti iz očmerenih usta. Zastali smo. Tek sada smo spoznali koliko je značajno i potrebno poznavanje orijentacije u prirodi. Počeli smo upravo raspravljati o zvijezdi zornjači, o mahovini na sjevernoj strani i, dok smo bili u toj raspravi, ispadosmo na neki šumski put. Kuda sad? Konačno izbismo na jedan zaravanak, odakle se pružao pogled na mjesečinom obasjane udaljene planinske vrhove. U dolini su se nazirale neke svijetle točkice, kao da su krijesnice. Odlučili smo da ovdje sačekamo zoru, bojeći se da bismo u planini, po ovom mraku, mogli još više zalutati. O spavanju nismo ni razmišljali. I tako su ljeti noći kratke, ako nam je to moglo služiti za utjehu. Ponovo pogledam u dolinu i gurnem brata laktom:

— Pogledaj ono dolje, kao neka svjetla, kao da su krijesnice.

— Vidim, pa što?

— Svjetla se pomiču. Maloprije su bila gore lijevo, sada su više desno.

— Što bi to moglo biti? Vozila nisu, jer se kreću u grupi, a i brže bi se kretala.

— Ne znam.

Svjetla mjestimično nestaju, pa se opet pojavljuju, dok ne zamakoše u podnožje planine i tako se izgubiše iz vida. Hladnoća koja je postajala sve jača prisili nas da se krećemo kako bismo se zagrijali. Nakon možda dobrih pola sata hoda moj brat odjednom stade:

— Slušaj! Jesu li to neki glasovi ili me uho vara?

Odem nekoliko koraka naprijed, napregnem se da što bolje osluhnem i, stvarno, doprije do mene neki glas iz daljine.

— Da, čujem sad i ja.

— Šta bi to moglo biti?

— Možda nas traže.

— Hajde da im se odazovemo — i podviknu: — E heeej! O hoooj!

Razliježe se njegov glas planinskom tišinom a s obližnjeg drveta prhnu neka ptičurina, vjerojatno sova, i proguta je noćna tama. Podosmo malo naprijed a onda moj brat ponovo viknu. Sada smo, nema sumnje, jasno čuli da nam netko vikom odgovara. Nakon ovoga mnogo hrabrije krenemo naprijed. Sve smo više bili sigurni da je organizirana potraga za nama. Zbog toga smo se svakako radovali i bili zadovoljni, ali i puni tjeskobe zbog izgubljene stoke čemu je krivo naše nesnalaznje, nebriga, samouvjerenost i neopravdano potcjenjivanje sela i seoskog života.

— Moni...! Cani...! — doprije glas naših imena sada već iz blizine.

— Nas dovikuju, istina je, nas traže — uzbuđeno će brat.

— Požurimo, na pravom smo putu, idemo im ususret — dodajem ja.

Malu zatim ugledasmo svjetlo kako se probija između drveća. Bile su to baklje koje su nam ranije izgledale kao krijesnice. Naišli smo na prvog tragača, svog rodaka, a zatim na ostale, među kojima je bio i naš otac. Odmah su nas ogrnuli gunjevima i dali nam toplog čaja.

Da smo bili zalutali u planini to je bilo očito i nije trebalo mnogo objašnjavati, ali kada smo rekli da nam se stoka izgubila e, onda... Kao da sam u zemlju propao, kako se to u takvoj prilici kaže. Ali kao da se sva ona planina na mene svalila, tako mi je bilo teško, i meni i mome bratu, kada smo doznali da se sva stoka vratila kući u popasno doba, na čelu s Plavuljom. Dugogodišnji način ži-

vota, potpuno drukčiji od ovdašnjeg seoskog. zatamnio je naše sjećanje iz djetinjstva a i vratiti. Čuvar stoke uglavnom samo čuva da teška nelagodnost noću u šumi učinili su svoje tako da smo sasvim ispuštili iz vida najuoobičajeniju pojavu da domaća stoka zna i bez govića naći svoju pašu i sama se s nje kući ne napravi štetu sebi ili drugome.

Budući da su dvije skupine tragača krenule u suprotnim pravcima, sada je ova koja nas je pronašla, po dogovoru s prvom, ispalila raketu kao znak da je traganje uspješno završeno. Osvijetljeni bakljama, mjesečinom i škrtim odbлеском svitanja, primijetili smo brat i ja da nam je odjeća razderana i da su nam ruke i lice išarani krvavim ogrebotinama. Radost koju smo trebali pokazati zbog brige roditelja i mještana i zbog našeg spašavanja bila je pomućena brigom o ismijavanju sela zbog naše nesposobnosti u snalaženju u šumi

i čuvanju stoke, a uz to i omalovažavanja sela i seoskog načina života. Bili smo potišteni i spremni na udarce, ali nismo znali s koje strane i u koje vrijeme će doći. Zelja nam je bila da što prije napustimo selo. Međutim, bili smo ne malo iznenađeni korektnim odnosom svih mještana. Svi su nas srdačno pozdravljali i nitko nas nije ni prijekorno pogledao, a kamoli da je nekom aluzijom, pa ni u šali, pokušao podsjetiti na našu nesposobnost.

Naprotiv, iznenađenje je bilo još i veće kada smo ubrzo dobili ponudu o zaposlenju na još bolja radna mjesta nego što smo ih do tada imali, u novoj obližnjoj tvornici, o čemu smo brat i ja počeli ozbiljno razmišljati. Život na selu nije nam se više činio tako beznačajnim i beskorisnim. Ta, ni selo nije više što je nekad bilo. No nikada nećemo zaboraviti noć provedenu u Petrovskoj šumi.

Ja – ranjenik!

SMILJANA PETRIČEVIĆ
ZADAR

Sjedim na drvenoj ogradi i gledam naše Zadrane kako skijaju. Do mene stoji Đuro i dimi svoju vječnu cigaretu. Dan je nekakav musav, neodređen, pa ne znaš je li snijeg ili kiša ili je vedro, jer bi u jednom času tresnula kiša pa prestala, da bi vrlo brzo naišla nekakva siva oblčina i počela tresti guste pahuljice, debele i tuste, tako da bi pokrile skijalište i skijaše. Onda bi nakon nekog vremena oblčine nestalo i pojavilo bi se sunce i obasjalo jakom svjetlošću skijalište i skijaše.

— Prestalo je padati, idemo gore k njima! Tamo će Bevanda održati predavanje o spašavanju nesrećenog i bit će praktične vježbe — reče Đuro.

— Ma vidi ti njih — nastavi Đuro s dozom ponosa, dok smo se penjali uz strminu — vidi ti naše omladince kako li se samo skijaju. Ponosan sam na njih, jer polovica od njih do jučer nije imala pojma što su to skije. Naučili se skijati zahvaljujući GSS-ovcima. Vidi Bodulića, do jučer se vozio u kajiću i mahao udićom. Govorio je da se neće nikada naučiti skijati, a sada jurca nizbrdo. A vidi Kostu, Sinišu, ma vidi... ha... ha — počme se Đuro odjednom grohotom smijati, — vidi Smiljo ono debelo bure kako se kotrlja nizbrdo kao da je rođeno na skijama, a ono Milovan!

— Da, da, dragi, to je naš Milovan. Od jutros ne silazi sa skija. Prošle godine je bio s našima na Kaninu, pa je uzdisao, šetao okolo s rukama u džepovima, a sada leti kao ptičica.

— Ptičurina — rekoh. Podsjeća me na Gargamela u onoj sivoj kabanici, onako pogrbljen.

Iza njega je jurio Joža bez štapova, držeći u rukama malu Maju koja je vriskala da je

sve odzvanjalo. Čas zatim mimo mene projuri Gange, noseći malu Maju na leđima. S divljenjem promatram malu Mojcu s kakvom se lakoćom i gipkošću to dijete spušta niz stazu. Mi smo gazili snijeg do koljena. Đuro je prvi utirao put i pravio prtinu, dok sam ja gazila za njim. Okolna stabla bijahu sivkasta, šuma crna, nebo plavo, a snijeg se bijelio takvom bjelinom da sam na trenutke osjećala kako me iglice peckaju u očima.

— Hej stara, miči se sa staze, možemo te pomesti — vikne jedan skijaš mašući štapovima.

— Samo ti vozi! — odgovorim mu.

— Džiha! — prepoznam Tatekov glas. Okrenem se i vidim kako je uzjašio na »tanjiraču« pa prošao mimo mene kao vještica koja jaše na metli. Malo zatim je projurio strminom, a zatim i njegov unuk. Malo podalje od staze vidim Branka kako uči skijati svoje unuke, a onaj mladi je kao pile koje se tek izleglo iz jaja pa pravi prve pokušaje da stane na vlastite nožice.

Kada smo stigli gore do vrha, svi su naši momci bili okupljeni oko Bevande koji je govorio: »... i tako osnovno i najčešće sredstvo transportiranja ozlijeđenog u zimskim uvjetima i u teže pristupačnim predjelima predstavljaju skije i skijaški štapovi. Najjednostavnije je da se jedan par skija poveže u šilj, i to se zove »skije u špic«. Vezuju se zamkom, od ranca se napravi naslon, ranjenik sjedne, ali način transporta i sve ostalo ovisi o ozljedi...«

Ja kao »ranjenik« (vježba stanice GSS Zadar)

Foto: D. Perić

— Ha, evo Smilje, došla kao naručena. Nju ćemo umotati, zavezati i spustiti dolje kao nesrećenog — reče Đige.

— Moramo strogo paziti na položaj tijela — nastavi Bevanda svoje tumačenje — jer se dogodi da se stanje ranjenika pogorša prilikom transporta ... i sada idemo na posao!

Sjeli su me momci na skije, prethodno me utukali s kojekakvim demperima.

— Ima laganu ozljedu čeljusti, bez gubitka svijesti, ugruvan grudni koš, frakturu podlaktice a sumnjamo i na frakturu potkoljenice... dakle?

— Pa... pa... počne Kosta, kod ozljede čeljusti bez gubitka svijesti položaj je u sjedećem stavu. Kod ozljede grudnog koša položaj je polusjedeći s nogama naprijed, a s obzirom na frakturu staviti ćemo udlage — završi Kosta i mune me šakom u rebra.

I dok su momci tumačili, objašnjavali, predavali, dodavali, dotle su me njih dvojica pakovali kao mumiju. U tom času nađu neki skijaši i jedna skijašica prestravljeno upita:

— Što joj je? Što joj se, zaboga, dogodilo, ta malo prije je bila živa i zdrava?

— Popela se na stablo, grana pukla od njene težine i ona pala, slomila se, ugruvala, rascopala kao zrela dinja — reče Kondor važno.

— Ma koji ju je vrat tjerao da se vere po stablu, onako stara.

— Rekli su joj da se s onog stabla vidi zagrebačka katedrala pa se išla uvjeriti — odgovori Kosta.

— Kako će vidjeti katedralu, gdje je Zagreb, bogu?

— Gluposti! Tako su joj rekli, ona povjerovala, popela se, tresnula i amen — završi Kondor cereći se.

— Budi ozbiljan — reče mu Bevanda, dok sam se ja tresla od smijeha, jer sam pretpostavljala što će se desiti kada se spustimo. Radio »Mileva« obavijestit će sve dolje pa će biti gužve i prepričavanja.

Kada je sve bilo gotovo, počeo je spust i to u cik-cak liniji, »radi lakšeg transporta, manjeg ubrzanja i manje mogućnosti za novu ozljedu« — čula sam Bevandin glas kroz zavoj. S moje lijeve strane kretao se Joža, s desne Đige, dok su me Bevanda i Kondor državali zamkom da se ne iskrenem kao vreća. Pranja uz vezove bili su još Kosta i Bodulić, tako da nas je bilo imponantno vidjeti kako se spuštamo niz strminu. Kada smo stigli dolje svi su nas čekali, jer je radio »Mileva« već razglasio da se ona profesorica s Dječjeg odjela iz Zadra sva slomila i da je vuku dolje.

— Ma, zamislite, povjerovala ženska da se može gore sa stabla vidjeti zagrebačka katedrala, uspentrala se na stablo i, jasno, tresnula pa se slomila — čuo se komentar.

— Luda?

— Nije ni čudo!

— Što?

— Da je luda. Profesori poslije dvadesetak godina rada s djecom nisu više uračunljivi pa nije ni čudo što se pentraju po stablima. Profesionalna deformacija.

— Evo je, diže se, izgleda da joj nije tako teško, o... izgleda da joj nije ništa — povika jedan glas videći me kako se izvlačim iz krpa i zavoja.

— I nije joj ništa — objasni Kondor glasno da su svi čuli. Imali smo vježbe spašavanja i transportiranja ranjenika i ona je bila taj ranjenik.

— Idite dodavola vi i vaše vježbe spašavanja — zaključí neka ženska, — a mi se prepali da se sva ugruvala i slomila.

Renesansa planinarskog (turnog) skijanja

MILORAD STANIĆ
ZAGREB

Naše današnje moderno alpsko skijanje razvilo se od turnog skijanja. Ovu činjenicu danas mnogi zaboravljaju ili je naprosto ne znaju. U pionirska vremena alpskog skijanja, od početka ovog stoljeća do kraja tridesetih godina, bilo je nezaobilazno uspeti se pješke sa skijama na ramenu na brdo, ako se htjelo uživati u spustu po, uglavnom, neuređenom terenu. Skijaške žičare bile su tada — uz nekoliko rijetkih iznimki — nepoznanica. Skije su bile načinjene od jasenovog ili čak hikory drveta, opremljene jednostavnim kožnatim remenima. Spust je bio ravan, uz tek poneku kristijaniju ili čak telemark, a zatim — ponovo pješke uz brdo.

S izgradnjom nebrojenih žičara poslije rata, alpsko skijanje postalo je izrazito skijanje po sve bolje utvrđenim pistama, a može se reći i jedan od najmasovnijih i najdražih sportova. Možda i zato jer nije više trebalo ulagati truda u naporno penjanje uz brijeg, a ipak se moglo uživati u prekrasnim snježnim panoramama.

Turno skijanje ili, kako ga još zovu, terensko, planinarsko ili visokogorsko skijanje, ravnopravna je kombinacija alpskog skijanja, skijaškog trčanja i planinarenja u višim planinskim predjelima. Počeci turnog skijanja sežu 1500 godina unatrag, kada je neki dovtiljivi norveški nomad stavio tuljanovo krzno na područje daščice — preteče današnjih skija. Tako je nastala prva turna skija, koja mu je omogućavala brzo i lako kretanje na velike udaljenosti po do tada neprohodnom dubokom snijegu. Na nizbrdicama je klizavo krzno omogućavalo ugodan spust, a na usponima su nakostriješene dlake sprečavale klizanje unatrag. To je otprilike princip turnog ili terenskog skijanja koji se zadržao do danas, iako je tuljanovo krzno zamijenjeno sintetskim koje se lijepi na specijalno konstruirane skije.

Sredinom šezdesetih godina alpsko skijanje je skoro potpuno zatrlo turno skijanje. Zadržali su ga samo rijetki alpinisti i planinari, pa šumari i vojnici, dakle, oni koji se iz sportskih ili profesionalnih pobuda kreću po duboku snijegu izvan uređenih staza. Još od prije 20 godina zimi mnogo posjećivani predivni tereni oko Komne, Velikog polja pod Triglavom, ili Pokljuke u Sloveniji opustjeli su u doleskom prvog snijega. Domovi se zimi nisu više ni otvarali, a mase »skijaša« preselile su se u obližnje skijaške centre na piste prošarane mrežom žičara. Nastao je pravi komercijalni bum vezan za alpsko skijanje, od izgradnje hotela i prometnica do razvoja kvalitetne sigurnosne skijaške opreme. Taj trend je međutim imao sve više popratnih loših strana. Alpske piste postale su pretrpane i opasne od jurećih bolida. Na piste su se već

počeli stavljati prometni znakovi (po normama IAS-a postoji 25 standardiziranih znakova koji se postavljaju na pistama), pa ljubitelji zimskih radosti imaju sve više osjećaj da se nalaze na zasnježenim autoputovima. Boravak na snijegu sve više se pretvarao na čekanje u beskrajnim redovima pred žičarama.

Pojava energetske krize, pa enormno poskupljenje hotela, usluga i opreme za alpsko skijanje, a i želja da se ljudi vrate prirodnijem uživanju na snijegu, opet su povećali zanimanje za turno skijanje. Danas još mnogi poistovjećuju turno skijanje i skijaško trčanje. Ovo posljednje sve više ovisi o uređenim stazama »loipama« na pažljivo izabranim terenima, s blagim usponima i nizbrdicama.

Kakvo je suvremeno turno skijanje

Ukratko bi se moglo reći: prirodnije, jeftinije i mnogo zdravije od onog »uniformiranog« gore-dolje po uređenim stazama. Planinarima je dalo novi podstrek da i zimi krstare po zasnježenim planinama, koje su inače zbog dubine snijega bile praktički nedostupne, a koje su upravo zimi najljepše. Od turnih skijaša traži se dobra sposobnost orijentacije na terenima i poznavanje čudi visokih planina. U prvom redu tu su brze promjene vremena kad se lako gubi orijentacija, zatim opasnost od lavina itd. Što se tiče opasnosti, u usporedbi s alpskim skijanjem, gdje prijete sve češći sudari i nalijetanja zbog prenatrpanih pista, ovdje su opasnosti manje, ako je čovjek dobro pripremljen, ali svakako drukčije.

Turno skijanje dobiva sve više pristaša iz redova alpskih skijaša i planinara. »Skok« na netaknute terene daleko od pista daje željeni odmor i doživljaj netaknute zimske prirode. Peter Keill, poznati stručnjak za turno skijanje, dao je ovakvu definiciju: Poduzeti ski turu znači naprezati se i znojiti, ali i uživati u uspjehu postignutom vlastitom snagom. Također to znači uživati u planinskim pejzažima, ispenjanom vrhu i spustu po netaknutu snijegu, a u svemu tome ima ponešto avanture.

Jednodnevna skijaška tura obično podrazumijeva uspon do planinarskog doma, a zatim na obližnji vrh i spust u dolinu. Može se koristiti i uspinjača da bi se došlo do određene visine, a do vrha se produžuje na skijama. Višednevne ture s ruksakom na leđima znače kretanje od jednog do drugog doma ili hotela. Tako se običu čitavi planinski lanci, a oni najfanatičniji nose i alpinističku opremu (cepin, dereze i uža) da bi usput ispenjali koji vrh u zimskim uvjetima. Drugi nose super-lagani

šator i vreću za spavanje, pa ako ne stignu do planinarskog doma ili barem otvorene zimske sobe, spavaju u šatoru na snijegu. Pristalice jednodnevne ture trebaju uzeti samo omanji ruksak s najnužnijom rezervnom odjećom i hranom i uz to skije sa specijalnim vezovima i skijaške cipele.

Kakva je oprema za turno skijanje

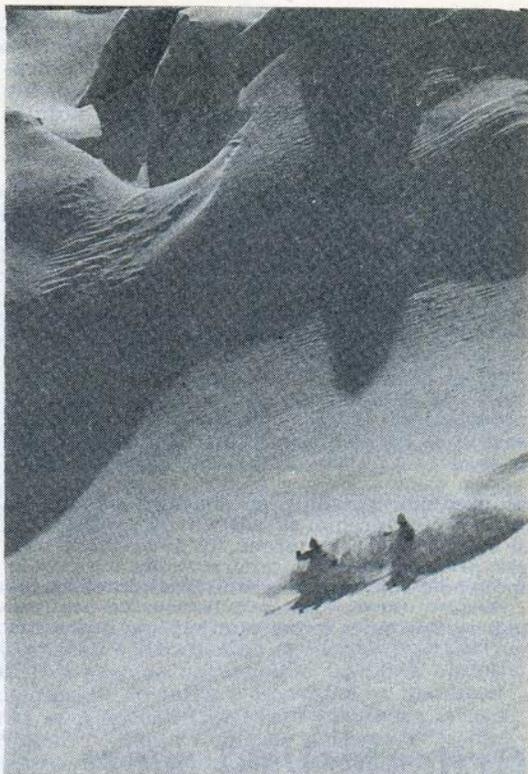
Suvremena oprema za skijaške ture u posljednjih je 7-8 godina objedinila do jučer nemoguće. Iste skije jednako su dobre za alpski spust i za turno hodanje, vezovi su pravi sigurnosni, s fiksnom petom koja se pritiskom poluge pretvara u turne s mogućnošću podizanja pete do 90°. Cijela je kombinacija skijaške pancericice i visokogorske planinarske cipele. Uz dodatak još potrebnih rekvizita za ture, kao ruksaka, gležnjaka, sitnog pribora, malo hrane i odjeće, cijela oprema nije teža od 10—20 kg, od čega se 7—10 kg nosi na leđima, osim ako nije u pitanju višednevna tura s alpinističkim usponima.

Skije. S obzirom na zahtjeve koje smo spomenuli — vožnju po dubokom snijegu, zatim po pisti, pa skijaško hodanje i što manju težinu zbog povremenog nošenja na ruksaku — jasno je da skije za ture moraju biti kompaktna klase. Svi proizvođači skija danas nude ovakve skije, pa i »Elan«, pod nazivom »Alpin Tour«. Ove skije su malo kraće, ali imaju kliznu plohu za 1 cm širu od standardnih. Dužina skija je minus 10 cm od tjelesne visine, a za dobre skijaše duže su najviše 5 cm od tjelesne visine. Dakako, za početnike će biti dobre i obične pa i polovne skije.

Štapovi trebaju biti malo duži nego za alpsko skijanje, sa čvrsto fiksnim tanjuričima promjera barem 10 cm.

»Krzna« ili, njemački, »Skifelle« nezabilazan su rekvizit za turno skijanje. Nekad tuljanova krzna s gurtama ili bez njih, zatim sintetična imitacija koja se kopčama pričvršćuje na skije, danas je razvijena do savršenstva. Sintetična vlakna u smjeru vožnje, na elastičnoj podlozi, jednostavno se lijepe na kliznu površinu. Skidaju se i ponovo lijepe na skiju vrlo jednostavno, a ljepilo je dugovječno. Kod manjih spustova vozi se na njima, a kod spusta s većeg vrha skidaju se i spremaju u ruksak. Pričvršćena na skijama, krzna omogućavaju »direktan« uspon do 30°.

Vezovi. Za turni vez je, kao i kod vezova za alpsko skijanje, najvažnija sigurnost, jer je ozljeda na turi, s obzirom na mogućnost pružanja pomoći, kud i kamo kompliciranija nego na uređenoj pisti. Svi proizvođači skijaških vezova razvili su svoje alpske vezove adaptirane za ture. Spomenimo samo firme Marker i Tyroliju, te popularni vez Silvretta Tour 400. Od turnih vezova traži se maksimalna sigurnost, mogućnost podizanja pete do 90°, brzo fiksiranje od položaja za hodanje u fiksirani položaj za spust i obratno. Uz vez idu i specijalni dodaci od lagana metala u obliku dvostrukog češlja koji se umeću između cipele i veza (njemački Marscheisen).

Koriste se za prečenje zaleđenih padina da se izbjegne otklizavanje.

Cipele. Suvremena cipela za turno skijanje objedinila je do sada gotovo nemoguće suprotnosti i zahtjeve. Mora potpuno fiksirati nogu uz visoki petni spoiler za strme spustove po dubokom snijegu, istovremeno omogućiti hodanje na skijama uz slobodno pomicanje pete, a uz to omogućiti kraće planinarenje. Osnovni je zahtjev za ovu cipelu da zadržava toplinu, bude nepropusna za vlagu i da ima profiliranu gumu na potplatu. »San Marco«, »Koflach«, »Nordica« i ostali poznatiji proizvođači imaju u svom asortimanu po nekoliko tipova cipela za ture. Dakako, početnici mogu upotrebljavati i obične malo niže i jednostavnije »pancerice«.

Ostala oprema. Uz navedene obavezne rekvizite potrebno je još imati za ture i drugu opremu određene kvalitete. Ruksak mora biti lagan, veći od izletničkog (osim za jednodnevne ture), nepromočiv, čvrsto fiksiran na leđima i s pojasom na prednjoj strani. Obavezno mora imati remen za bočno pričvršćivanje skija kod hodanja. Hlače su planinarske, do koljena, od čvrstog i toplog materijala, čarape vunene preko koljena (1—2 para). Vjetrovka može biti lakša od standardne, ali dovoljno duga. Termoregulacija se postiže s 1—2 pulovera odnosno neprekidnim kretanjem. Veston od perja nije praktičan, osim

za bivakiranje. Gamaše su obavezne zbog vožnje po duboku snijegu. Rukavice moraju biti tople i nepromočive. Za duže ture potrebna su dva para, od kojih su jedne navlačne od sintetike. Kapa, pulover, rezervna košulja neophodni su rekviziti za višednevne ture.

Pribor. Za višednevne ture treba ponijeti bateriju koja se montira na čelo, komplet za prvu pomoć odnosno apoteku, čiji će sadržaj savjetovati sportski liječnik s ozbirom na karakter ture, i plinski primus s posudom za kuhanje čaja što će znatno olakšati boravak u hladnim zimskim sobama. Zaštita od sunca je neophodna, jer su UV-zrake na visinama izrazito intenzivne. Najbolja je krema sa zaštitnim faktorom 4—6. Važne su zaštitne naočale (2 para). Jedne moraju biti alpinističke, sa strane zatvorene, s jakom zaštitnom apsorpcijom (70%). Oprema za orijentaciju sastoji se od kompasa i karte dotičnog terena u mjerilu 1:50.000 ili 1:25.000. Vreća za spavanje, lagana, od perja, nosi se na ture ako se predviđa spavanje po zimskim sobama ili bivacima. Oprema za zaštitu od lavina nosi se na visokogorske terene. To je lavinsko uže, sklopiva lopata od lagana metala, a u novije vrijeme i mali radio primo-predajnici za lociranje nesrećenog ispod lavine. Za ozbiljne ledenjačke ture treba ponijeti na svaka tri

sudionika po jedno uže od 40 metara, profila 9 mm, 3—4 karabinera, više zamki dužine 4—7 metara i dva cepina.

I na kraju: nikad ne idite na skijašku turu sami ili u dvoje. Najmanja sigurnosna grupa je troje (dvojica mogu uspješno pomoći trećemu). U planinarskom domu ili hotelu obavezno obavijestite domara o planiranom smjeru kretanja za idući dan.

Ako ste se odlučili da se bavite turnim skijanjem, a za to je potrebno barem srednje znanje tehnike alpskog skijanja, obratite se na Planinarsko društvo »Vihor« u Zagrebu, Basaričekova ul. 8 u Gornjem gradu. Ovo društvo, zasad jedino u Hrvatskoj, u suradnji sa stanicom vodiča Zagreb organizirano vodi ski ture po Gorskom kotaru, slovenskim Alpama (Stanić), a u posljednje vrijeme i po planinama Bosne (Benić). Spomenimo samo neke od takvih već uhodanih tura: Triglavska skijaška transverzala od Vogla preko Komne, Triglavskih jezera i Kredarice do doline Krme; tura od Golta preko Smrekovca i kuće na Loki s usponom na Raduhu; uspon na Krn preko Komne i Krnskog jezera; prelaz Pohorja od Maribora do Slovenjgradca i prelaz od Jasenka do Mrkoplja u Gorskom kotaru (dužina 26 km) u sastavu »Memorijala 26 smrznutih partizana«.

Orijentacijski sport

KALENDAR ORIJENTACIJSKIH NATJECANJA I SFMINARA KOMISIJE ZA ORIJENTACIJU PSH ZA 1986. GOD.

6. IV.	Otvoreno prvenstvo PD PTT »Sljeme«	P/L, PD PIT »Sljeme«
12—13. IV.	Noćno orijentacijsko natjecanje	E/P, PD »Krndija«
19. IV.	»Ponikve 86«	P/L, JNA »Sutjeska«
20. IV.	Memorijal »Ive Lipovšćaka«	PD »Zagreb-matica«
27. IV.	Memorijal »Janko Mišić«	E, PD »Zeljezničar«
1—4. V.	Seminar	KO PSH
17—18. V.	KUP Oslobođenja Zagreba	P/L, POK »Maksimir«
25. V.	Trofaj »Tuhobić«	
31. V. i 1. VI.	»Vugrovec 86«	E+P/L+S, PD »Sljeme«
8. VI.	Memorijal »Anka Ivić«	P/L, PD »Ravna gora«
14. i 15. VI.	Otvoreno O-prvenstvo Virovitice	P/L, PD »Papuk«
22. VI.	Prvenstvo PSH	E
3—6. VII.	Orijentacijski logor	KO PSH
4. VII.	I. KUP PD »Vihor«	P
21. IX.	KUP »Moslavina«	P/L PD »Prijatelj prirode«
5. X.	O-natjecanje »Otvorenje sezone«	P, PTT »Marjan«
12. X.	KUP »Maksimir«	P/L, POK »Maksimir«
25. X.	Memorijal »Stipica Mesić«	P, PD »Vihor«
26. X.	Otvoreno prvenstvo Zagreba	P/L, PD »Lipa« i »Velebit«
1. XI.	Memorijal »Ivica Židov«	P, PD »Torpedo«
2. XI.	Trofaj »Torpedo«	P/L PD »Torpedo«
8—9. XI.	III. noćno prvenstvo Zagreba	P, POK »Maksimir«

Legenda:

P pojedinačno natjecanje

P/L pojedinačno natjecanje koje se buduć. za O-ligu

S štafetno natjecanje

E ekipno natjecanje

Planinarstvo u Ogulinu do drugoga rata

FERDO URŠAN

OGULIN

Planinarstvo je kulturna manifestacija koja predstavlja sintezu sportskih i estetskih doživljavanja planina, zato može nicati i razvijati se samo u kulturno razvijenim sredinama.

Slaveći 110. obljetnicu organiziranog hrvatskog a time i jugoslavenskog planinarstva, možemo biti ponosni što pripadamo narodu u kojem je planinarska ideja tako rano posijala svoje korijene, prvom među južnim Slavenima i među prvima u svijetu. Posebno ponosni možemo biti mi Ogulinci i ogulinski planinari, time što je prvi poticaj za osnutak HPD-a nikao baš u ovom našem dičnom krajiškom gradiću pod Klekom, koji je vjekovima odolijevao turskim i ostalim tuđinskim nasrtajima, sačuvavši svoj neokaljani autohtoni narodni karakter.

Slaveći ujedno i 35-godišnjicu ponovnog osnutka i oživljavanja planinarske djelatnosti u Ogulinu, a budući da pripadam malobrojnim živim predratnim ogulinskim planinarima, pokušat ću oteti zaboravu i ono malo oskudnih podataka o postojanju i djelovanju predratne podružnice HPD-a »Klek« u Ogulinu. Od još živućih članova tadašnje podružnice HPD-a valja spomenuti u prvom redu našeg najstarijeg i tada najaktivnijeg ogulinskog planinara, tadašnjeg tajnika podružnice i pročelnika skijaške sekcije, 80-godišnjeg Ivica Stipetića-Pepića, koji živi u Ogulinu. Od ostalih živi su: mr ph. Blaženka Barbalčić-Steka u Umagu, Jagica Stipetić-Kirasić u Ogulinu, Marijan Galetić, umirovljeni kapetan JNA u Ogulinu, Dragutin Zagrović, diplomatski službenik Sekretarijata vanjskih poslova SFRJ u miru (sada u Beogradu), Dragutin i Olga Juričić u Zagrebu. Kao aktivni sudionici NOB-e poginuli su: Vilim Svarc kao potpukovnik Vrhovnog štaba NOV i POJ 1944. prilikom njemačkog desanta na Drvar, pravnik Bogdan Jančić 1942. u gomirskom partizanskom logoru kao komesar čete, Zvonko Kušer (brat nedavno preminulog dra Josipa Kušera, također borca NOB-a). Rudolf Zagrović, brat prije spomenutog Dragutina Zagrovića, umro je 1944. od bolesti kao suradnik NOP-a.

U knjizi »Hrvatsko planinarstvo« (PSH 1975) stoji da je već 1878. godine u Ogulinu postojala planinarska organizacija u obliku povjereništva, a kao prvi povjerenik spominje se učitelj građanske (više pučke škole) Josip Magdić, vodič Johanna Frischaufa, profesora iz Graza, u pohodu na Klek 1874. godine. Taj je pohod odigrao odlučujuću ulogu u osnutku HPD-a još iste godine u Zagrebu. God. 1883. povjerenik je Mijo Zobundžija. Tek 1921. osnovana je podružnica HPD-a »Klek« u Ogulinu s 55 članova. Na skupštini središnjice HPD-a 1924. u Zagrebu

sudjeluju i delegati ogulinske podružnice, a kao njezin predsjednik spominje se R. Franz, tada visoki financijski činovnik Financijske direkcije u Ogulinu. Otada pa sve do 1935. nedostaju podaci o radu, no moja sjećanja dopiru unazad do 1925, kada sam kao 10-godišnji dječak postao aktivni vježbač podmlatka Hrvatskog sokola u Ogulinu (koji je tada okupljao pretežan broj sportski aktivne omladine Ogulina). Tada je u Ogulinu bujao društveni život. Sportom su se bavila dva sokolska društva: hrvatsko i jugoslavensko, skautska (izviđačka): hrvatsko i jugoslavensko, te dva nogometna kluba: »Graničar« i »Viktorija«. Uz njih je postojalo i Hrv. pjev. društvo »Klek«, dvije limene glazbe, vatrogasno društvo i druga.

O pravoj planinarskoj djelatnosti mi mladi smo malo znali. Igrajući se u gradskom perivoju sa čuđenjem smo promatrali skupine planinara, prašnjave obuće i odjeće, koji su se vraćali s Kleka. Rad ogulinske podružnice HPD-a sveo se na nekoliko uglednih obitelji ogulinskih obrtnika i činovnika, a manifestirao se u dočeku i prihvatu planinara izvana. Nakon uvođenja zloglasne Aleksandrove diktature 1929. i zbog privredne krize zamire društveni život u Ogulinu a s time i rad podružnice HPD-a. Tek 1935, nakon pada vlade Bogoljuba Jevtića, oživljava društveni život u Ogulinu. Tako je 1935. obnovljen rad podružnice HPD-a, čijim predsjednikom postaje mr ph. Franjo Steka (umro u Umagu), a tajnikom i danas živući Ivica Stipetić-Pepić. On s piscem ovog članka pokreće skijaške ture na Stožac, Podklek i sam Klek, zajedno s drom Josipom Vodehnalom, upraviteljem ogulinske bolnice, i profesorom Kopjevskim. Mr ph. Franjo Steka, kao i Ivica Stipetić-Pepić, bili su u ratu kao suradnici NOP-a hapšeni od ustaških vlasti. Godine 1935. postajem i ja aktivnim članom podružnice HPD-a u Ogulinu, ali sam se prvi put uspeo na Klek 1932. Zapaženiji izleti podružnice bili su na Risnjak sa dvadesetak članova pod vodstvom dra Josipa Vodehnala i na Triglav sa tri člana. U najljepšem mi je sjećanju ostao izlet na Bijejele stijene pod vodstvom Bogdana Jančića, komuniste, koji je izlet upotrijebio kao priliku da u Drežnici raspačava ilegalni partijski materijal. Tada otprilike pokretali smo i akciju za gradnju planinarske kuće na Kleku. S Vilimom Svarcom i Bogdanom Jančićem, članovima uprave, putovao sam u Zagreb do središnjice HPD-a radi 20.000 din tada deponiranih u Središnjici. Postojao je i nacrt doma koji je izradio ing. Vladimir Čop iz Ogulina. Ova se akcija zategla sve do rata, kada je propala, a naša je podružnica prestala s radom. Nacrt kuće je sačuvan i poslije rata

FERDO URŠAN

Rodio se 17. listopada 1915. u Gomirju. Roditelji su mu Gorani, otac je bio nadlugar. Školu je započeo u Ogulinu, a gimnaziju završio u Karlovcu. U 10. godini života započeo je vježbati kao sokolaš, a bavio se uz to skijanjem, sklizanjem, lakom atletikom, tenisom i stolnim tenisom. Najduže i s najvećim uspjehom bavi se skijanjem. Zimi 1929–30. završio je 7-dnevni skijaški tečaj. Kao vojnik se 1937. natjecao na Jahorini, a bio je i član skijaške sekcije HPD »Klek« u Ogulinu. Poslije rata je položio ispit za skijaškog učitelja (1949) i dobio međunarodnu licenciju. Četiri godine radio je kao skijaški učitelj u Kaprunu (Austrija) i 6 godina kao trener u Engelbergu (Švicarska). Za skijaške zasluge nagrađen je zlatnom plaketom SFK Hrvatske.

Kao planinarski organizator počeo je raditi 1974. u Dugoj Resi, gdje je 1950. sudjelovao u osnivanju PD »Vinica«, a kad se preselio u Ogulin, sudjelovao je iste godine i u osnivanju PD »Klek« i bio mu tajnikom do 1971. kada je otišao na Krk kao turistički vodič. God. 1950. pohađao je alpinistički tečaj i prvi je Ogulinac koji je prepenjao Klekovu stijenu. God. 1953. položio je ispit za planinarskog vodiča i završio tečaj za vodiče visokogorskih skijaških tura. Vodio je mnoge pohode, među ostalim na Velebit i u Alpe. S Marijanom Manceom pokrenuo je 1953. gradnju kuće na Kleku i sudjelovao u njezinoj izgradnji. Godine 1965. osniva samostalni skijaški klub Ogulin i postaje njegov predsjednik i trener. Unatoč visokoj dobi i danas je dobrog zdravlja i aktivan kao planinar i skijaš. PSH ga je odlikovao Zlatnim znakom 1967. godine. Z. Poljak

upotrijebljen za gradnju sadašnjeg doma na Kleku. Spomenut ćemo još predavanje koje je 1938. održao alpinist Marijan Dragman (poginuo u NOP-u) o alpinističkom usponu u Klekovoju stijeni, sa dijapozitivima. Zapažene su bile i simpatične zabave koje je priređivala podružnica o dočeku Nove godine.

Na kraju možemo reći da je planinarski rad u Ogulinu bio kontinuiran pa ga možemo sla-

viti zajedno sa 110-godišnjicom našeg planinarstva. Predratna podružnica u svom radu nije se ogriješila o ideale NOB-a, nego su joj najaktivniji planinari bili suradnici ili aktivni borci NOB-a.

Zaključujem s iskrenom željom za daljnji napredak sadašnjeg PD »Klek« u Ogulinu, u čijem sam ponovnom osnivanju i sam sudjelovao.

Ferdo Uršan (lijevo) pred planinarsko-skijaškim skloništem na Stošcu (808 m) u blizini Kleka. U sredini dugogodišnji čuvar doma na Kleku drug Špehar sa suprugom
Foto: Z. Kereša

In memoriam

KREŠIMIR STIPAN (1922—1985)

U Ogulinu je 18. prosinca umro jedan od vrlo aktivnih planinara PD »Klek« Ogulin.

Krešo je od svoje mladosti zavolio planine te kao takav sudjeluje u osnivanju PD u Ogulinu 1950. godine i od tada je stalni njegov član. Bio je potpredsjednik, tajnik, voditelj agitacije i propagande, društveni vodič i dr. Prošao je mnoge planine, u našoj zemlji a neke i u inozemstvu, mnoge transverzale i planinarske puteve. Bio je sudionik sletova, republičkih i saveznih, mnogih izleta i marševa. Uz

planinarstvo bavio se i skijanjem i bio vrlo dobar skijaš. Volio je svoj Klek, na koji je često dolazio, a naročito se zalagao oko izgradnje i nadogradnje doma na Kleku. Za svoj prijevorni rad dobio je više priznanja i pohvala, pa tako i zlatni znak PSH. Naše planinarstvo gubi vrijednog planinarskog radnika, kojeg ćemo se uvijek rado sjećati, a naročito njegovi drugovi iz PD »Klek« u Ogulinu.

Milan Prerad

Alpinizam

SLOVENSKO SLOBODNO PENJANJE

Slobodno penjanje je način penjanja kad se sve teškoće u stijeni svladavaju bez tehničkih pomagala. Klinovi i ostala oprema upotrebljava se samo kao sigurnosno sredstvo. Uspjon je svladan slobodno samo ako ga je penjač svladao bez odmarališta i bez zaustavljanja.

Među prvim jugoslavenski penjačima slobodnog stila bili su Iztok Tomazin i pokojni Borut Bergant. Kad su godine 1978. bili u SAD, ispenjali su vrlo teške uspone sedmog i osmog stupnja. Tomazin je po povratku iz SAD bio i prvi jugoslavenski slobodni penjač. Ispenjao je u Sitah slobodno smjer JLA i »Brid za mali čekić« u Paklenici. Godine 1982. otišla četvorica penjača u Colorado. Ova ekspedicija postigla je popularizaciju slobodnog penjanja u našim krajevima. Silvo Karo i Janez Jeglič bili su prvi Jugoslaveni koji su ispenjali smjer s ocjenom devet minus. Na međunarodnom alpinističkom taboru u Paklenici Franček Knez i Iztok Tomazin slobodno su ispenjali smjer Klin. Prvo ponavljanje Utopije izveli su Knez i Lidija Painkihner.

Godine 1983. otišli su u Yosemite Franček Knez, Marjan Frešer i Bojan Veber i ispenjali četiri prvenstvena smjera u stijenama Yosemite Falls i El Capitanu. Knez je slobodno ispenjao i smjer osam plus. Iste godine Yosemite su posjetili Igor Skamperle i Lidija Painkihner. Njih dvoje su u El Capitanu ispenjali smjer VII, A3, 900 m. Slobodno su ispenjali i smjer Adrenaline s ocjenom osam. Lidija je ostala u SAD i sada penje smjerove devet plus. Ona je među najboljnih ženama na svijetu koja penje slobodno.

Godine 1984. otišla je u Yosemite ekspedicija penjača iz Ljubljane i Idrije. U El Capitanu ispenjali su smjer Shild (VII, A4 1000 m) i slobodno Moratorium, osmog stupnja. Godine 1985. u Yosemite su otišla četiri penjača. Metod Škarja i Cveto Jagodic ispenjali su smjer Nabisco Wall (VIII+), a Pavle Kozjak i Peter Podgornik u Capitanu smjer Severne Amerike (VII, A4, 1000 m).

Kod nas u Jugoslaviji su slobodnim penjanjem u Paklenici ispenjali sve klasične smjerove. Subaro direkt (VIII+) ispenjali su Karo i Tadej Slabe. Slabe je ispenjao Jenjavu (IX-), Plavi kazino (IX-) i Utopiju (VIII). Srečo Rehberger slobodno je ispenjao El Condor pasa (VIII+) i Funkciju (VIII-). Izazov svim penjačima u Paklenici je Brid klina. Ovaj su smjer penjači ispenjali bez ljestvica, solo

i za dva sata. Brid do sada još nije ispenjan u slobodnom stilu.

Godine 1985. slijedi brz napredak slobodnog penjanja u Sloveniji: oko trideset penjača penje iznad sedmog stupnja. Slabe je prvi Jugoslaven koji je ispenjao u Njemačkoj smjer Zombije, X stupnja. Ovaj smjer prvi je ponovio jedan od najboljih penjača u svijetu, profesionalac Wolfgang Gillih. Slobodno su ispenjani i smjerovi u Alpama: Knez u Eigeru prvenstveni Fortuna (VII), a Slavko Svetičić u Druu Američki smjer (VII-). U Julijskim Alpama Knez i Karo ispenjali su prvenstvenu Aljabru (IX-) u Travniku i smjer Krvavi put (VIII+) u Mojstrovki. Rehberger u Triglavu prvi slobodno penje Brid Sfinge (VIII+).

Stijene u Paklenici omogućuju teške i kvalitetne uspone. Za Prvi maj svake godine tamo je zbor jugoslavenskih penjača, a svake je godine i sve više stranaca. Kvalitetne uspone tu su potvrdili i američki penjači koji su 1985. godine penjali u Anića kuku.

Dare Božić, Kamnik

SLOBODNO PENJANJE U HRVATSKOJ

Dok se slobodno penjanje, bez upotrebe tehničkih pomagala, već odavna udomaćilo u zapadnim zemljama, a i u Sloveniji je, kao što vidimo iz Božičevog članka, taj »čisto sportski« oblik alpinizma stekao brojne poklonike koji već penju najteže smjerove pa su se nedavno iskazali i na Evropskom prvenstvu u Italiji — u Hrvatskoj je samo desetak takvih penjača. Svoje su iskustvo nedavno iskušali u stijenama Velike Paklenice. Splitski alpinist Ivica Matković ispenjao je »Brid za mali Čekić« (VII+), i »Harikrišna« (VII). Čujić i Mejić su ispenjali i jedan dosad nepoznat — neimenovani smjer teškoće sedmog stupnja, koji su malo prije njih ispenjali talijanski alpinisti. Paklenica je inače jedan od najperspektivnijih centara za slobodno penjanje u Evropi, pa se već sada gotovo svakog vikenda na njenim stijenama mogu susresti strani alpinisti. Sadašnje stanje slobodnog penjanja u Hrvatskoj iscrpno je prikazao Darko Imenjak (pseudonim?) koncem siječnja u zagrebačkoj sportskoj reviji »Sprint« u rubrici »Izazovi« pod naslovom »I pauci im zavide« i članak ilustrirao serijom dobrih fotografija.

Zeljko Poljak

● Zahvaljujemo na novčanoj pomoći »Našim planinama«. Kao i prošlih godina, PD INA-OKI iz Zagreba dodijelilo je časopisu novčanu pomoć u iznosu od 20.000 dinara. Ove godine pridružila su se iznosom od 5000 još dva društva: PD INA-Naftaplin iz Zagreba i mlado PD »Kamenar« iz Si-benika.

● Milijun dinara pomoći »Našim planinama« dodijelilo je PD »Gavrilović« iz Petrinje jednoglasnom odlukom skupštine. Zahvaljujemo se na ovoj lijepoj gesti, koju valja cijeniti tim više, što se društvo sada nalazi pred velikim financijskim problemima zbog gradnje doma na Hrastovičkoj gori i završetka radova na PPB-u.

Speleologija

SAVJETOVANJE O SAMOPOMOĆI I SAMOSPASAVANJU

U planinarskom domu »Umberto Girometta« na Mosoru održano je 21—22. prosinca 1985. Savjetovanje o samopomoći i samospasavanju iz spel. objekata, kojega su organizatori bili KKSPSJ i KSPSH, a domaćin SO PD »Mosor«. Ukupno je bilo 44 učesnika iz 9 SO-a i SD-a (36 iz Hrvatske, 1 iz Srbije, 3 iz Makedonije i 4 iz Bosne i Hercegovine).

Obradene su teme iz medicinske i tehničke pomoći i samopomoći. Liječnik Igor Zuljan, član Stanice GSS iz Splita, obradio je prvu medicinsku pomoć i procjenu težine ozljede u spel. objektima radi transporta nesrećenog. Uz klasifikaciju mogućih ozljeda u špiljama i jamama i principe njihove obrade, posebno je dao upute za procjenu težine ozljede radi odluke o transportu nesrećenog. Pokazano je novo spel. nosilo francuske proizvodnje koje je nedavno nabavila Stanica GSS u Zagrebu.

Tonči Grgasović je pokazao način spuštanja po opterećenom užetu pomoću spuštalice; Vlado Božić primjenu jednostavnog koloturja izrađenog od dvije koloture za spuštanje i dizanje speleologa; Svjetlan Hudec samopodizanje po užetu uz pomoć jedne koloture i zamke, penjanje po užetu samo s trbušnim blokerom, nošenje nesrećenog veseći na užetu i prelaz preko spita ili uzla, kao i prelaz s užeta na uže, i to kako kod spuštanja tako i kod penjanja; Marjan Đekić podizanje nesrećenog na opterećenom užetu veseći u spitu (uz pomoć blokera, koloture i zamke — improvizirani Sv. Bernard); i Hrvoje Korais primjenu uzla Garda (pomoću dva karabinera).

Ponovo je naglašena neophodnost nošenja medicinskog materijala na spel. istraživanja (svatko svoj Prvi zavoj, a cijela ekipa torbicu Prve pomoći sa zavojima i ulagama). Ustanovljeno je da pri tehničkim nezgodama najviše pomaže kolotura, pa je dogovoreno da bi svaki speleolog morao, kao dio osobne opreme, nositi i jednu koloturu, a cijela ekipa najmanje dvije, te da bi svaki speleolog morao naučiti ove tehničke zahvate, jer je jedino pomoću njih moguće spustiti ili dignuti nesrećenog speleologa ako ostane bespomoćan visjeti između dva spita među policama.

Dogovoreno je da SO-i sami organiziraju tečajeve prve medicinske pomoći i da uvježbavaju tehničke zahvate prikazane na ovom Savjetovanju.

Teoretski dio Savjetovanja održan je u blagovaničnici doma a praktični u nedalekoj Zlatnoj jami.

Za vrijeme večere održan je izvanredni sastanak KKSPSJ, a poslije večere projekcija dijazopitiva. O planini Mosor govorio je Goran Gabrić, o istraživanju jame Stara škola, najdublje jame u Hrvatskoj (576 m) Branko Jalžić, a o dosadašnjim tečajevima, seminarima i svjetovanjima o spašavanju Vlado Božić.

Vlado Božić

»TRAGOVIMA PEĆINSKOG ČOVEKA«

Dr. Jovan Petrovi: Tragovima pećinskog čoveka, Beograd, 1985, str. 1—109, polutvrde korice, 13 crteža Ijupče Miljkovića, format 20x14 cm, tiraž 1000 primjereka, izdanje Naučne knjige u Beogradu. Cijena 650 din.

Beogradski speleolog, doktor geografije koji predaje na Novosadskom sveučilištu, opet je izdao jednu zanimljiviju spel. knjižicu. Prisetimo se ranijih: Osnovi speleologije 1968, Resavske pećine 1971. i 1984. Pećinarstvo za planinare 1973, Mermerna pećina 1975. Ovaj puta to su opisi doživljaja s raznih spel. istraživanja. Na početku i na kraju knjige prikazano je stanje razvoja Zemlje i ljudskog roda u vrijeme posljednjeg međuledenog i posljednjeg ledenog doba, kao i u vrijeme nakon toga. U doživljajima se opisuju susreti speleologa s tragovima naših predaka u špiljama okolice Kazana na Dunavu i u Oborovačkoj špilji kod Dimitrovgrada, o istraživanju jame Pešterice na Vlaškoj planini (onda najdubljoj jami Srbije, duboko 180 m), o istraživanju špilja u okolici Pirot, Mermerna pećina na Kosovu, špilje Bukovice na planini Goliji, špilja uz rijeku Mirušu u Metohiji (sa srednjevje-

kovnim špiljskim crtežima), o susretu s medvjedom u Radavačkoj špilji u Rugovskoj klisuri, o istraživanju ponora Slivlje u Nikšićkom polju, o meteorološkim zanimljivostima špilje Magare kraj Tlograda (vrlo topla) i špilja na Belavi na Staroj planini (vrlo hladne), o istraživanju ponora Duboki dō u Crnoj Gori (tada istražen do dubine od 386 m), o prvim ronilačkim iskustvima u špilji Spila u Risnu u bokotorskom zaljevu, o živom pijesku u špilji Skakavac kraj Foče, o pojedinačnom ronjenju na dah u špilji Vatrena dupka na Vlaškoj planini, o masovnom preronjavanju sifona na dah u Bogovinskoj špilji na Kučaj-planini, o vadenju kostiju žrtava rata iz Koritske jame kod Bileće i drugim događajima.

Vrlo su lijepi opisi prirode gdje se nalaze spel. objekti, a opisi doživljaja prikazani su kao da ih svaki puta priča drugi sudionik istraživanja. Dogodili su se prije petnaestak godina, tako da je opisan način istraživanja, koji danas već spada u povijest (upotreba speleoloških ljestvica) i mladi ga speleolozi više ne poznaju. Osim toga spominju se onda aktivni speleolozi iz Srbije i Slovenije što daje posebnu draž tekstu.

Djelo ima donekle autobiografski karakter jer je autor prikazuje sebe onako kako želi da ga vide mladi naraštaji speleologa u Srbiji, a zbog opisa pojedinih istraživanja ima i određenu povijesnu vrijednost. Stil pričanja je lagan, pa će knjigu svatko, i speleolozi i nespeleolozi, čitati sa zanimanjem.

Vlado Božić

BEZDANJAČA POD VATINOVCEM ZNANSTVENO OBRAĐENA

Prošlo je već mnogo vremena otkako je otkrivena (1960) i otkako su objavljeni rezultati znanstvene obrade te značajne špilje u Hrvatskoj, a špilja je i dalje predmet interesa hrvatskih speleologa. Ima jamski ulaz (vertikalno od 30 m), široke ali i strme kanale ukrašene raznovrsnim sigastim ukrasima i pogodnim mjestima za bivakiranje većeg broja speleologa, pa organizatori spel. škola često organiziraju dvodnevni posjet toj špilji. Istraživao ju je niz godina SO PDS »Velebit«. Istražena je do dubine od 201 m, a ukupna dužina istraženih kanala iznosi 1176 m.

Špilju su posebno proučavali i znanstveno obradili članovi Geološko-paleontološke zbirke i laboratorija za krš JAZU, Arheološko muzeja u Zagrebu, Geografskog odsjeka PMF Sveučilišta u Zagrebu i Instituta »Ruder Bošković«. Rezultati su objavljeni u Vjesniku arheološkog muzeja u Zagrebu (3. serija — Sv. XII—XIII, Zagreb, 1979 do 1980. i u posebnom otišku, str. 1—85). Tu su članci Mirka Maleza »Pećina Bezdanjača kod Vrhovina i njezina kvartarna fauna«, Ružice Drechsler-Bižić: »Nekropola bronzanog doba u pećini Bezdanjači kod Vrhovina« i Adele Sliepčević i Dušana Srdoča: »Određivanje starosti uzoraka drveta i sige iz špilje Bezdanjače. Iz prvog članka se saznaje koje su životinje i biljke živjele u okolici špilje u prošlosti, a iz drugog da su špilju koristili ilirski Japodi kao grobnicu za sahranjivanje svojih mrtvih. Na 57 grobnih mjesta (pojedinačnih i skupnih grobova) pronađeno je ljudskih ostataka (kosti) od oko 200 osoba razne starosti, uz mnoštvo keramičkog posuđa i bronzanog nakita. Iz trećeg članka se doznaje da je Bezdanjača služila za sahranjivanje mrtvih oko pola milenija, od 1401. do 917. god p. n. e. (±80 god.). Preporučam svim budućim posjetiocima ove špilje da pročitaju ove članke, jer će je sasvim sigurno nakon toga drugačije doživjeti.

Vlado Božić

PROSPEKT O TURISTIČKIM ŠPILJAMA SRBIJE

Odbor za turističku propagandu i informativnu djelatnost Turističkog saveza Srbije izdao je 1985. lijepi prospekt o turistički uređenim špiljama u Srbiji. Autor je dr Radenko Lazarević, koji je do sada izdao više speleološko-turističkih monografija. Prospekt sadrži dva lista, svaki savijen u četiri

dijela, veličine 10×20 cm. Na prvom, iz tvrdog papira, nalazi se pojednostavljena geografska karta Jugoslavije i Srbije sa ucrtanim položajima špilja i 7 fotografija u boji koje predstavljaju najljepše motive iz sedam do sada uređenih špilja u Srbiji, a to su: Resavska pećina kod Despotovca, Mermerna pećina kod Prištine, Lazarova pećina i pećina Vernjickica kraj Zlota, Rajkova pećina kod Majdanpeka, pećina Ceremošnja kod Kučeva i Podpečka pećina kod Titovog Užica. Uz slike nalazi se kratak tekst na srpskohrvatskom i engleskom jeziku. Na drugom, mekom, listu papira nalazi se opširniji tekst o svakoj špilji, a sadrži ponešto o povijesti, istraživanju i uređenju špilje, i mogućnosti posjete. Za svaku špilju je navedena adresa gdje se mogu pismeno ili telefonski dobiti detaljnije informacije. Taj umetak pisan je na srpskohrvatskom jeziku u cjelini, ali i na stranim jezicima. Prospekt je tiskan u 100.000 primjeraka, a može se nabaviti u Turističkom savezu Srbije, 11000 Beograd, Dobrinjska 11, tel. (011) 645-116 i 645-187.

Vlado Božić

JOS O 15-MJESEČNOM BORAVKU MILUTINA VELJKOVICA U SPILJI SAMAR U SRBIJI

Pred petnaestak godina u našoj, a i svjetskoj štampi, prilično je pisano o Milutinu Veljkoviću, čovjeku koji je proveo punih 463 dana u špilji Samar kod Niša i time postavio svjetski rekord u dugom boravku pod zemljom. Dvije godine poslije (1972) izašla je u Beogradu i njegova knjiga »Pod kamenim nebom«. Tekst knjige na 437 stranica književno je obradio Božo Bulatović a fotografije (42 crno-bijele) izradio je Nikola Dević. Knjiga je tiskana u 10.000 primjeraka i prodavana je samo u Srbiji, tako da su je speleolozi u Hrvatskoj teško mogli nabaviti i pročitati, a danas je rasprodana.

Ovih dana se o tom događaju ponovo priča, jer je u engleskom speleološkom časopisu »The british cavern«, vol. 94—95 za proljeće — ljeto 1985, str. 1—20, na engleskom jeziku objavljen članak Milutina Veljkovića pod naslovom »463 days under the Earth« (463 dana pod zemljom), sa 5 crno-bijelih fotografija i crtežom na naslovnoj stranici. U ovom članku kao i u knjizi, opširno je opisan dugotrajni boravak u špilji koji je bio ispunjen njezinim istraživanjem i promatranjem životinja koje je poveo sa sobom (pas, mačka, 10 kokoši, 5 divljih pataka) i koje je našao u špilji (daždvenjaci, kukci). U podzemnom logoru imao je električnu rasvjetu, telefon, biblioteku, pišaći stroj i, naravno, mnogo hrane.

Razlog prepričavanja tog događaja je podatak iz članka da Veljković planira nove slične pothvate, a speleološkoj javnosti ostalo je još mnogo toga nejasnog od prvog pothvata.

Veljković je po zanimanju električar koji je u mladosti bio pitomac Vojne akademije i student elektrotehnike u Beogradu. Za ovaj eksperiment odlučio se u 35. godini života nakon rastave braka. Usplo je zainteresirati neke pojedince ali i neke organizacije za svoju ideju o dugom boravku u jednoj špilji i dobiti pokroviteljstvo uredništva lista »Večernje novosti« iz Beograda. Nabavio je potrebnu opremu, životinje i razne instrumente, a prije samog ulaska u špilju bio je i detaljno liječnički pregledan u Vojnom medicinskom institutu u Beogradu. U špilji je boravio od 24. lipnja 1969. do 30. rujna 1970. godine.

Prethodno speleološko iskustvo Veljković je stekao u vlastitim istraživanjima, ali su ga članovi Speleološkog odbora Beograda i Speleološkog kluba »Akademik« iz Novog Sada ipak, prije ulaska u špilju, učili osnovnim speleološkim vještinama i znanjima. Ti su ga članovi opremili i tada dostupnom spel. literaturom. Sav fizički posao transporta opreme u špilju, kao i iz špilje obavili su beogradski i novosadski speleolozi. Oni su zajedno sa novinarima »Večernjih novosti« i mještanima obližnjeg sela Kopajkošara stalno održavali vezu s Veljkovićem i brinuli da sve prođe kako je bilo planirano. Ni nakon uspješno obavljenog eksperimenta i uspostavljenih veza Veljković nije pristupio niti jednoj spel. organizaciji a nije to učinio niti do danas.

Troškove ovog pothvata snosio je list »Večernje novosti«, ali je dio snosio i Biološki institut Sveučilišta u Beogradu. Vidljivo je da su pothvatu mnogo pridonijeli i mještani Kopajkošare vlastitim materijalnim sredstvima i radom, a također i JNA.

Iz knjige i članka proizlazi da je svrha tog dugog boravka u jednom spel. objektu bila zadovoljenje vlastite želje za postavljanjem svjetskog rekorda, a za ispunjenje vremena od 15 mjeseci načinjen je program boravka prema vlastitim sklonostima i željama, korigiran sugestijama članova Biološkog instituta.

I knjiga i članak su u svakom slučaju zanimljivi, speleolozima zato jer se cijeli eksperiment odvijao u jednoj velikoj špilji, a ostalim čitaocima zato jer je opisan događaj kakav nije do sada doživio još nitko. Posebno bi knjiga i članak mogli biti zanimljivi liječnicima, psiholozima i biologima.

Vlado Božić

RAZVOJ SPELEOLOŠKE OPREME I TEHNIKE U SLOVENIJI

U 1984. u Sloveniji su iz pera Andreja Kranjca, speleologa iz Postojne, izašla dva izvanredno vrijedna spel. članka, oba u nama malo poznatim slovenskim publikacijama. »Razvoj jamarske tehnike«, objavljen je u časopisu Življenje in tehnika, u Ljubljani (godšte XXXV, br. 2, str. 33—41). Uz naslov piše: Da bi se čovjek prilagodio okolini i dimenzijama podzemnih prostora izumio je i razvio posebnu tehniku s kojom lako posjećuje i istražuje podzemni svijet. Članak ima slijedeće podnaslove: Svjetiljke — najprije su bile baklje, Svijeća — simbol svjetla, Uljne svjetiljke, Acetilenka ili karbitka — prava spel. svjetiljka, Odjeća, Sijem.

Najveći dio članka posvećen je razvoju spel. svjetiljke, ali je obrađena i sva ostala osobna spel. oprema s posebnim osvrtom na razvoj te opreme u Sloveniji. Vrijednost članka povećavaju stare ilustracije (crteži) iz 1758, 1830, 1877. i 1894. god. i fotografije iz konca prošlog i početka ovog stoljeća.

Drugi članak pod naslovom »Raziskovanje vodnih jam na Slovenskem — Pregled od antike do danas« objavljen je u publikaciji Kronika — časopis za slovensko krajevno zgodovino, u Ljubljani (godšte 32, br. 1, str. 35—43). Prikazan je razvoj istraživanja spel. objekata s vodom od rimskog doba do današnjih ronilačkih akcija. Ilustriran je stari crteži ma ondašnjih poimanja cirkulacije podzemnih voda u slovenskom kršu, prvim crtežom čovječje ribice, prvim fotografijama istraživanja podzemnih vodenih tokova i fotografijom moderne spel. ronilačke opreme.

Za oba članka navedena je brojna literatura, tako da sadrže do sada najkompletnije podatke o povijesnom razvoju spel. opreme, tehnike i problematike spel. istraživanja u Sloveniji.

Vlado Božić

RONJENJE U PEĆINI ZALI

Područje brda Krpel ponovno je privuklo pažnju speleologa iz SO PD »Željezničar«. Nakon završenih istraživačkih radova (csim ronjenja) u Mandelaji speleolozi su počeli temeljito istraživati spel. objekte u okolici Krpela sa ciljem da uđu u veće podzemne prostore i na taj način potvrde pretpostavku o većoj akumulaciji vode ispod Krpela. Tim povodom izvršeno je 10. studenog ronjenje u pećini Zali, koja se nalazi nedaleko od željezničke stanice Donje Duvrave u kanjonu potoka Bistraca. Prvo je istraživanje bilo 1966. godine. Speleolozi B. Jalžić i O. Lukić zaronili su ovaj puta na četiri mjesta u samoj špilji. Uron u prva dva uzvodna jezera pokazao je da je daljnji prolaz nemoguć zbog zarušenog materijala. Treće jezero, u sredini špilje, samo je djelomično ispitano jer se na njegovu dnu nalazi uska pukotina koju istraživači ovom prilikom nisu prošli. Zaronili su i u izlazni nizvodni sifon u Zali, no nakon 8 m dužinskog urona odustali su od daljnje napredovanja zbog mulja koji se podigao sa dna. Za špilju je vezano i nalazište slatkovodnih spužva, Eunapius subterraneus. Na kraju akcije su B. Jalžić i S. Hudec zaronili i u sam izvor u kanjonu Bistraca, kroz koji dolazi voda iz pećine Zale, ali zbog tehničkih poteškoća prekinut je i taj uron.

Zaključeno je da ne postoji perspektiva za daljnje uzvodno napredovanje, osim u nizvodnom sifonu, koji se vjerojatno spaja s izvorom u kanjonu Bistraca, a to bi iznosilo oko 30—50 m. Akcija je iskoristena za vježbu ronjenja, a sudjelovali su: A.

Sutlović (SO PDS »Velebit«), Z. Bolonić, S. Hudec, B. Jalžić, Z. Ludvig, O. Lukić, D. A. Šimunović (SO PD »Željezničar«).

Ozren Lukić

RAD SO PD »DUBOVAC« U KARLOVCU

SO PD »Dubovac« održao je 20. studenoga godišnju skupštinu. U novo rukovodstvo odsjeka izabrani su: pročelnik Rade Dražen, tajnik Đarmati Zvonko, blagajnik Golubić Krunoslav i oružar Injac Branko. Za 1985. je zajednički ocijenjeno da je bila prilično uspješna. Ukupno je bilo 29 spel. akcija od čega 11 istraživačkih i 18 posjeta. Održana je V. Karlovačka spel. škola i dva spel. logora. Članovi su održali velik broj predavanja sa spel. tematikom za članstvo PD Dubovac i šire građanstvo, a bili su i najaktivnija sekcija društva na svim radnim akcijama. Treba spomenuti i 40-ak ispenjanih smjerova i uspon trojice članova na vrhove Jungfrau i Mönch. U prošloj godini bilo je aktivno 22 člana, od čega 2 instruktora, 11 pripravnika i 3 spel. suradnika. Najaktivniji su bili: Dražen Rade, Mladen Kuka, Viktor Pavlič i Branko Injac kod muških, a kod ženskih članova: Renata Luketić, Ana Injac, Danijela Skalamera i Irena Vujnović. Najvažniji su planovi za iduću godinu: dovođenje novih članova, održavanje VI. Karlovačke spel. škole, organiziranje spel. logora i nabavka nove opreme.

Mladen Kuka

● **Spilja Veternica.** Zbog rekonstrukcije električne instalacije spilja će privremeno biti zatvorena za posjetitelje. Izuzetak su veće organizirane grupe koje se trebaju prethodno javiti na Planinarski savez Hrvatske, Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 448-774. (Jakša Kopic)

● **Maklenska jama.** U blizini goranskog mjesta Brod Moravice postoji Maklenska jama. Sirota jama je 5, a dubina se cijeni na oko 70 m. Speleološka ekipa iz Zagreba pokušala je otkriti stvarnu dubinu, ali se nije uspjela probiti zbog toga što ovdajšnji stanovnici u jamu bacaju sve i svašta. Inače je kraj oko Brod Moravica prava riznica podzemnih jama, npr. Donji ili Veliki brlog, Duga jama i slično.

(Dmitar Mamula)

● **SD »Spiljar«** je bilo organizator speleološkog logora »Dinara 85«, a sudjelovali su članovi SD »Proteus«, SD »Pionir« iz Banja Luke i SO PD »Željezničar« iz Zagreba. Istraženo je 17 i rekonstruirano 25 jama, Najdublja istražena jama je jama pod Sinjnom — 171 m.

● **Speleološki odsjek Beograda** organizirao je speleološki logor u Crnoj Gori iznad Risna na kojem su sudjelovali i članovi SO PD »Željezničar« iz Zagreba, te grupa speleologa iz Poljske. Istraženo je i veći broj jama od kojih jedna dubine preko 200 m.

● **Sudjelujte na izložbi »Speleo-foto 1986.«** Drugu jugoslavensku izložbu speleološke fotografije organizira Speleološko društvo »Spiljar«, Subića 3/II kat, 58000 Split. Pokrovitelj: SOTK-a Split, SIZ Tehničke kulture Split. Datum: 21. 04 — 27.

JOŠ JEDAN SIFON

Ponor u Klepinjoj Dulibi na srednjem Velebitu, nedaleko od Širovače, poznat je speleolozima PD »Željezničar« duži niz godina. Do sada su u njemu izvedene 4 istraživačke akcije i ukupna dubina ponora danas iznosi 182 m.

Ponor su pronašli B. Jalžić i T. Rada krajem 70-ih godina. Tada su se spustili do dubine od 65 m, a akciju su prekinuli zbog nedostatka opreme. Godine 1981. jama je istražena do dubine od 180 m, a 1983. izvršena je akcija sa ciljem provjere nivoa vode u sifonskom jezeru. Naime, ta godina je zabilježena kao sušna, pa je postojala mogućnost da je voda u sifonu opala, te da je prolaz kroz sifon moguć bez uranjanja. No, te želje speleologa se nisu ostvarile. Prilikom posljednje akcije 18. listopada u kojoj su sudjelovala dva speleologa iz SO PD »Željezničar« (J. Ostojić i O. Lukić), te jedan speleolog iz SD »Myotis, Myotis« (H. Koraš), preronjen je sifon na dnu jame. Sifon je dugačak 4 m, a dubok 2 m. Na dah ga je preronio J. Ostojić i ustanovio da s druge strane sifonskog jezera jama ima nastavak, no zbog nedostatka ronilačke opreme akcija je prekinuta. Ujedno je postignut i domaći rekord urona: po prvi put je jedan speleolog zaronio i preronio sifon na dubini od 180 m.

Nastavak istraživanja bit će ljeti 1986, vjerojatno na logoru u organizaciji SO PD »Željezničar«.

Ozren Lukić

04. 1986. god. Mjesto održavanja: Galerija fotografija Foto kluba »Split«, Marmontova 5, Split. Selektor: Majstori fotografije iz Splita. Propozicije: Svaki autor može poslati najviše 10 fotografija. Najmanji format fotografija je 18×24 cm. Tehnika izrade nije ograničena. Na poleđini fotografija treba napisati: ime i prezime autora, naziv fotografije, adresa kluba, društva, odsjeka. Rok slanja fotografija: Najkasnije do 10. 04. 1986. g. na adresu organizatora. Nagrade: Dodijelit će se nagrade i diplome za kolor fotografije i posebno za c/b fotografije. Napomena: Cijena izrade kolor fotografije 20×30 cm s dijapozitivom je 1500 din. u foto-radnji »Tehna«, Rebić M., Titova obala 11, Split. Fotografije se izrađuju u Austriji, Cibachrome postupkom, a rok izrade je 15 do 20 dana. Cijena izrade mijenja se svakih mjesec dana.

Vijesti

● **60 godina PD »Mosor«.** Svečanom akademijom u Domu mornarice 7. prosinca PD »Mosor« iz Splita obilježilo je 60 godina djelovanja. Akademija je održana pod pokroviteljstvom Skupštine općine Split, a prisustvovali su joj predstavnici svih društveno-političkih i društvenih organizacija Splita. Predsjednik PSH Božidar Škerl uručio je priznanja PSJ zaslužnim članovima društva, a veteranu splitskog i dalmatinskog planinarstva Anti Grimaniju Plaketu PSH, najviše priznanje PSH za životno djelo na području razvoja planinarstva. Istoga dana u Domu mornarice otvorena je i prigodna izložba o djelatnosti i razvoju PD »Mosor«.

(J. Kopic)

● **Planinarski odbor Slavonije** održao je 11. siječnja sjednicu u planinarskom domu »Lapjak« iznad Velike. Dogovoreno je, da se u ožujku održi seminar o zaštiti prirode planina, te da se u istom mjesecu organizira velika plan. manifestacija povodom dolaska Stafete mladosti »Bratstvo-jedinstvo«. Slet planinara Slavonije održat će se 14. i 15. lipnja na Strmcu, a istom prilikom i redovna Skupština Planinarskog odbora Slavonije. (J. Kopic)

● **Savjetovanje PD ZPP-a** — održano je 8. prosinca u Novom Marofu. Zaključeno je da se najkasnije do 1. lipnja obнове markacije na cijeloj trasi Zagorskog planinarskog puta. Ukida se kon-

trojna točka u pl. kući »Pesek«, a kontrolna točka »Kapelščak« premešta se iz Stubičkih toplica u pl. kuću na »Lojekovom izvoru« na Medvednici. Raspravljano je i o školovanju planinarskog podmlatka, pa su se društva »Ravna gora«, »LTA«, »Dugi vrh« i »Grebengrad« obvezala da će u roku zimskih praznika održati škole. PD »Grebengrad« će iduće godine organizirati Slet planinara Hrvatskog zagorja, a iduće savjetovanje PD »Zagreb-Matica«.

(J. Kopic)

● **Planinarsko bratimljenje u Dragašu.** Planinarska društva »Snežnik« iz Ilirske Bistrice, »Kamenjak« iz Rijeke, »Ljuboten« iz Tetova, »Prenj« iz Mo-

stara, »Vršačka Kula« iz Vršca, »Pobeda« iz Beograda i »Sutman« iz Dragaša, u odsustvu »Subre« iz Hercegovačkog, potpisali su 29. novembra 1985. u Dragašu Povelju bratimljenja. Potpisivanje je imalo svečano obilježje. Ovom činu prisustvovali su predsjednik Skupštine Općine Dragaš, predstavnik društveno-političkih organizacija i direktor poduzeća za preradu vune iz Dragaša. U prigodnom govoru predsjednik Općine nas je upoznao sa etno-sastavom stanovništva i s kulturnom i privrednom strukturom Općine Dragaš. Direktor poduzeća za preradu vune »Drateks« iz Dragaša, dao je osvrt na stanje i perspektivu ove privredne organizacije na nadmorskoj visini iznad 1000 m. Bili smo impresionirani selom Radeša. Selo je udaljeno 4 km od Dragaša. U njemu smo boravili 30. novembra. U njemu smo prenoćili, ono nas je ispratilo 1. decembra. Prisustvovali smo svadbi i počašćeni smo tako kako oni to samo oni znaju organizirati. (Radoje Bošković)

● **Jugoslaveni u Grandes Jorasses.** U Chamonixu je poznata stijenja Grandes Jorasses, jedna od najopasnijih u Alpama. U ovoj stijeni ima i smjerova kojih su autori Jugoslaveni. Prvi su prvenstveni uspon, »Jugoslavansku smer«, ispenjali 1976. Igor Herzog i Janez Gradišar. Godinu kasnije u stijenu su otišli F. Knez, V. Matijavec, L. Vidmar i J. Zupan. Ispenjali su »Slovensku smer«. Godine 1980. opet je došao Knez i s partnerom Janezom Skokom ispenjao »Stajerski stebec«. Godine 1985. za dva dana penju Karo, Jeglič i Svetičić smjer Rolling Stones. Svetičić solira i »Mrtvaški prt« za dva sata i pedeset min. Cudo za Francuze bio je uspon Toma Česna: za jednu noć prvi je solirao Engleski smjer, a kad se ujutro vratio pod stijenu, otišao je u Casinovu smjer i za sedam sati ga ispenjao.

(Dare Božić)

● **ZPSD »Đuro Salaj« iz Subotice,** čiji su članovi mahom omladinci, nastavlja svoj uspješan rad i potvrđuje da i Vojvodani imaju dobre planinare i alpiniste, iako im je do najbližih planina (osim Fruške gore) potrebno oko 12 sati vožnje. Sve je uspješniji rad članova alpinističke sekcije ovog društva, koji između ostalog svoja znanja koriste da bi pomogli poljudinim RO grada u rješavanju delikatnih zadataka vezanih za visinu. Članovi ove alpinističke sekcije su izvršili prvo ponavljanje svog prvenstvenog smjera, a isti dan ispenjali i drugi prvenstveni smjer na Biokovu kod Zaostroga. Dana 17. 9. članovi Hainal Jelisaвета, Stantić Nesto i Hajnal Andreš u pratnji Vaci Peđe krenuli su prema Biokovu, iznad Zaostroga, da ponove svoj prvi prvenstveni smjer koji su ispenjali aprila ove godine i nazvali je Zeljeznički smjer. Nakon svega tri sata napornog penjanja naša trojka našla se na vrhu. Nakon dužeg razmišljanja počimmo da penjemo novi, još teži 16 metara dug smjer. Tek nakon povratka u Zaostrog odlučili smo se da drugi smjer nazovemo »Hoćemo-nećemo«. (Hajnal Andraš)

● **XXVI Marš tragom rasinskih partizana,** u organizaciji PD »Jastrebac« Kruševac, izveden je 12. i 13. X na terenima planine Jastrebac. Prvog dana staza je vodila od »Limarevog doma« pored Partijske tehnike, vrhova Sokolov kamen (1025 m) i Bele stene (1256 m), da bi se sudionici u prvi su ton spustili u selo Lomnicu, koje je bilo domaćin programa i smještaja. Sutradan stigli su na memorijalni kompleks »Slobodište« gdje je marš završen polaganim cvijecima na humke poginulih partizana i podjelom knjižica. Odred je nosio ime Radomira Jakovljevića—Jakše, komesara čete Rasinskog odreda koji je stradao krajem 1942. Na maršu je bio i prvoborac Rasinskog odreda Miodrag Jovanović, pukovnik u penziji. Pređeno je 32 km pješice i savladan uspon od 1000 metara. Sudjelovalo je 252 planinara, pionira, omladine i pripadnika JNA, među kojima je pored Kruševljana bilo i 106 članova 13 planinarskih organizacija iz Vršca, Novog Sada, Skopja, Rogatiće, Novog Pazara, Leskovca, Niša, G. Milanovca, Kragujevca, Beograda, Čacka i Kraljeva.

● **Planinari, tko posjeduje stare fotografije Medvedgrada?** Sira javnost informirana je preko dnevnog tiska i televizije o obnovi starog grada Medvedgrada na Medvednici. Planinari i drugi posjetitelji Medvedgrada imali su zadnjih godina prilike da se osobno uvjere o opsežnosti ovog značajnog konzervatorsko-restauratorskoga pothvata. Zidine grada, koje su bile skrivene pod zemljom nekoliko stoljeća pogledu radoznalih posjetitelja, sada pomalo izranjaju i poprimaju konkretan oblik i veličinu. Na osnovi ostataka zidova, kao i kamenih elemenata lukova svoda, prozora, pilastara, konzola i kapitela, koji su bili otkriveni iskapanjem, bilo je moguće da se u potpunosti obnovi kapelica sv. Filipa i Jakoba. Na redu su i drugi objekti ovog srednjovjekovnog burga. Međutim moguće je obnoviti samo ono za što postoji dovoljno elemenata za restauriranje. Osim temelja zidova i elemenata arhitektonske plastike, od velike pomoći bi bile fotografije snimljene do vremena urušavanja južne branič kule. Stoga apeliramo na sve planinare koji posjeduju stare fotografije Medvedgrada, a koje bi mogle pomoći u nastojanju što boljeg i potpunijeg restauriranja, da ih pošalju na uvid voditelju radova na obnovi Medvedgrada. Fotografije će biti presnimljene i u najkraćem mogućem vremenu vraćene vlasnicima. Vjerujemo da ćemo naići na razumijevanje i odziv, te se unaprijed zahvaljujemo. Molimo Vas da na poleđini fotografija naznačite ime autora i godinu snimanja, te da ih pošaljete na adresu: prof. Drago Miletić, Restauratorski zavod Hrvatske, 41000 Zagreb, Nike Grškovića 23. (Hrvoje Malinar)

● **Peta planinarska škola PD »Dubovac«** održana je za 38 upisanih polaznika. Uspješno ju je završilo ispitom 13: Etika i Saša Lazarević, Olga Morić, Jasna Nikšić, Jasna Vedran i Blanka Travica, Mile

Trivić, Dubravka Grgec, Mišo Rogić, dr. Ante, prof. Ana i Zeljko Starčević. Zeljko ima samo pet godina! U toku škole planinari su posjetili Medvednicu, Japetić, Vođice, Klek i Kalvariju.

(Koraljka Sansović)

● **PD »Dubovac«** u Karlovcu održalo je 14. prosinca godišnju skupštinu. Za predsjednika je ponovno izabrana ing. Jasenka Nikšić, za tajnika Olga Morić i za blagajnika Jasna Travica. Prošle je godine najveći uspjeh postigla Transverzalna sekcija pod vodstvom dr. Ante Starčevića. Obišli su velik broj transverzala, a deset novih članova steklo je naslov planinar-transverzala. Sada ih je u društvu 19 sa crvenom, a jedan (voda sekcije) s bijelom značkom.

(K. Sansović)

● **PD »Jelenc«** iz Gerova markiralo je prilaz izvoru Kupe i organiziralo nekoliko pohoda na okolne vrhove, među ostalima na Risnjak. Nastoji privući što više mladih u svoje redove. (D. M.)

● **Vodič po Kozjaku.** Iz tiska je izašao »Izletnički i alpinistički vodič po Kozjaku« u nakladi riječkog alpinista Stanislava Gilića. Vodič je džepnog formata, a pored tekstovnog dijela i fotografija sadrži skice alpinističkih uspona i preglednu kartu. Za sada se može naručiti kod PD »Mosora, Marmontova 2, Split, kod PD »Kozjak«, Kaštel Sućurac i kod autora: Stanislav Gilić, D. Gervaisa 39 IX, Rijeka. (J. Kojić)

● **PD »Gavrilović«** u Petrinji održalo je 17. prosinca skupštinu. Usvojeni su zadaci: završetak »Partizanskog puta po Baniji« i nastavak gradnje doma na Hrastovickoj gori. Nakon skupštine članovi i gosti su razgledali prigodnu izložbu o radu društva, na kojoj treba spomenuti nacrt budućeg doma, kartu PPB-a i postavu posvećenu izdavačkoj djelatnosti. PPB nije na vrijeme završen jer su sve snage orijentirane na gradnju doma, kako bi se iskoristili vrlo povoljni uvjeti koji su se pokazali. U Osnovnoj školi »Ivan Ručkavića Sida« organizirana je pionirska sekcija od 43 člana. Sekcija je bila na nekoliko izleta. Njezin savjet sačinjavaju nastavnici, pedagog, direktor škole i planinari. Savjet pomaže ne samo planinarima, nego i nastavnicima da kroz geografiju i izlete približe nastavu učenicima. Organizirano je nekoliko predavanja s predavačima iz Zagreba i prikazan film »Covjek i planina«. Komisija za informativno-propagandni rad izdala je treći broj biltena u 110 primjeraka. U planu je osnivanje skijaške sekcije koja bi se koristila skijaškom stazom kod Spomen-doma na Cavić-brdu (615 m). (D. Priljeva)

● **PD »Planik«** Umag je u toku mjeseca listopada imalo sliedeće akcije: učestvovalo je na VII pohodu na Slavnik u čast formiranja Istarskog odreda, organiziralo rekreativno-planinarski pohod na svojoj stazi Buje—Buzet kojom prilikom je popravljena markacija, aktivno se uključilo u

predlaganje delegata za društveno-političke organizacije i organe i izradilo program razvoja planinarstva na općini za period od 1986. g. d 1990. g sa akcentom na školovanje kadrova i osiguranje društvenih prostorija i planinarskog doma na gornjoj Bujštini.

● **Nova staza Grafičar-Ponikve na Medvednici.** Nakon široke i vrlo dobro trasirane staze od Kraljičina zdenca do Grafičara, u dužini od 3 km, koju je prije nekoliko godina izgradila omladinska radna brigada iz ORA »Sava«, sada su omladinci dovršili i njezin nastavak u dužini od oko 7 km od doma »Grafičar« na Sljemenu do Ponikava. Radovi su trajali tri godine (1983-85), financirao ih je odbor za uređenje Medvednice, a nadzirali ih stručnjaci iz zagrebačke »Hortikulture«. Projektirali su je ing. Petar Sirižić i ing. Bogomir Mihelčić iz Šumskog gospodarstva »Zagreb«, RJ »Hortikultura«. Staza započinje na Bistranskom sedlu ispod doma »Grafičar« i usječena je zagrebačkom padinom Medvednice tako da se do Ponikava stiže kao u šetnji, stalnim blagim silazom.

● **Obavijest posjetiocima Paklenice.** Prema novoj »Odluci o unutrašnjem redu u Nacionalnom parku Paklenica« poostrena su pravila za posjetioce, što će osobito zanimati planinare i alpiniste. Prema članu 20. svi su posjetioči, osim članova planinarskih društava, dužni platiti ulaznicu. Planinari moraju pokazati člansku iskaznicu s markicom za tekuću godinu. Parkiranje na ulazu naplaćuje se svima. Za logorovanje u grupama (npr. prvosvibanjski skup alpinista) potrebna je suglasnost odnosno dozvola Uprave parka (adresa: Uprava NP »Paklenica«, Starigrad-Paklenica). Suglasnost treba tražiti najkasnije 10 dana prije dolaska. Prije odlaska treba mjesto logorovanja temeljito počistiti. Logorovanje i paljenje logorske vatre dopušteno je samo na za to određeni mjestima (član 3.). Strogo je zabranjeno bacanje otpadaka na području Parka. Za planinare, a osobito za alpiniste, važan je član 19. prema kojem je zabranjeno kretanje izvan planinarskih staza i markiranih puteva, bez posebnog odobrenja Uprave. Naš komentar: nema sumnje da će ova ograničenja pogoditi mnoge planinare, a osobito alpiniste prilikom tradicionalnog Prvosvibanjskog skupa, ali ih valja s razumijevanjem prihvatiti jer je tako u svim nacionalnim parkovima, ako ne i strože. Upravi Parka valja odati priznanje što je pokazala razumijevanje za članove planinarske organizacije oslobađanjem od plaćanja ulaznica, a od planinara se očekuje

da će primjerom pokazivati smisao za zaštitu prirode u Parku koji je 1949. osnovan na inicijativu — planinara!

(Dr. Zeljko Poljak)

● **Gorska služba spasavanja, Stanica Rijeka,** svečanom sjednicom proslavila je značajan jubilej: 25 godina uspješnog rada i postojanja. Svi njezini spasioči vrhunski su obučeni. Svoje vještine i umijeće mnogi put su dokazali, kao i na akcijama NNNI. Na svečanosti su uručena priznanja najaktivnijim članovima službe i društveno-političkim organizacijama s kojima stanica suraduje. (D. Mamula)

● **PSD »Železničar« Beograd** nastavlja bogatu aktivnost. Izvedene su značajne akcije: uspon na Grossvenediger (3674 m) i uspon na Mont Blanc. Grupa od 50 planinara provela je 4 dana na splavarenju Tarom. Od vrhova izvan naše zemlje planira se odlazak na Olimp i Nova 1986. godina na Rili u Bugarskoj. (M. M.)

● **PD Plavina** naziv je novoosnovanog planinarskog društva u Zaboku. Osnivačka skupština je održana 16. siječnja, na kojoj je izabran upravni odbor i donesen program rada za ovu godinu. Društvo broji 60 članova, a naziva se po jednom brežuljku u neposrednoj blizini Zaboka. (J. Kopic)

● **Put kozjanskih boraca.** PD Brežice obilježilo je spomen-put pod nazivom »Put kozjanskih boraca«. Put vodi od Pečica preko Pišeca i Sromlja na Bizeljsko. Svečano otvorenje bit će 27. travnja. (J. Kopic)

● **Omanovac.** PD »Psunj« Pakrac obavještava da je dom na Omanovcu ponovno otvoren i da radi cijeli tjedan. Od Pakraca do doma ima dva sata lagana hoda, a moguće je i prilaz motornim vozilima. Tereni oko doma veoma su pogodni za skijanje i sanjanje. (J. Kopic)

● **PD »Zavižan« Senj** održalo je 7. siječnja godišnju skupštinu. U izvještaju je istaknuto, da je društvo u proteklom periodu radilo na održavanju doma na Sijasetu, pošumljavanju Velebita i održavanju planinskih staza. Inače ovo društvo djeluje već 35 godina i ima 350 članova. Poslije skupštine prikazan je film »Čovjek i planina«. (J. Kopic)

● **PD »Kamenjak«** iz Rijeke pokrenulo je osnivanje omladinske planinarske sekcije pri Centru osnovnog obrazovanja u Krku. Isprva se upisalo preko 30 članova, a danas ih već ima oko 100. Organizirani su izleti i pohodi na planinarske točke u okolini. Sekciji pomaže »Kamenjak«

čestim predavanjima i prikazivanjem filmova. (DM)

● **Nije Škrlatica, nego Mali Triglav.** U broju 9-10, 1985, otisnuta je na str. 169 fotografija (Vjekoslava Cvetičića) kojoj je motiv pogled s vrha Velikog Triglava na Mali Triglav, s karakterističnim grebenom koji se nalazi između ta dva vrha. Kako je u popratnom tekstu napisano, V. Cvetičić je ovu sliku »Škrlatice« snimio prilikom jednog svog uspona preko Tomiškoveg puta, što je sasvim pogrešno. Očita je zabuna nekoga, tko je davao opis ove fotografije, izišle u »Hrvatskom planinaru« još davne 1922. godine. Napominjem, da se stijene i vrhovi, koji se vide na slici u pozadini Malog Triglava, uzdižu iznad doline Krme, i nalaze se skoro 180 stupnjeva suprotno od Škrlatice, u istom nizu kao i Veliki i Mali Draški vrh. Svaki poznavalac Juljskih Alpa, a posebno Triglavskog gorja odmah će opaziti ovu zabunu. Ovaj ispravak pokazuje da mi čitaoci ipak dobro poznajemo planine, čije se fotografije objavljuju u našem listu. (Petar Lučić Rokli)

● **U PD »Platak« osnovana seniorska sekcija,** na prijedlog poznatog planinara i planinarskog pregaoca, Branka Lončara. Cilj je sekcije, da organizira, jednom tjedno, kraće no interesantne planinarske ture prilagođene starijim uzrastima. Sekcija održava sastanke četvrtkom od 18.30 sati u prostorijama PD »Platak«. Izleti se, za sada, planiraju subotom. (Miljenko Pavešić)

● **Kamačnik,** čuveno izletišta, fenomen prirode, kanjon i sutjeska kod Vrbovskog, već je godinama u vrlo jadnom stanju. Mostići koji su povezivali rubove kanjona po vrh rječice, pune predivnih kapitalnih pastrmki, porušeni su od zuba vremena i nepogoda. Sada je svaka šetnja i razgledanje predivnog dara prirode nemoguće i opasno. Na samom ulazu u kanjon, na rijeci Dobri, smjestio se Ribarski dom SRD »Kamačnik« iz Vrbovskog. Nikakvi vidljivi koraci nisu poduzeti da se spasi ovo izletišta, iako se mnogo govori o turizmu, jer Vrbovsko za razvoj turizma ima velike šanse, naročito za zimski turizam. (DM)

● **PD »Višnjevica«** iz Ravne Gore u Gorskotom kotaru napravilo je na Javorovoj kosi vidikovac visok je 13,5 m. Sa vidikovca, koji je sagrađen od čelika, vidi se čitav kraj, Alpe, Triglav i Zagrebačka gora. Na vidikovcu je i knjiga gdje se upisuju planinari. Do vidikovca na Javorovoj kosi može se dijelom dobrom asfaltnom cestom, a potom oko 20 minuta pješice, do ponosa ravnogorskih planinara. (D. Mamula)

Slijedi nastavak povijesnog priloga

»Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva« str. 177-208

U ovom se broju nastavlja poglavlje »Planinarski savez Hrvatske«

Gore ugledni goosti na svečanom otvorenju: prof. Fine Orel, urednik »Planinskog vestnika« iz Ljubljane, Zeljko Hlebec, Franjo Masnec, Vladimir Blašković, dr. Ivo Lipovšćak, prof. dr. Branimir Gušić i Petar Lučić-Roki

Desno svečano otvaranje Društvenog doma PSH; s lijeva na desno: dr. Zeljko Poljak, Božidar Skerl, Nikola Aleksić i dr. Ante Rukavina

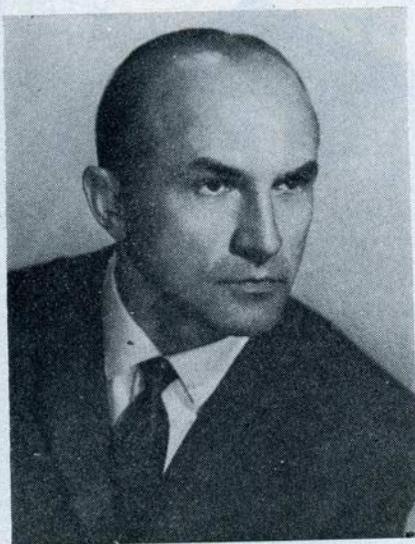
Društveni dom PSH u Kozarčevoj ulici 22, kupljen 1971. i svečano otvoren 16. prosinca 1972, danas je žarište planinarskog života u našoj Republici, sjedište PSH, GSS i Planinarskog saveza Zagreba. Raspolaze dvoranom za sastanke, bibliotekom i lijepo uređenom muzejskom zbirkom

STRUČNE KOMISIJE PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE
I NJIHOVI PREDSEDNICI 1985. GODINE

Komisija za propagandu
Gospodarska komisija
Komisija za zaštitu prirode
Komisija za statut i normativne akte
Komisija za dodjelu priznanja
Komisija za transverzale i markacije
Komisija za povijest planinarstva
Komisija za općenarodnu obranu
i društvenu samozaštitu
Komisija za međunarodne veze
Komisija za omladinu
Komisija za školovanje kadrova
Komisija za vodiče
Komisija za orijentaciju
Komisija za alpinizam
Komisija za speleologiju
Komisija za gorsku službu spasavanja
Urednik časopisa »Naše planine«

Vladimir Jagarić, PD »Zagreb—Matica«
Ivo Marion, PD »Željezničar«
Mr. Željko Kašpar, PD »Vihor«
Ivo Kraljeta, PD »Sutjeska«
Drago Mihaljević, PD »Rade Končar«
Dr. Ignac Munjko, PD »INA—OKI«
Ivica Sudnik, PD »Japetić«
Petar Vidaković, PD »Sutjeska«

Joško Mozer, PD »Sljeme«
Mirna Šabić, PD »Zagreb—Matica«
Vlado Novak, PD »Medvednica«
Darko Luš, PD »Grafičar«
Zoran Krivokapić, PD »Papuk« Virovitica
Branko Puzak, PD »Zagreb—Matica«
Ing. Vlado Božić, PD »Željezničar«
Mr. Borislav Aleraj, PDS »Velebit«
Prof. dr. Željko Poljak, PDS »Velebit«

Mr. Željko Kašpar (Prag 1921), farmaceut, član PD Zagreb od 1955. i njegov tajnik, poslije član PD »Vihor«, istaknuo se kao predsjednik Komisije za zaštitu prirode PSH i kao predsjednik savjeta Republičkog zavoda za zaštitu prirode. Bio je predsjednik PSH 1983—1985, a poslije toga potpredsjednik

Dr. Željko Poljak (Zagreb 1926), profesor Medicinskog fakulteta u Zagrebu, član Medicinske akademije i himalajac. Član PD Zagreb od osnutka, suosnivač PDS »Velebit«, predsjednik SD »Medicinar«, član Izvršnog odbora odnosno Predsjedništva PSH i urednik »Naših planina« neprekidno od 1959, pročelnik Komisije za GSS, predsjednik Ekspedicijskog odbora, pisac brojnih planinarskih vodiča, fotograf i predavač; bio je predsjednik PSH 1981—1983.

Najviši organ PSH je skupština u koju delegiraju svoje delegate sva društva u Republici. U početku su se održavale gotovo svake godine, a poslije svakih nekoliko godina. Između redovnih skupština održavale su se izvanredne skupštine, savjetovanja, plenumi i sjednice glavnog odbora, a od 1977. godišnje konferencije. Dosad je održano 12 redovnih skupština. Od četvrte skupštine nadalje pripremaju se materijali za delegate u posebno uvezanim svescima, šapirografski umnoženim, koji danas predstavljaju dragocjene dokumente o našoj planinarskoj prošlosti. U njima je prikazan rad saveznih organa, stručnih komisija i statistički podaci o stanju planinarstva u Republici. Statutarni je zadatak predsjedništva PSH (prije Izvršni odbor) provođenje skupštinskih odluka. Članovi predsjedništva po pravilu su predsjednici stručnih komisija Saveza, na kojima je vrlo obiman i odgovoran zadatak, u prvom redu izobrazba kadrova te organiziranje djelatnosti i akcija republičkog karaktera.

PSH je nakon osnutka imao prostorije najprije u Jurišićevoj ulici 3 u Zagrebu, gdje je bilo i posljednje sjedište HPD-a, a zatim je kraće vrijeme (1950) bio u Ilici 21. Najduže je bio, gotovo četvrt stoljeća, u Gajevoj 2a, sve dok koncem 1971. nije nabavio vlastitu zgradu u Kozarčevoj 22 i u njoj uredio Društveni dom. Otvorenje Doma bilo je 16. prosinca 1972. U njemu je poslovnica Saveza, ured tajnika, prostorije za administraciju i knjigovodstvo, dvorana za sastanke, knjižnica, nekoliko skladišta, spremište GSS-a, garaža i, u gornjoj etaži, mali planinarski muzej i arhiva, a privremeno i sjedište Planinarskog saveza Zagreba.

Financiranje djelatnosti PSH samo je malim dijelom pokriveno prodajom članskih markica jer je taj prihod gotovo simboličan. Planinarska je organizacija, u usporedbi s većinom drugih grana fizičke kulture, u prilično nepovoljnom položaju, jer ne priređuje atraktivna natjecanja koja bi donosila prihode od ulaznica. U početku je djelatnost PSH bila dotirana izravno iz republičkih sredstava, a nakon udruživanja PSH u SFK Hrvatske, uglavnom je sufinancirana od te organizacije. Tako sada SFK Hrvatske pokriva režijske troškove Društvenog doma PSH i osobne dohotke stalnih namještenika. Izgradnja planinarskih objekata bila je u početku financirana iz sredstava federacije (iz tzv. regresa, od sportskih kladionica, pa iz fondova za unapređivanje masovne fizičke kulture), a poslije je to, u skladu s decentralizacijom, prešlo u nadležnost komuna. Djelatnost stručnih komisija PSH također ne bi bila moguća bez vanjskih izvora financiranja. Tako održavanje planinarskih objekata, kojima PSH izravno upravlja, financijski pomaže SFK Hrvatske i Republički SIZ za fizičku kulturu, a od osobe je koristi suradnja s Armijom koja je zainteresirana za specijalizirane planinarske kadrove pa financijski pomaže njihovu izobrazbu. Velike i izvanredne akcije, kao što su sletovi, ekspedicije i proslave jubileja,

Nikola Aleksić (Osijek 1937), u PSH neprekidno od 1958, najprije član Komisije za omladinu, zatim njen predsjednik, od 1963. kao profesionalni planinarski instruktor, a od 1967. do danas kao tajnik PSH. Član je PDZ od 1959, PD »Vihor« od osnutka; svestrani je planinar: vodič, spasavalac, pisac, organizator, predavač, skijaški učitelj, orijentacista i traser. Snimka za tajničkim radnim stolom PSH

zahtijevaju posebne izvore financiranja, a to su obično namjenske dotacije društveno-političkih organa. Troškovi izdavanja časopisa »Naše planine« većim se dijelom pokrivaju pretplatom, a manjim dijelom sufinanciranjem Republičkog SIZ-a za fizičku kulturu i doprinosom od članarine.

Stručna djelatnost PSH veoma je obimna i razgranata. Najplastičnije ćemo je prikazati ako se osvrnemo na svaku saveznu komisiju posebice. Uzmemo li u obzir podatak da se komisije sastoje prosječno od 4—5 članova, opravdano se postavlja pitanje kako je moguće objasniti da je PSH sa samo nekoliko desetaka planinara tolika motorna snaga da obavlja djelatnost kakvom se ne mogu pohvaliti ni društva s više od tisuću članova. Razlozi će biti prije svega dobra organizacija rada, zatim činjenica da su u PSH angažirani najbolji planinarski kadrovi, tj. ličnosti koje su se u svojim društvima potvrdile amaterskim poletom, visokom stručnošću i dugotrajnim iskustvom, te napokon činjenica da u pojedinim prigodnim akcijama sudjeluju i mnoga planinarska društva bez kojih bi bile neizvedive takve priredbe gdje valja angažirati velik broj ljudstva i znatna materijalna sredstva, kao što su npr. sletovi, proslave, ekspedicije, savjetovanja, školovanje kadrova itd. Prema tome, na stranicama koje slijede, u prikazu djelatnosti pojedinih stručnih djelatnosti PSH bit će obuhvaćen i doprinos svih planinara Hrvatske kao nedjeljiva cjelina.

Zagrebački planinarski aktivisti okupljeni 28. travnja 1975. u povodu 100. obljetnice prve skupštine HPD-a. S lijeva: Edo Pavšić, Ivo Mihelja (iza njega Karlo Petrečija), mr. Zeljko Kašpar (desno iza njega Karlo Posarić, a iza njega Josip Antončić, s naočalama), sprijeda u sredini mr. Ivo Durbešić (iza njega lijevo Angelo Loze, u sredini Jan Servatzy, desno Dragutin Rodman); desno sprijeda Drago Mihaljević, iza njega lijevo Rudolf Kres, u sredini Alfred Hlebec, desno Viktor Setina. Iza Rodmana je Zvonko Huzjak (s naočalama), iza Kresa Jakov Krizmanić, a desno iza njega Jakša Kopic

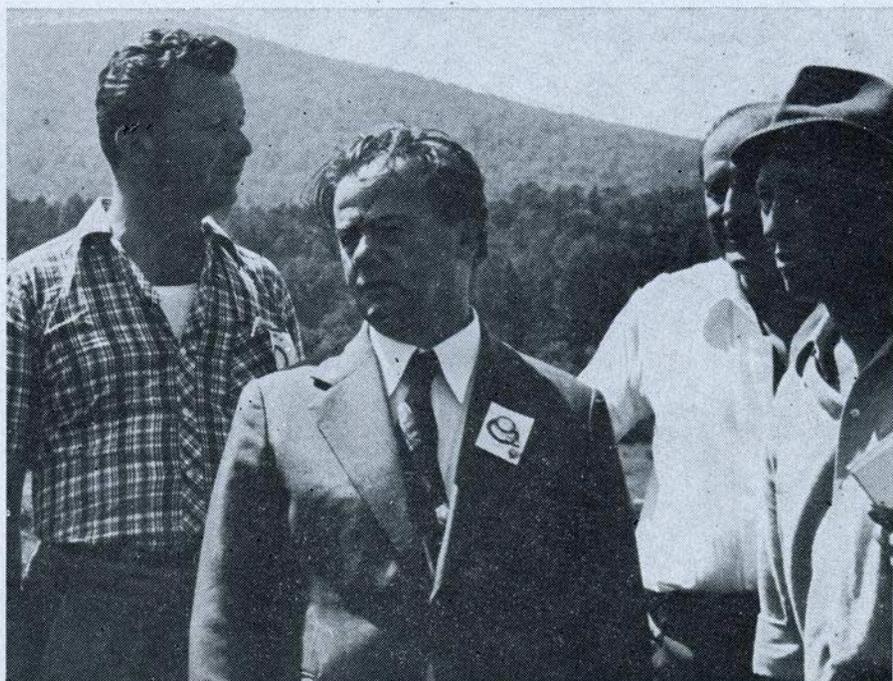
Planinarski savez Hrvatske održao je do danas 12 redovnih skupština. Na slici radno predsjedništvo Desete skupštine. S lijeva: Vladimir Ožbolt, PD »Sljeme« Zagreb, dr. Zeljko Poljak, predsjednik Skupštine, Slavica Mokrovčak, PD »Runolist« Oroslavje, Branko Skoti, PD »Paklenica« Zadar, i prof. Branko Pruginić, PD »Psunj« Pakrac

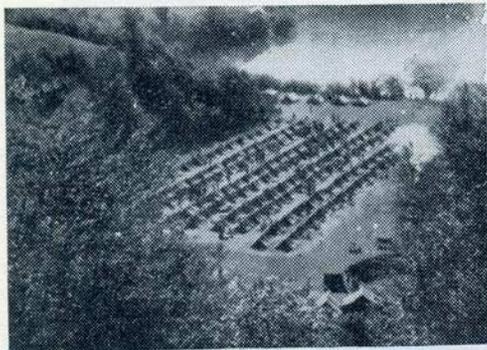

Planinarski sletovi popularni su među planinarima kao prigoda za obilazak zanimljivih planinarskih područja i ujedno za susret sa starim planinarskim prijateljima i stjecanje novih poznanstava. Na slici slavluk na ulazu u Platak gdje je 1974. održan Slet planinara Jugoslavije kao sastavni dio proslave 100. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji, na kojem se okupilo oko 5000 planinara iz cijele zemlje i još gotovo toliko Riječana

Organizatori Sleta pianinara Jugoslavije na Platku 1974. u društvu s uglednim gostima. S lijeva: Viktor Stipčić iz Rijeke, tajnik sletskog odobra, dr. Jakov Širotković, izaslanik pokrovitelja proslave Josipa Broza, Rade Kušić, dugogodišnji predsjednik PSJ, i Božidar Škerl, predsjednik PSH

Gore: na prvom sletu planinara Hrvatske 25—26. srpnja 1953. na Plitvičkim jezerima okupilo se gotovo 2000 planinara. Organiziranje i prihvat bili su velik ispit za našu organizaciju. »Planinari studentskog društva Velebit iz Zagreba podizali su šatore u pravilnim redovima, tako da je logor djelovao kao pravi grad planinara, s ulicama, rajonima i brojevima«

Dolje: nakon Drugog sleta planinara Hrvatske koji je organiziran na obali jezera Bajer kod Fužina 1954, Treći je slet bio 27—30. srpnja na Corinnoj prošini kod planinarskog doma Stirovac na Velebitu (slika dolje). Okupilo se 1815 planinara, među njima gosti iz cijele Jugoslavije, pa čak i delegacija iz SSSR-a. Smještaj je pružilo 300 raznobojnih šatora smještenih u desetoredovima

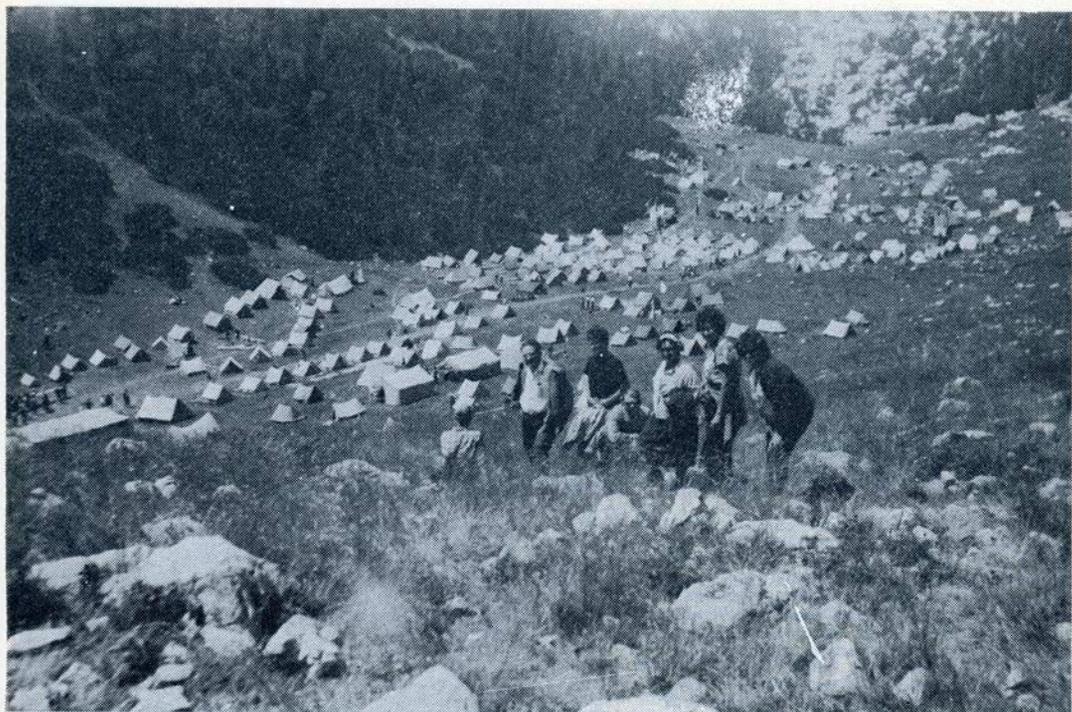
PLETOVI PLANINARA HRVATSKE

- I. slet na Plitvicama 25—26. srpnja 1953.
- II. slet u Fuzinama 26—27. srpnja 1954.
- III. slet na Štirovcu 27—30. srpnja 1957.
- IV. slet u Jasenku 27—29. srpnja 1962.

SLETOVI PLANINARA JUGOSLAVIJE

- I. ?
- II. ?
- III. Fužine—Platak 25—27. srpnja 1954
- IV. Tjentište 26—27. svibnja 1955
- V. Prokletije 4—8. srpnja 1957
- VI. Sutjeska 2—6. srpnja 1958
- VII. Užice 1961
- VIII. Zavižan 4. srpnja 1964
- IX. Logarska dolina 3—4. kolovoza 1968
- X. Kopaonik 3—5. srpnja 1971
- XI. Kozara 27. lipnja 1972
- XII. Platak 4—6. srpnja 1974
- XIII. Visoki Dečani 1978
- XIV. Sljeme 15—16. rujna 1964

Cetiri sleta planinara Jugoslavije održana su u Hrvatskoj, u pravilnim razmacima od deset godina, a bili su sastavni dio proslave 80, 90, 100. i 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Godine 1954. održan je u Fužinama i na Platku, 1974. na Zavižanu u Velebitu (slika gore), 1974. na Platku (str. 181) i 1984. na Sljemenu iznad Zagreba (slika dolje)

Slike na ovoj i idućoj stranici ilustriraju djelatnost PSH na razvijanju međurepubličke i međunarodne suradnje. Gore: Delegaciju PSH, koja je 1977. bila gost Planinske zveze Slovenije, domaćini su helikopterom prevezli do novog planinskog doma Ledine u Kamniškim Alpama (s lijeva: mr Ivo Durbešić, general Zarko Alujević, Božo Škeri, dr. Marjan Oblak, predsjednik PD Kranj, Nikola Aleksić i dr. Zeljko Poljak. Desno: tajnik PSJ Aleksandar Posteljnjk i predstavnik PS BiH Josip Bači kao gosti u Društvenom domu PSH 1972. prilikom svečanog otvorenja. Dolje: austrijski alpinist Othmar Kutschera kao gost zagrebačkih planinara iznosi 16. ožujka 1974. svoja iskustva s ekspedicije u Ande (lijevo: ing. Jerko Kirigin, desno Ismet Baljić)

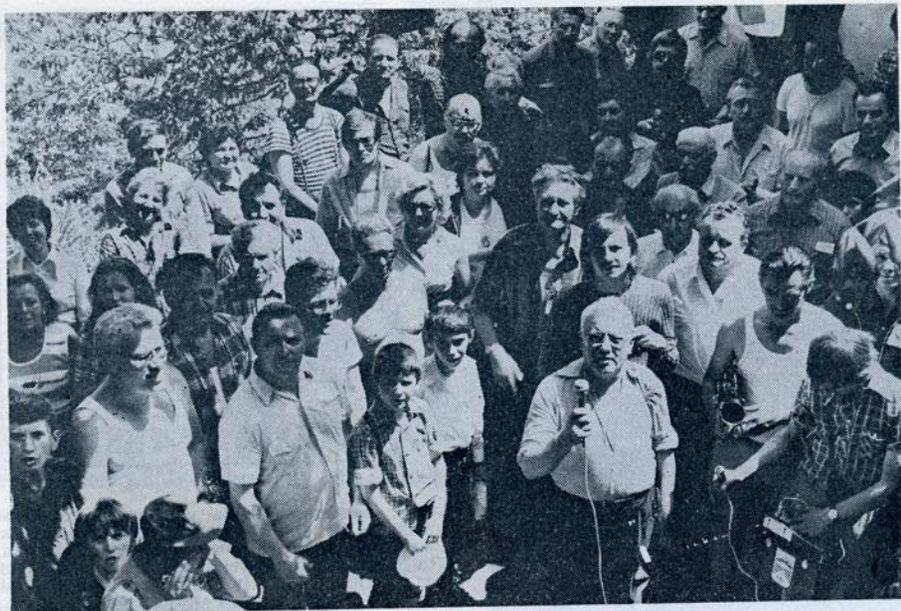

Gore: amblem pohoda planinara omladinaca Jugoslavije koji je organizirao PSH kroz Gorski kotar kao tradicionalnu jugoslavensku planinarsku akciju što je svake godine priređuje drugi republički savez. Crtež prikazuje motiv s Bijelih stijena i planinarsku kuću PD »Rade Končar«

Gore: Maurice Herzog, francuski himalajac koji je prvi put u povijesti alpinizma osvojio jedan osamtisućak (Annapurna 1950), održao je 1952. u Radničkom domu u Zagrebu predavanje o svom usponu pred prepunom dvoranom. Na slici s Petrom Lučićem Rokijem, predstavnikom PSH. Herzog je uspjeh platio gubitkom prstiju na nozi. U znak priznanja imenovan je ministrom sporta u francuskoj vladi

Dolje: Međunarodna unija planinarskih društava (UIAA) održala je svoju generalnu skupštinu 1974. godine kod nas, u Delnicama, u čast stoljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj. Domaćin je bio PSH i po općoj ocjeni izvrsno je obavio ovu funkciju. Predsjednik UIAA prof. Jean Juge posjetio je tom prilikom Slet planinara Jugoslavije na Platku i pozdravio prisutne planinare, impresioniran mnoštvom posjetilaca kakvo još nije vidio na planinarskim priredbama

Naša je planinarska tradicija obilježavanje velikih jubileja planinarskim akcijama koje traju po godinu dana. Proslave 90, 100, i 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj započinjale su izletom na Klek, u čemu vjerne članove nije moglo omesti ni nevrijeme. Slika dolje: otvorenje proslave pred domom na Kleku 1974. godine. Proslava nakon godinu dana završava jubilarnim pohodom »Tragom prvog izleta HPD-a« kroz Samoborsko gorje na kojem se svaki put okupi oko 5000 planinara iz cijele Jugoslavije. Gore: Ivica Sudnik, predsjednik PD »Japetić« iz Samobora i predsjednik Komisije za povijest planinarstva PSH, pozdravlja planinare pred domom na Oštrecu

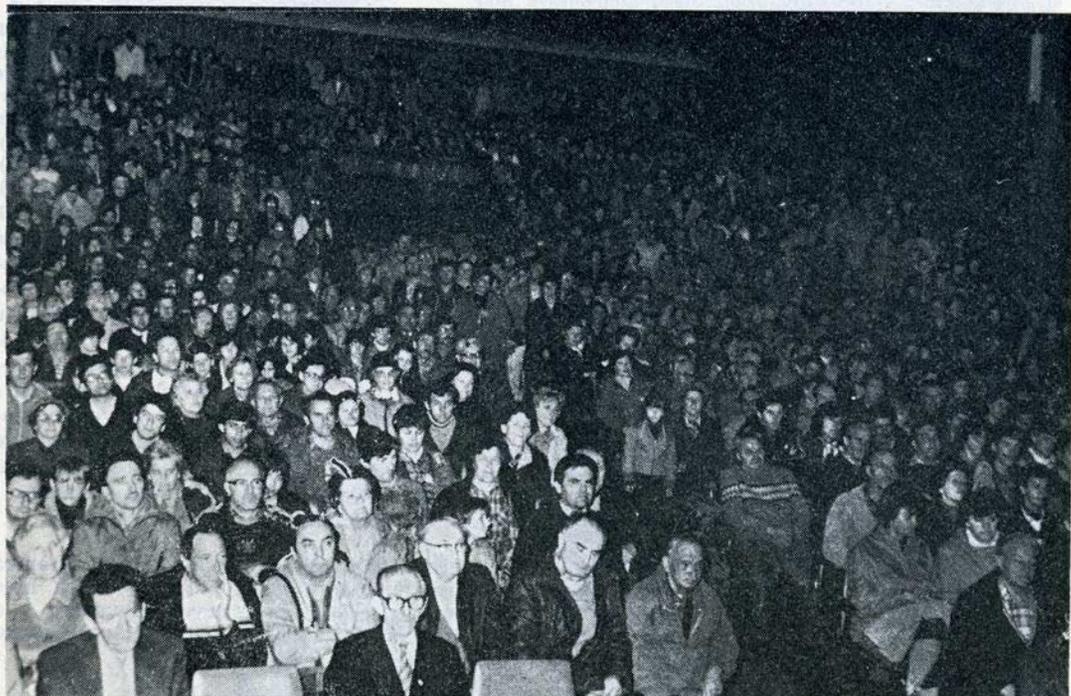

U okviru proslava velikih obljetnica organiziraju se i tradicionalne svečane akademije na koje se pozivaju gosti iz cijele Jugoslavije.

Gore: Jubilarni znak PSH izraden u spomen 110. godine osnivanja HPD-a, prve hrvatske planinarske organizacije

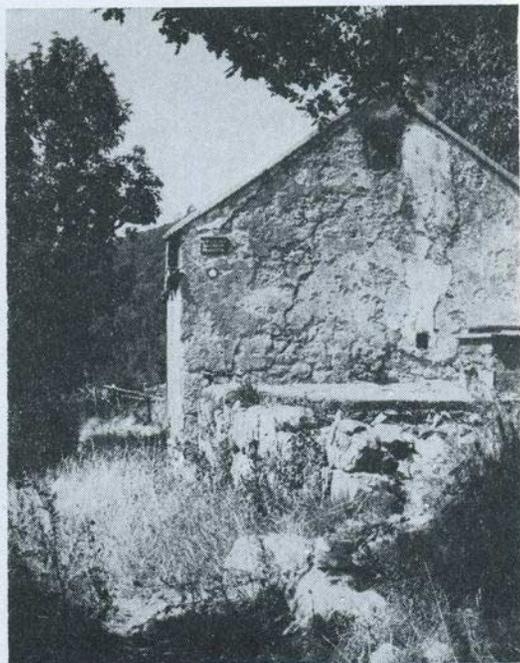
Lijevo: veliki dječji zbor i pjevač Đani Segina na akademiji u Domu JNA u Zagrebu 1984. povodom 110. obljetnice.

Dolje: prepuna kino dvorana u Ogulinu na priredbi prilikom tradicionalnog izleta na Klek iste godine.

Gospodarska komisija

Osnovana je 1951. kao Financijska komisija, zatim se zvala Financijsko-gospodarska, a neko vrijeme i Komisija za objekte i građevnu djelatnost. U toku svoga postojanja postepeno je mijenjala okvir djelovanja. U početku je imala vrlo delikatan posao oko raspodjele dotacija i izrade investicijskog programa u obnovi planinarskih objekata porušenih u ratu. Nakon restriktivnih mjera što su ih donosile privredne reforme, sredstva Komisije postaju simbolična i ona dolazi u vrlo težak položaj, jer joj ostaje na brizi desetak nerentabilnih planinarskih kuća kojih su se odrekla područna planinarska društva. PSH se našao u teškom položaju, kao ni jedan drugi savez u Jugoslaviji, da s ograničenim sredstvima i malobrojnim kadrom obavlja funkciju koja po statutu pripada planinarskim društvima. Danas su na brizi Komisije ova skloništa: Rossijsjevo, Veliki Alan i Pejakuša, te domovi na

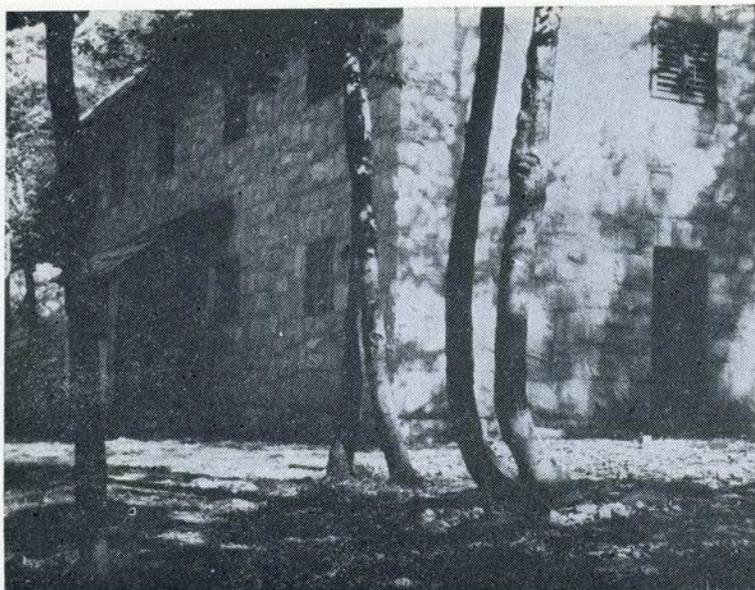
Planinarsko sklonište Pejakuša (800 m) uredio je PSH 1980. u iznajmljenoj zgradi istoimenog napuštenog sela u srednjem Velebitu za posjetioce Velebitskog planinarskog puta, nakon napuštanja dotrajalog skloništa u Skorpcu na Premužicevoj stazi

Lugarnica na Malom Halanu (1045 m), cestovnom prijevoju južnog Velebita, u kojoj je PSH 1968. uredio planinarsko sklonište za posjetioce Sv. brda i Tulovih greda. Napušteno je nakon ukidanja autobusne linije Obrovac — Lovinac

Oštarijama, Štirovcu, Risnjaku i Zavižanu. Jedno je od najtežih gospodarskih pitanja bilo održavanje Tomislavova doma i rješavanje njegove sudbine poslije požara. Na čelo Komisije birani su Janko Zupanc (1948), Ivan Pačkovski (1951), Dragutin Popović (1953), ing. Ivo Kurtović (1956), Dragutin Mlač (1958), Karlo Acman (1962), Dinko Podgornik (1965), Alija Hamzić (1966), Stanko Hudoletnjak (1967), Milovan Dlouhy (1971), Alfred Hlebec (1973) i Ivo Marion (1979). Financijsko-knjigovodstvene poslove vodila je obično posebna služba kojoj je dugo godina bio na čelu Aleksandar Polanski (1902—1985), a posljednjih petnaestak godina Alfred Hlebec (1913—1985). U radu Komisije, administrativnom i manuelnom, istakli su se požrtvovnošću posljednjih desetak godina Alfred Hlebec, Ivo Marion, Nikola Aleksić, Franjo Jerman, Franjo Znika, Tonček Kralj, Drago Konestra i Vladimir Majnarić.

Tekst i slike na ovoj i idućih 6—7 stranica namijenjen je planinarskim objektima koje je uredio Planinarski savez Hrvatske i o kojima je vodila brigu njegova Gospodarska komisija.

Planinarski dom pod Štirovcem (1350 m) na Velebitu, kojem je posvećena ova stranica, sagradilo je 1955. planinarsko društvo iz Knina u doba kada mu je na čelu bio general Petar Kleut (Medak, 1913), tada komandant kninskog garnizona (desno gore). Za ovaj ključni objekt južnog Velebita posljednjih se dvadesetak godina brine Gospodarska komisija PSH. Njezini članovi ulažu mnogo truda u održavanje ove planinarske baze u blizini najviših velebitskih vrhova. Koliko su emotivno angažirani na tom nesebičnom poslu može ilustrirati i grafika koju je izradio član Komisije Antun Kralj (slika dolje). Lijevo: pročelje doma

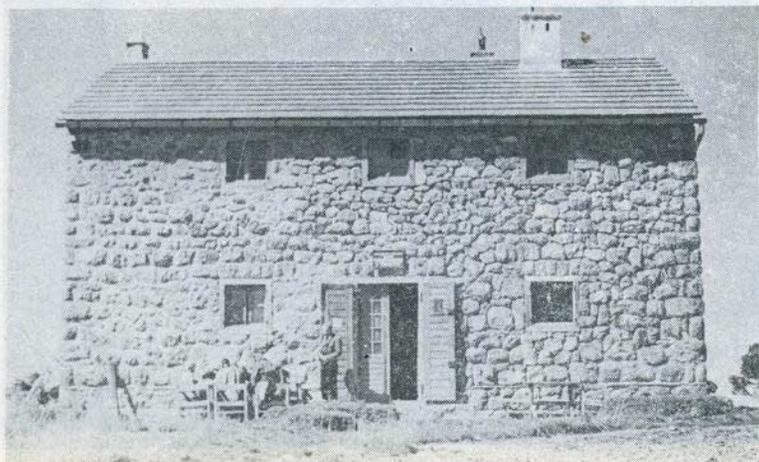

Zavižan (Krajačeva kuća) 1927.

Zavižan nakon obnove 1953.

Zavižan nakon nadogradnje oko 1960.

Ova i prethodna stranica posvećene su Zavižanu na Velebitu, jednoj od glavnih planinarskih točaka u našoj republici. Malim slikovnim vremenoplovom prikazan je razvitak jednog od ključnih planinarskih domova u Hrvatskoj. Na slici lijevo gore je tzv. Krajačeva kuća koju je na Vučjaku sagradio HPD 1927. uz financijsku pomoć svoga bivšeg predsjednika, tada ministra trgovine. Na drugoj slici je izgled kuće nakon poslijeratne obnove, na trećoj izgled nakon nadogradnje, a na četvrtoj današnji izgled nakon prigradnje krila u kojem je smještena glavna visinska planinska meteorološka stanica u Hrvatskoj. Njezin voditelj Drago Vukušić (Gornja Klada 1930), koji već više od četvrt stoljeća boravi u domu kao meteorološki motritelj, brine se da je dom stalno otvoren planinarima i pridonosi da je ime Zavižan postalo opće poznato kao meteorološki pojam. Na slici je Drago Vukušić (u sredini) sa sinovima Antom i Lukom (desno) koji su pošli stopama svoga oca i također se posvetili meteorologiji

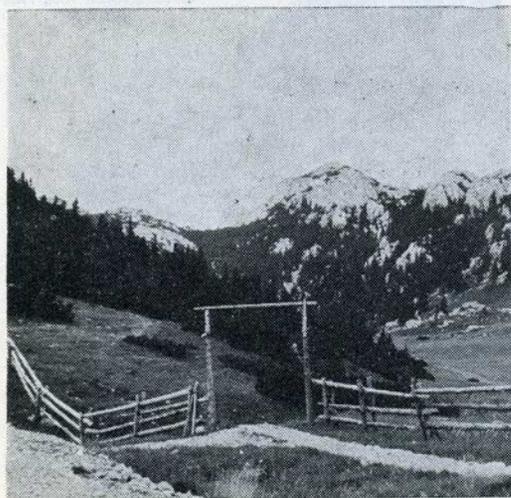

Gore: značka Velebitskog botaničkog vrta sadrži kao simbol reliktni endem Degeniju velebitiku

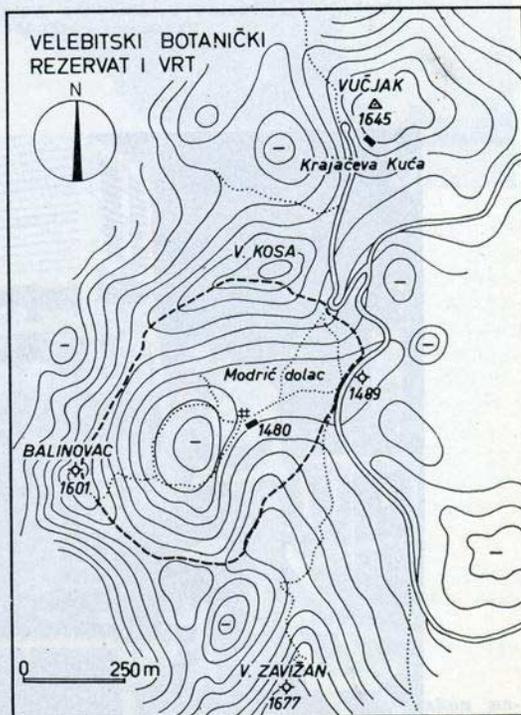
Ova je stranica posvećena Velebitskom botaničkom vrtu koji sa Zavižanom čini cjelinu. Osnovan je 1966. na poticaj botaničara prof. dr. Frana Kušana (1902–1972) i Sumarije Krasno na visini od 1500 m radi proučavanja i populariziranja velebitske flore. Danas se o vrtu brinu Kušanovi bivši učenici

Gore (s lijeva na desno): prof. Kušan, ing. Božena Klapka, prof. Marinka Kamenarović, prof. dr. Milan Anić i prof. dr. Stjepan Bertović 1966. godine

Dolje: pogled na ulaz u Vrt sa zavižanske ceste, s Balinovcem (1601 m) u pozadini

Dolje: geografska skica Vrta (granica je označena isprekidanom linijom) s okolnim vrhovima i lokacijom Doma na Zavižanu (Krajačeve kuće)

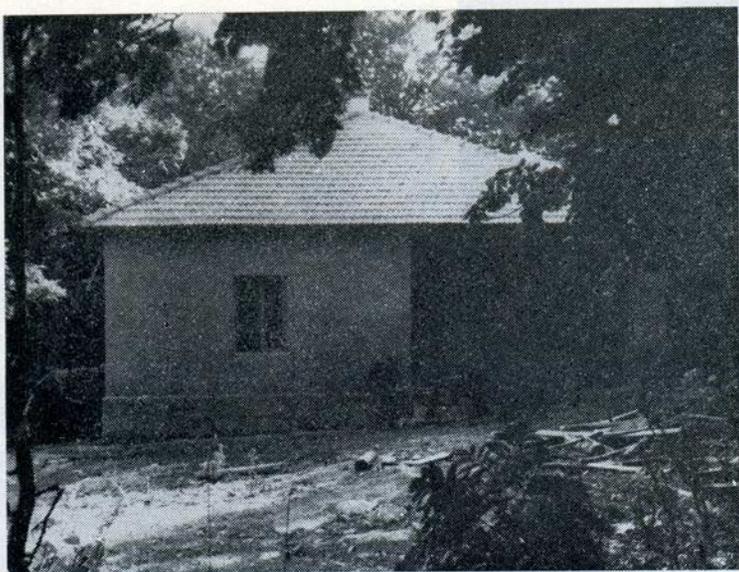
Dolje: Rossijevo sklonište (1580 m) sa-
gradilo je 1928. HPD na Premužičevoj
stazi u Rožanskim kukovima. Poslije rata
naslijedio ga je PSH koji se i danas brine
o njegovu održavanju

U nizu velebitskih objekata kojima upravlja PSH zanimljivo je sklonište—lugarnica na Velikom Alanu (1305 m) sagrađeno 1960. Prema ugovoru sa tadašnjom Sumarijom Jablanac kućom se zajednički koriste planinari i lugari — model suradnje koji bi mogao i drugima poslužiti kao primjer udruživanja snaga i sredstava (slika gore)

Dolje: Planinarski dom u Jablancu, vjerojatno svjetski kuriozum po svom smještaju 20 (!) metara nad morem, uredio je PSH u vili koju je prije rata sagrađio planinar dr. Miroslav Hirtz (1878—1944), a 1955. ju je od njegovih nasljednika otkupio PSH i pretvorio u bazu za planinarske posjete Velebitu. Danas objektom upravlja PD »LTA« iz Varazdina

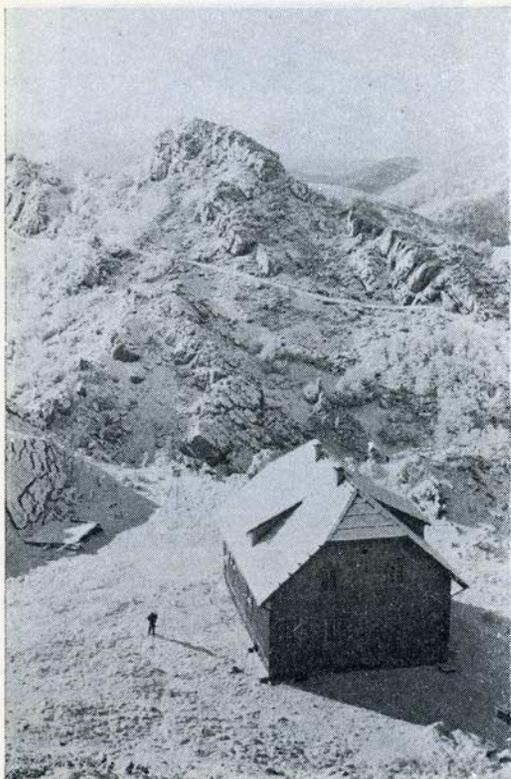

Planinarsko sklonište u lugarnici Jelova ruja (950 m) na južnom Velebitu ima prevrtljivu sudbinu, iako bi prema dogovoru sa Sumarijom u Gospiću trebalo biti važna točka na trasi uzdužnog Velebitskog planinarskog puta. Zgrada je nekoliko puta obnavljana ali nakon smještaja sezonskih šumskih drvosječa redovito ostaje demolirana i gotovo neupotrebljiva

Dom na Bačić-kosi također je jedan od velebitskih objekata s kojim planinari nemaju sreće. Sagradila ga je Skola narodnog zdravlja iz Zagreba 1939 (vidi str. 142—143) kao dačko odmaralište. Poslije rata obnovili su ga PSH i PD »Visočica« iz Gospića zbog lokacije kojoj po vidiku nema premlca na Velebitu, no kako je ta lokacija ujedno izložena strahovitoj buri, zgrada je poslije desetak godina opet postala ruševina

Lijevo: Gorski kotar je, poslije Velebita, druga glavna briga PSH. Tu je na prvom mjestu tradicionalni HPD-ov dom u sreću Nacionalnog parka Risnjak iz 1932. Položaj na klimatskoj vjetrometini skraćuje mu vijek trajanja, tako da je u 1986. na redu njegova treća poslijeratna obnova

Gore: na pola puta od Tuka do Bjelolasice, najvišeg vrha Gorskog kotara, PSH je 1968. uredio planinarsko sklonište u zgradi na Janjčarici koju je Sumarija Mrkopalj ustupila planinarima

Dolje: kao polaznu točku za pohode u južni dio Gorskog kotara PSH je 1965. preuredio napuštenu školu u selu Vojni Tuk (875 m) i zatim je ovaj dom prepustio na upravljanje PD »Sutjeska« iz Zagreba

Tri planinarska muzeja u Hrvatskoj!

Neobična činjenica: od tri planinarska muzeja koliko ih je u Jugoslaviji (ne računajući nekoliko malih zbirki) — sva su tri u Hrvatskoj. To je neobično i zato što je brojčana snaga planinara u Hrvatskoj razmjerno mala: samo jedna šestina organiziranih planinara Jugoslavije nalazi se u našoj republici (od 211 553 u 1984. godini na Hrvatsku otpada 36 315). Tome će vjerojatno biti više uzroka: naša je organizacija najstarija, naše je planinarstvo od prvih dana davalo prednost duhovnoj pred fizičkom kulturom, obilježje je našega naroda razvijen smisao za tradiciju, a uz to smo imali nekoliko ljudi koji su sve svoje znanje i volju posvetili tako vrijednom i dalekovidnom cilju.

Hrvatski planinarski muzej bila je davna želja naših planinara. O njemu se raspravljalo još u nekadašnjem HPD-u. Zabilježena je npr. akcija 1922. za izgradnju Hrvatskog planinarskog doma u Zagrebu u kojem bi bio uređen i muzej (vidi str. 89). Ideja nije ostvarena unatoč prikupljenoj glavnici, jer je ona utrošena za izgradnju novog Tomislavovog doma nakon požara starog. Ideja se počela ostvarivati tek poslije rata, zahvaljujući uglavnom poticaju Vladimira Blaškovića i zalaganju Ivica Sudnika. Na Blaškovićev prijedlog PSH je razmatrao pitanje muzeja na svom savjetovanju 27. studenoga 1949. pripremni radovi su započeli 1953. a 1954. je obavljen opsežan rad oko izbora i sortiranja građe. Godine 1956. je otkupljena za muzej planinarska ostavština dr. Miroslava Hirtza. Iste je godine povjereno uređenje muzeja samoborskome planinaru i muzealcu amateru Ivici Sudniku, čijom je zaslugom naš muzej dobio

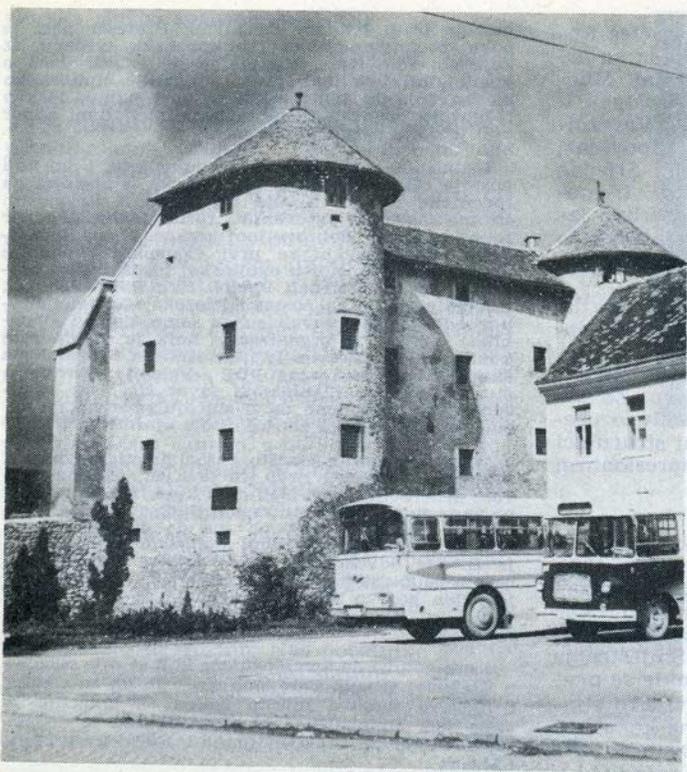

Ivica Sudnik (Samobor 1910), dugogodišnji direktor Samoborskog muzeja, svestrani sportski radnik, predsjednik PD »Japetić« i predsjednik Komisije za povijest planinarstva PSH, marljivi je sakupljač planinarske povijesne građe i dobrovoljni kustos Hrvatskog planinarskog muzeja, koji je njegovom zaslugom dobio smještaj u Samoborskom muzeju

gostoprimstvo u Samoborskom muzeju. Među eksponatima su osobito vrijedni originalni dokumenti HPD-a iz prvih godina rada (od 1874. nadalje), upisna knjiga »Gradske kuće« na Sljemenu iz 1879. i arhiva HPD-a. Ona je sačuvana i zalaganjem Josipa Biščana (1899—1974) koji je kao podvornik HPD-a i PSH mogao i htio spriječiti njegovo propadanje i otu-

Zgrada Samoborskog muzeja u nekadašnjem dvorcu hrvatskog preporoditelja Ferde Livadića, koja je pružila smještaj i planinarskom muzeju te tako postala objektom planinarskih hodočaša

Matija Mlinac (Ogulin 1932), zagrebački alpinist koji je svoj kult Kleka okrunio otvorenjem Alpinističke zbirke 1984. u Gradskom muzeju svoga rodnog Ogulina

Gore: Frankopanska tvrđava u Ogulinu, danas Gradski muzej. U dijelu muzeja na prvom katu, s vidikom na Klekovu stijenu, simbolički je smještena alpinistička zbirka

Dolje: dio eksponata u Alpinističkoj zbirci Gradskog muzeja u Ogulinu — jedinoj takve vrste u Jugoslaviji

divanje, a također i brigom Petra Lučića Rokija u onom kritičnom razdoblju kada su arhive završavale kao otpadni materijal. Mnogo materijala dobio je muzej od društava u Splitu, Ivancu, Samoboru, Zagrebu i Varaždinu i od pojedinih planinara (Ivo Lipovšćak, Ante Grimani, Vladimir Blašković, Stjepan Szavitz-Nossan, Vlado Redenšek itd). U muzeju su 1975. i 1985. postavljene posebne izložbe prigodom planinarskih jubileja, koje je posjetilo na tisuće posjetilaca jubilarnih pohoda »Tragom prvog izleta HPD-a«.

Drugi muzej, mnogo skromnijih dimenzija, uređen je 1975. u potkrovlju Društvenog doma PSH u Kozarčevoj 22 u Zagrebu. Od izložaka najveći dio pripada originalnom slikovnom, pisanom i tiskanom materijalu. Za suvremenu muzejsku postavu i atraktivno uređen ambijent pobrinuli su se vrsni stručnjaci tako da je svaki posjetilac impresioniran ovim malim muzejem.

Naš treći muzej je Alpinistički muzej u Ogulinu. Svečano je otvoren 12. svibnja 1984. prilikom otvorenja proslave 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj. Kao što i naziv muzeja kaže, njegovi su eksponati vezani uz penjačko planinarstvo. Smješten je u prastarju ogulinsku tvrđavu, odakle se pruža vidik na klekovsku stijenu, povijesni simbol hrvatskog planinarstva. O tome kako je i zašto osnovan, jedan od organizatora kaže (NP 1983,92):

Ostvarivanje ideje započelo je 9. srpnja 1979. Nakon posjete Ogulinskom muzeju ostali su planinari ing. Matija Mlinac, dr. Nikola Šimunović i dr. Marijan Pribanić dugo u razgovoru s kustosom

muzeja prof. Ivanom Tironijem. Profesor nam je pokazao gotovo čitavu Frankopansku tvrđavu, iz koje se vidio Klek. Kada smo se dotakli tema o planini, oživjela je želja da se osnuje alpinistička zbirka koja bi bila smještena u Ogulinu. Nakon razgovora osnovan je neslužbeni inicijativni odbor koji je dalje pokretao akcije.

Alpinističkih je muzeja malo u svijetu, i oni koji postoje nisu nam mogli biti uzorom, s obzirom na specifične uvjete razvoja alpinizma u Hrvatskoj. Brojne sastanke, putovanja i razne dogovore odbor je ostvario na dobrovoljnoj osnovi i samoinicijativno. Razvrstavaju se prvi eksponati i odabire odgovarajući prostor u ogulinskoj tvrđavi, koji produčava ing. arh. Nenad Paulić, član PSD »Velebit«, tražeći rješenje za postavu izložaka. Od inicijativnog odbora (sačinjavali su ga samo članovi »Velebita«) razvila se organizacija koja je dobila svoj konačni oblik. Pravno je 1982. osnovan i formuliran skup od tri osnivača: PDS »Velebit«, Zavicajni muzej Ogulin i Planinarski savez Hrvatske. Ugovorom je predviđeno da u slučaju prestanka rada muzeja, alpinistička zbirka ostaje vlasništvo PSH.

Zašto baš Ogulin i zašto baš alpinistička zbirka? Postoji niz razloga. Prvo, tu je Klek, planina koja veže generacije naših planinara i penjača od vremena kada su se u Ogulinu sastali Budisavljević, Mažuranić i Frischauf 1874, pa sve do danas. Planina koja je kolijevka hrvatskog alpinizam, planina koja je Hrvate odvela na najviše vrhove svijeta. Ima raznih sudbinskih puteva u alpinistici. U Hrvatskoj je jedan gotovo neizbježan. On je do sada uvijek vodio kroz Ogulin pokraj Frankopanske tvrđave na Klek.

U nas gotovo da nema penjača koji se nije ogledao u Klekovoј stijeni. Zato smo smatrali da su Ogulin i njegova tvrđava mjesto izbora za lokaciju. A zašto baš alpinistička zbirka? Odgovor je jednostavan: zato jer alpinisti imaju najviše kvalitetnih izložaka.

Muzejom ćemo se na trajan način odužiti svojim učiteljima, a nove generacije zadužiti da u muzeju i nadalje manifestiraju kulturni aspekt hrvatskog stijenskog penjanja u planinama čitavog svijeta.

Gorski spasavaoci transportiraju nesrećenog planinara na saonicama koje su improvizirane od dva para skija

Gorska služba spasavanja (GSS)

Kako je i zašto osnovana Gorska služba spasavanja? Odgovor na to pitanje mogu donekle osvijetliti i na osnovi vlastitih sjećanja. Kada je 1949. u PD »Zagreb«, tada jedinim planinarskom društvu u Zagrebu, osnovana prilično brojna »Planinarska družina Sveučilišta« (na osnivačkoj skupštini 12. travnja bilo je 200 studenata), uskoro se, svojstveno studentskom mentalitetu, pojavila snažna akcija i želja za osnivanjem alpinističke sekcije i za brzim kvalitativnim napretkom u planinarskom radu. Već istoga ljeta organiziran je zato alpinistički tečaj. Nas tridesetak neiskusnih tečajaca krenulo je na Durmitor da u tamošnjim stijenama svladamo osnove penjačke tehnike. Zbog nestašice instruktorskog kadra, preuzeo je ulogu našeg učitelja riječki planinar Josip Komen, s nadimkom Bebi, koji je upravo te godine u Zagrebu apsolvirao studij na tehničkom fakultetu. Dakle, brojna skupina početnika, a s instruktorom koji je i sam imao tek godinu dana penjačkog iskustva, i — dogodila se nesreća. Vođeći kao prvi u navezu tečajce kroz stijenu Šljemena, već blizu izlaza iz stijene, otkinuo mu se pod rukama oprimak i pad od gotovo stotinu metara završio je smrtno. Nas početnike ova je nesreća silno pogodila i taj datum — 29. kolovoza — nitko od nas neće zaboraviti. Premda nas je bio priličan broj, za izvlačenje pojnika trebalo nam je dva dana mukotrpn-

Josip Komen (Trst 1925 — Durmitor 1949), riječki alpinist i zagrebački student tehnike, smrtno je stradao u stijeni kao instruktor alpinističkog tečaja zagrebačkih studenata na Durmitoru. Taj tragični događaj i zbivanja oko njega ubrzali su osnivanje GSS-a u Hrvatskoj

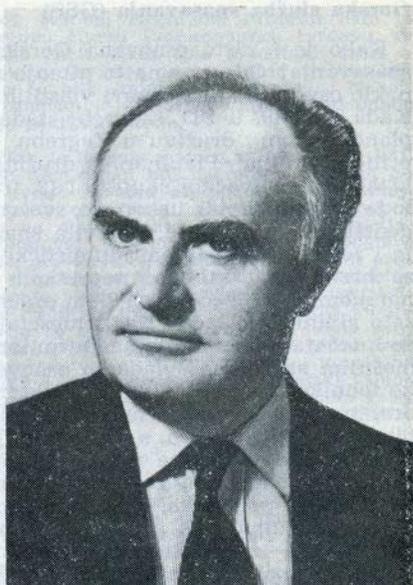
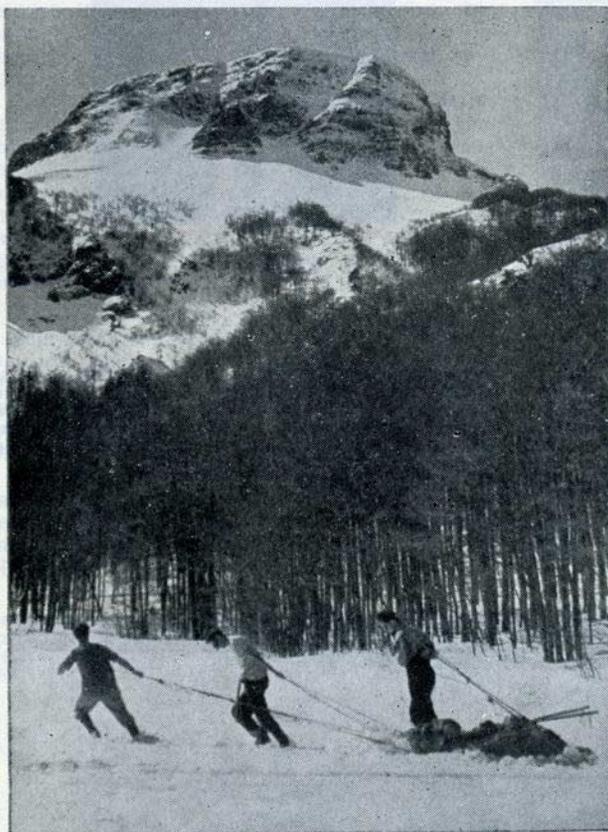

Gore: znak GSS PSH, simbol na brojnim obavještajnim točkama u našim planinama, koji planinarima ulijeva određenu sigurnost pri planinarskim pohodima

Desno: GSS-ovci pružaju stručnu pomoć i transport i na takvim mjestima gdje su redovne institucije za hitnu pomoć nemoćne. Na slici izvlačenje unesrećenog alpiniste iz stijene specijalnim nosilima (akcijom)

nih napora i zapravo je bilo čudo da pri tom nije još netko stradao, možda zato što nam je tijelo palo s jedne police do sipara na podnožju stijene. Na glas o nesreći odmah je došao iz Zagreba Slavo Brezovečki, iskusan alpinist i tajnik PSH, koji je preuzeo vodstvo tečaja i sretno ga priveo kraju.

Dražen Zupanc (Zagreb 1934), zagrebački alpinist koji je najveći dio svoga planinarskog djelovanja posvetio razvoju GSS-a. Bio je pročelnik stanice GSS u PDS »Velebit« 1956-7, tehnički referent Komisije za GSS PSH 1957-8 i njezin pročelnik 1969-79. Istaknuo se kao neumoran organizator alpinističkih i spasilackih škola i kao instruktor u obrazovanju planinarskih specijaliziranih kadrova. Od 1979. je predsjednik Koordinacijske komisije GSS PSJ

Lijevo: Spasavaoci se školuju na tečajevima koji se po tradiciji održavaju dva puta godišnje: ljeti i zimi. Slika prikazuje zimski trening pod Badnjem na Velebitu

Stanica GSS Slavonska Požega usmjerila je djelovanje na zbrinjavanje ozlijeđenih skijaša na Papuku i radi brzog pružanja pomoći tamo je uredila bivak (lijevo). Nakon uredjenja skijaške žičare na Nevoljašu sagradila je dom GSS-a, prvi objekt takve namjene u Jugoslaviji

Po povratku u Zagreb ponovno smo potakli pitanje spasavalačke organizacije među planinarima i PSH je već 15. listopada poslao dva alpinista (Krešo Mihaljević-Pauk i Nino Kučan) u Sloveniju da se upoznaju s radom Gorske reševalne službe slovenskih planinara. Dana 4. siječnja 1950. sastaje se u PSH Inicijativni odbor radi osnivanja GSS u sastavu: Kučan, Mihaljević, Brezovečki i Rakoš. Osnivačka skupština održana je 24. veljače i za prvog pročelnika izabran je Edvin Rakoš. Opsežan prikaz rada u prvih 25 godina objavio je dugogodišnji spasavalac Dražen Zupanc u »Hrvatskom planinarstvu« (PSH, Zagreb, 1975, str. 219) i podijelio ga u tri razdoblja. U prvom razdoblju (1950—52) rješavana su osnovna organizacijska i materijalna pitanja, u drugom (1953—59) osnivaju se ekipe GSS u pojedinim jačim društvima, a u trećem (od 1960) počinje s djelovanjem suvremeno organizirana mreža stanica GSS na teritorijalnoj osnovi i zaoštava se pitanje kvalitete rada i školovanja.

Danas na području SR Hrvatske djeluje 12 stanica sa 114 spasavalaca i 95 pripravnika (31. prosinca 1985). Status spasavaoca može steći samo iskusan i provjeren planinar, koji je proveo određen pripravnčki staž, završio zimsku i ljetnu školu te uspješno položio prilično strog ispit. Bitno je obilježje GSS-a da pruža pomoć na nepristupačnim planinskim područjima, u stijenama i speleološkim objektima, daleko od prometnica, gdje redovna služba hitne pomoći ne može djelovati sa svojim sredstvima i mogućnostima. Za svoj human i požrtvovan rad GSS ne traži nikakvu naknadu od nesrećenog jer je rad dobrovoljan. Taj rad je težak i opasan.

Radi ilustracije evo nekoliko podataka iz statistike za 1983. godinu. Služba je te godine intervenirala u 81 nesreći, od čega je bilo 10 planinarskih i 71 skijaška. Od osnutka do danas obavila je ukupno 1900 akcija spasavanja. Kod planinarskih nesreća intervenirali su članovi stanice Karlovac na Kleku, stanica Split na Biokovu i Durmitoru, stanica Zagreb u Kamniškim Alpama i u spilji Veternici kod Zagreba, a stanica Samobor u Samoborskom gorju. Kod skijaških nesreća intervenirala je stanica Zagreb 41 put (na Sljemenu), stanica Rijeka 25 (na Platku), stanica Tršće 2, stanica Delnice 2 i stanica Samobor 1 put.

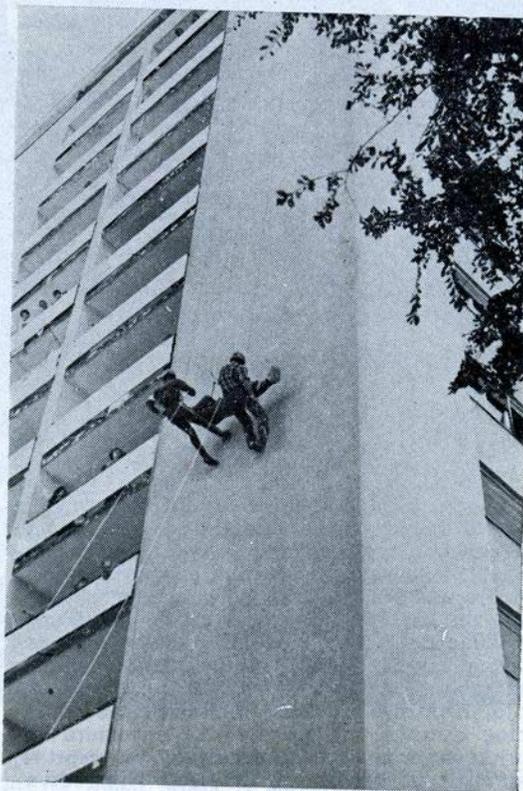
Na čelu Komisije za GSS PSH, a time i na čelu cijele službe u Hrvatskoj, bili su Edvin Rakoš (1951), Dušan Krotin (1952), Antun Rak (1953), Albert Glavač (od 1954; zamjenik mu je bio Borislav Mikulić), Vjekoslav Šantek (1957), Zeljko Poljak (1958), Leander Kuček (od 1959), Tugomir Šprem (1961), Stjepan Cibilić (od 1962), Antun Filipčić (od 1967), Dražen Zupanc (od 1969) i Borislav Aleraj (od 1979). Ispit za savezne instruktore GSS položili su Borislav Aleraj, Nenad Čulić, Antun Filipčić, Hrvoje Lukatela, Matija Mlinac, Franjo Rapotec, Vladimir Mesarić, Đuro Sekelj i Vinko Prizmić

Redosljed osnivanja ekipa odnosno stanica GSS, trajanje njihova djelovanja i imena pročelnika prikazuje ova tablica:

EKIPE GSS I NJIHOVI PROČELNICI
 Planinarski savez Hrvatske, osn. 1950—51, Edvin Rakoš, Dušan Krotin
 PD »Zagreb« 1952—59, Ismet Baljić, Zlatomir Juretić, Dragutin Ferencić, Leander Kuček
 PDS »Velebit« 1951—60, Zvonimir Antonić, Dražen Zupanc, Božidar Šturman
 PD »Runolista, Stenjevec, 1951—53, Tvrtko Mursalo, Mladen Kuzmić
 PD »Zeljezničar« 1953—57, Josip Leskovešek
 PD »Grafičar« 1953—54, Zvonko Vandekar
 PD »Japetiće« 1953—55
 PD »Jastrebarsko« 1953—57
 PD »Ravna gora« 1953—59, Vladimir Pohulek, Đuro Makšan
 PD »Delnice« 1953
 PD »Crnopac« 1953

STANICE GSS

Zagreb, od 1960, Vlado Jelaska, Stjepan Cibilić, Nedjeljko Jakić, Davor Paljan, Leander Kuček, Ismet Baljić, Borislav Starčević
 Rijeka, od 1960, Ernest Tomšić, Kazimir Sambolec, Orfeo Crespi, Petar Katalinić
 Split, od 1956, Branko Bužančić, Nenad Čulić, Joško Gerželj, Vinko Maroević, Ljubomir Mateljan
 Samobor, od 1956, Adalbert Georgijević, Viktor Očić, Bogdan Cvek, Zeljko Bišćan, Darko Bišćan
 Ogulin, od 1964, Radovan Signjar, Ivica Ceranić, Ivica Blašković
 Slavonska Požega, od 1969, Tomislav Sablek
 Mrkopalj, 1969—79
 Delnice, od 1971, Zlatko Klepac, Janez Kezele, Joško Petranović, Branko Pleše, Marijan Kanjer
 Tršće, od 1976, Antun Arh, Anton Šošarić
 Varaždin, od 1978, Zlatko Smerke, Predrag Horvat
 Zadar, od 1979, Dragoljub Begović, Zeljko Bevanda
 Karlovac, od 1979, Dubravko Butala

Ova atraktivna vježba gorskih spasavalaca na jednom soliteru u Zadru u okviru akcije »Ništa nas ne smije iznenaditi«, pokazala je upotrebljivost ove službe za izvanredne i teške zadatke pri elementarnim nesrećama i u ratnim uvjetima

Transport nesrećenoga uz pomoć tzv. jarbola, jedna je od spasavalačkih tehnika u kojoj su gorski spasavaoci dobro uvježbani

Komisija za GSS PSH organizira otprilike svake druge godine Zbor spasavalaca radi uskladjivanja djelovanja na području republike. Svojevrsno je priznanje njezinu radu što je od 1979. na čelu Koordinacijske komisije za GSS PSJ u svojstvu predsjednika spasavalac Dražen Zupanc iz Hrvatske. Ova savezna komisija usklađuje doktrinu i tehniku spasavanja na području cijele Jugoslavije. U njoj Komisija za GSS PSH sudjeluje od samog osnutka, na primjer na saveznom savjetovanjima za instruktore, u Ispitnoj komisiji za instruktore GSS PSJ i priređivanjem savjetovanja liječnika GSS. Takvih je liječničkih savjetovanja bilo dosad četiri, od kojih su tri održana u Hrvatskoj (Sljeme, Zagreb i Velika), a referati i predavanja s tih sastanaka objavljeni su u posebnim svescima.

Danas je GSS organizacija visoke kvalitete i nenadoknadiva u nesvakidašnjim uvjetima, zbog čega je stekla visok ugled i brojna priznanja. Njezina se pomoć ne traži samo onda kada se dogodi nesreća, nego se cijeni i njezina preventivna djelatnost. Spasavaoci redovno dežuraju na kritičnim mjestima u plani i na zahtjev prate veće planinarske skupine. Osiguravaju masovne planinarske manifestacije, sletove i pohode.

Zahvaljujući svojim uspjesima i ponekad teškim i atraktivnim pothvatima spasavanja, kao i primjenjivosti u izvanrednim stanjima izvan planina i planinarstva, GSS je postala službom od općeg i javnog značenja. Njezine obavještajne točke neslužbeno su postale sastavnim dijelom civilne zaštite.

Alpinizam

Povijest hrvatskog alpinizma još nije napisana, iako je prvi penjački uspon registriran prije gotovo stoljeće i po (Dragojla Jarnević 1843; vidi str. 3), a nedavno je skromno obilježena i 50. obljetnica osnivanja Alpinističke sekcije HPD-a, prve hrvatske alpinističke organizacije. Taj je zadatak teško izvediv zbog nekoliko razloga. Za početno su razdoblje povijesni izvori vrlo siromašni, jer tadašnji penjači nisu smatrali svoje uspone vrijednima registracije. Drugo, zbog prilično kratkog penjačkog staža većine penjača, jer on obično traje pet-šest godina, malo ih je koji imaju pregled šireg vremenskog raspona. I treće, većina nekadašnjih »velikih« penjača živi među nama i zato još uvijek nisu moguće sasvim objektivne ocjene, a kamoli povijesna sinteza. U »Maloj kronici hrvatskog alpinizma« koju sam objavio 1975. u »Hrvatskom planinarstvu« (PSH Zagreb) prikazao sam uglavnom samo fizički dio rada naših alpinista do toga vremena, dok posljednje desetljeće, a uz to i prikaz etičkog, estetskog, kulturnog, znanstvenog i sportskog značenja ove atraktivne grane planinarstva, tek čeka svoga istraživača.

Naš poslijeratni alpinizam, iako brojem penjača i ekonomskom osnovom nije bio snažan,

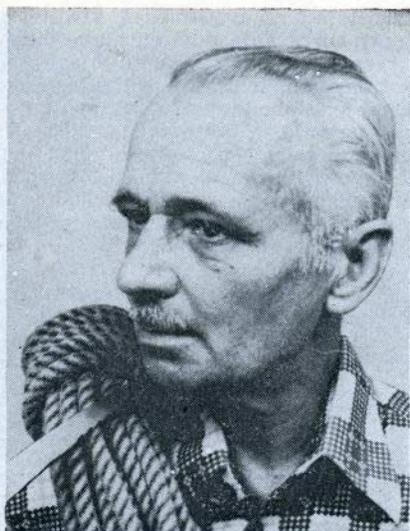
nije zaostajao za svijetom ni kvalitetom ni brzinom prihvaćanja noviteta, tako da u njegovu razvoju jasno zapažamo pojave kao što su ekstremizam, tehničko penjanje, ekstremno skijanje, slobodno sportsko penjanje, brzinsko penjanje, a prije svega ekspedicionizam, koji se začudo uspješno odupire neprilikama jugoslavenske ekonomike. Ekspedicionizmu je namijenjen poseban prikaz, a ovdje ćemo se ograničiti samo na poslijeratni organizacijski razvoj alpinizma.

Članovi predratnog AO HPD-a bili su, kao i ostali planinari, raspršeni sve do 1948. po raznim sekcijama fiskulturnih društava. Najviše ih je bilo u planinarskim sekcijama FD »Dinamo« i FD »Lokomotiva« u Zagrebu, osnovanim 1946. Prvu je vodio Petar Lučić Roki, a drugu Velimir Neferović. Kad je 1948. osnovan PSH, u njemu je ubrzo osnovana Komisija za alpinizam (u početku se nazivala referadom) na čelu sa Slavom Brezovečkim, a već 8. lipnja osnovan je AO u PD »Zagreb« (u početku se nazivao sekcijom) koji je okupio gotovo sve predratne zagrebačke alpiniste. Iste je godine odsjek organizirao penjački tečaj na Kleku za 50 početnika i tako je stasala nova alpinistička generacija. Već iduće godine odsjek ima 14 alpinista i 29 pripravnika i organizira penjački pohod u skupinu Maglića (7 penjača, 12 prvenstvenih uspona).

U prvom poslijeratnom razdoblju većina se zagrebačkih alpinista okupila u alpinističkoj sekciji FD »Dinamo« (osn. 1946). Na slici skupina članova pri povratku s vježba na Kamenim Svatovima 28. rujna 1947. s »Dinamovom« zastavom. Stoje (s lijeva): Zlatko Gros (Cvarek), četiri člana iz skupine »Zohara«, dr. Marijan Florschütz, Stefica Peller Kirigin, Drago Safar, ?, član zvan Koka, Melita Lučić-Roki, ?, ?, Vaso Petrošić (PD »Mosor«), Petar

Lučić-Roki (predsjednik sekcije), Branko Rojc, ?, ?, Dario Bremec (poslije poznati kameraman), Stjepan Brlečić (Digo). Sjede (s desna): Božo Kirigin, ?, Nevenka Svetec, ?, samoborska planinarka Ivančica, ?. Najdonji red (s lijeva): tri nepoznata člana, Branko Živičnjak, ?, ?, Drago Belaćić (Zohar), ?, majka Darija Bremeca, Zulejka (poslije administratorica »Naših planina«) i Neda Rukavina

Drago Belačić (Zagreb 1913), predratni penjač, alpinistički instruktor i organizator, poznat pod popularnim nadimkom Zohar, istaknuo se u radu s omladinom. Bio je pročelnik AO u PD »Željezničar« i PD »Vihor«. Odgojio je niz alpinističkih generacija

Učenje alpinističkih vještina vrlo je delikatan zadatak jer o uspješnom školovanju često ovisi penjačev život. Slike prikazuju tri takve vještine: spuštanje po užetu (desno gore), svladavanje previsog detalja u stijeni (lijevo dolje) i penjanje »kaminskom« tehnikom (desno dolje). Na idućoj stranici su portreti nekolicine alpinista iz tzv. srednje generacije koji su se istakli i kao alpinistički instruktori

Lijevo:
Davor Riharović (Split 1939), inž. arh. u Zagrebu, pročelnik AO PDS »Velebit« 1963, Komisije za alpinizam PSH 1969, član GSS, orijentacista, planinarski pisac. U inozemstvu penjač na Dolomitima i u Norveškoj

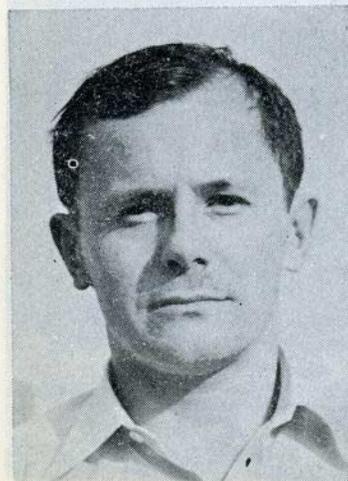
Desno:
Stanislav Gilić (Sumartin na Braču 1932), nastavnik geografije na Rijeci, član »Mosora« od 1951, pročelnik AO »Rijeka« od 1954, zatim AO PD »Kamenjak«, član GSS, planinarski nastavnik, urednik »Planinarskog lista«, pisac alpinističkih vodiča (Paklenica, Klek, Dolomiti) i brojnih stručnih planinarskih članaka

Lijevo:
Marijan Čepelak (Zagreb 1948), inž. geologije u Zagrebu, alpinistički i speleološki instruktor, orijentacista i traser, član hrvatskih alpinističkih ekspedicija na Grenland i Aconcaguu. Istražio je više stotina speleoloških objekata i izveo brojne prvenstvene uspone (npr. Brid Klina 1973)

Desno:
Antun Filipčić (Zagreb 1940), predsjednik PDS »Velebit« 1968-9, pročelnik AO 1962. i 1966-7, alpinistički instruktor, član GSS, orijentacista, organizator i predavač u brojnim planinarskim školama

Lijevo:
Zlatko Smerke (Gračac 1936), inž. strojarstva u Varaždinu, penjač od 1957, pročelnik Komisije za alpinizam PSH, član GSS, orijentacista (više puta prvak Hrvatske i Jugoslavije), planinarski publicista (»Planinarstvo i alpinizam«, alpinistički vodiči, geografske karte) i istaknuti planinarski fotograf

Desno:
Nedjeljko Jakić (Dobromani 1932), inž. geologije u Zagrebu, predsjednik PDS »Velebit« 1964, član AO i GSS, instruktor i orijentacista, sudjelovao u alpinističkim ekspedicijama u Norvešku i na Kavkaz

POGINULI U STIJENI

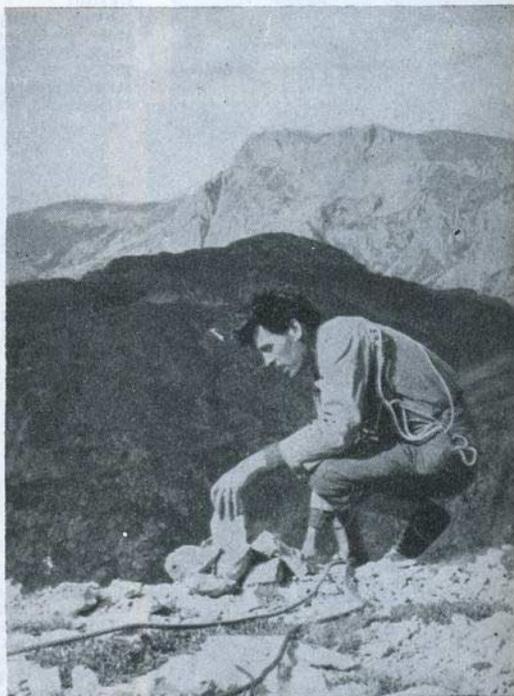
Ivo Babić Gjalski (Paris 1927 — Ogulin 1935), fizičar, asistent PMF u Zagrebu, član AO PD »Zagreb«, teško se unesrećio u Klekovoј stijeni i od posljedica umro u ogulinskoј bolnici

Ratko Čapek (Karlovac 1931 — Spik u Julijskim Alpama 1951), student tehnike u Zagrebu, član AO PDS »Velebit«, poginuo na početku penjačke karijere od kamena što ga je partner nehotice oborio. U spomen svoga omiljelog druga Velebitaši su sagradili sklonište na Samarškim stijenama i nazvali ga njegovim imenom

Branko Lukšić (Punta Arenas, Čile 1928 — Klek 1958), ekonomist iz Zagreba, član PDS »Velebit« od 1950, referent za propagandu PSH 1953, član AO, pročelnik Komisije za alpinizam PSH, izvrstan i neumoran organizator alpinističkih pohoda i tečajeva, jedan od najposobnijih hrvatskih penjača, unesrećio se zajedno sa Zvonimirom Lindenbachom nakon izlaska iz Klekove stijene. Njegovim je imenom nazvana planinarska kuća na Vidovoj gori na otoku Braču. Desno Branko Lukšić gradi čovuljka nakon izlaska na vrh stijene

tu, i stijenama Paklenice donio međunarodni glas. S riječkim pohodom na Kilimandžaro 1958, prvom jugoslavenskom akcijom ekspedicijskog stila, započinje era osvajanja inozemnih vrhova i stijena. Od 1965. organizira se u Zagrebu, umjesto tečajeva po raznim odsjecima, jedinstvena godišnja »Zagrebačka alpinistička škola« koju po pravilu vodi AO PDS »Velebit«. Ovaj odsjek počinje od 1969. priređivati i ledenjačke tečajeve, najprije u Austriji (Grossglockner) a zatim u Chamonixu, a začetnik je i osnivanja alpinističkog muzeja u Ogulinu i Speleološkog odsjeka koji se istaknuo rezultatima istraživanja nepoznatih podzemnih prostora.

Osnivaju se novi odsjeci u Zagrebu i drugim mjestima, od kojih većina organizira alpinističke tečajeve. Komisija za alpinizam PSH, koja se sastoji od predstavnika svih odsjeka u Republici, započinje s vrlo korisnim zajedničkim savezним akcijama kao što su penjački logori, alpinističke škole i plenumi hrvatskih alpinista. Godine 1960. organizira i prvi plenum alpinista Jugoslavije s 53 delegata, a te godine po prvi put se održava i prvosvibanjski neslužbeni skup alpinista pod Anića kukom u Velikoj Paklenici koji je postepeno prerastao u tradicionalni međunarodni skup alpinista, jedan od najvećih na svijetu

Od svih navedenih alpinističkih organizacija stabilno je djelovalo u 1985. četiri odsjeka i to u PD »Željezničar«, »Zagreb-Matica«, »Velebit« i »Mosor«. U toj godini prema približnim podacima računa se da je aktivno bilo oko 250—300 penjača. Naši su alpinisti ispenjali u 1981. 1600 smjerova, u 1982. 1700, u 1983. 2000 i u 1984. oko 2200 smjerova. Alpinistička djelatnost ubraja se u najteže i najopasnije planinarske discipline i zbog toga je regulirana prilično strogim pravilima. Naslov alpinista i pravo vođenja pripravnika u teže smjerove stječe se tek nakon određenog pripravnčkog staža, pohađanja alpinističke škole i položenog ispita. Od više stotina planinara koji su poslije rata bili članovi alpinističkih odsjeka, od travnja 1985. samo su 162 položila ispit i dobila znak, naslov i iskaznicu alpinista.

Na čelu Komisije za alpinizam PSH bili su: Krešo Mihaljević — Pauk (od 1948), Vjekoslav Šantek (od 1950), Stjepan Žulić (1952), Bruno Zergollern (1952), Stjepan Brlečić (od 1953), Branko Lukšić (od 1956), Dražen Zupanc (od 1958), Nedo Jakić (od 1964), Zlatko Smerke (od 1967), Davor Ribarović (od 1969), Urso Vrdoljak (od 1971), Vladimir Mesarić (od 1973), Miroslav Pleško (od 1975), Darko Berljak (od 1979), Branko Puzak (od 1985).

POPIS ALPINISTIČKIH ORGANIZACIJA

AO HPD 1935
 AS u FD »Dinamo«, Zagreb 1946
 AS u FD »Lokomotiva«, Zagreb 1946
 Komisija za alpinizam u PSH 1948
 AS PD »Zagreb« 1948
 AO PD »Rijeka« 1948
 AO PD »Željezničar«, Zagreb 1950
 AO PDS »Velebit«, Zagreb 1950
 AO PD »Grafičar«, Zagreb 1950
 AO PD »Jastrebarsko«, 1950
 AO PD »Runolist«, Zagreb 1951
 AO PD »Dubovac«, Karlovac 1951
 AO PD »Bilogora«, Bjelovar 1951
 AO PD »Ravna gora«, Varaždin 1952
 AO PD »Mosor«, Split 1955
 AO PD »Grič«, Zagreb 1957
 AO PD »Risnjak«, Zagreb 1957
 Alpinistički klub, Zagreb 1959
 AO »Rijeka« u PD »Snježnik« 1961
 AO PD »Japetić«, Samobor 1961
 AO PD »Kamenjak«, Rijeka 1966
 AO PD »Vihor«, Zagreb 1973
 AO PK »Split«, 1974
 AP PD »Dubovac«, Karlovac 1977
 AP PD »Klek«, Ogulin 1978
 AP PD »Paklenica«, Zadar (u osnivanju)
 AP PD »Kalnik«, Križevci (u osnivanju)
 AP PD »Bitoraj«, Zagreb (u osnivanju)
 AP PD »Jankovac«, Osijek (u osnivanju)

KRATICE

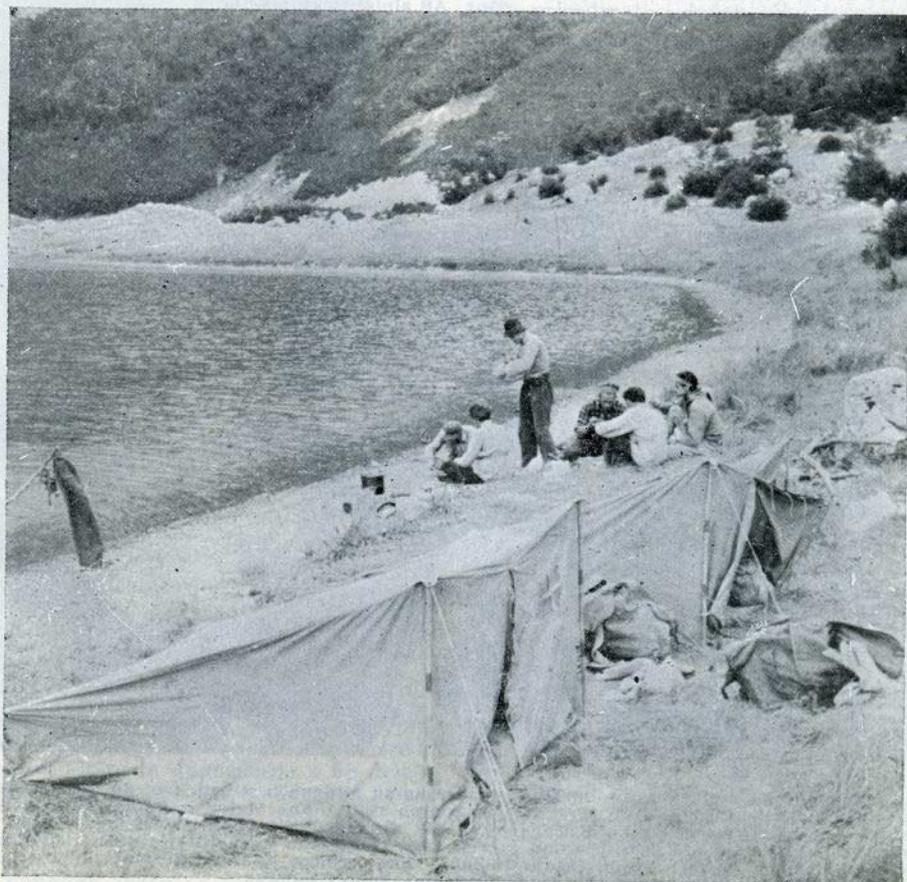
AS alpinistička sekcija
 AO alpinistički odsjek
 AP alpinistički pododsjek

Alpinistkinje, iako majne brojne od alpinista, trajno su aktivne u stijeni. Između prve poslijeratne alpinistkinje Dragice Pirc (Trst 1929 — Zagreb 1981) i Ane Mažar iz Splita, koja je 1982. postigla naš ženski visinski rekord usponom na Pik Komunizma u Pamiru (7495 m), velik je niz penjača. Na slici je naš ženski sastav koji je 1963. sudjelovao u akciji »100 donne sul Monte Bianco«. Stoje (s lijeva): Đurđa Dunja Bubanj, Dina Aringer, Marika Kostanjšek-Vrdoljak i Lota Arh. Dolje u sredini: Biba Građević

Među važne alpinističke vještine ubraja se bivakiranje, koje također valja uvijek bavati. Na gornjoj slici alpinisti treniraju izradu iglua radi bivakiranja u zimskim uvjetima u Skoli bivakiranja PDS »Velebít« 1983, a na donjoj je bivak u ljetnim uvjetima prilikom alpinističkog logora zagrebačkih alpinista na Trnovačkom jezeru u Magliču 1949.

UREDNIKOV KOMENTAR OVOM BROJU

Od čitalaca često dobivamo pisma s priznanjima i prigovorima. Neki predlažu što bi trebalo uvrštavati, drugi opet pitaju po kojim načelima se sastavlja pojedini broj, pisci članka ponekad se žale što predugo čekaju na red itd. Dakako da se uredništvo mora pridržavati nekih načela. Glavna su ova: u svakom broju za svakoga po nešto, više slika a manje riječi, uvijek poneki članak iz drugih republika i iz inozemstva, uz ozbiljne i vrijedne stručne članke treba da bude i lako pisanih u vedrom tonu, u svakom broju omogućiti prvi nastup bar jednom novom suradniku i — to bi bilo glavno.

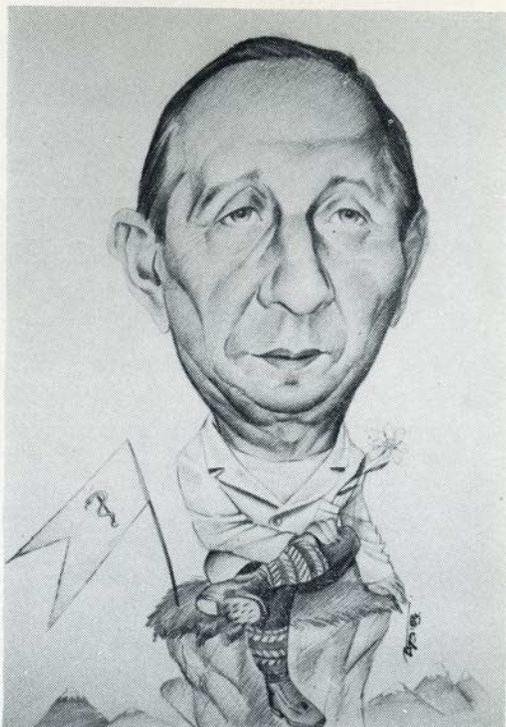
Evo, kako smo sastavili broj koji je pred vama! Kao i mnogo godina do sada, uvodnik prvome broju u godini piše tajnik PSH Nikola Aleksić, a posvećen je radu PSH u prošloj godini jer — ne zaboravimo: časopis je glasilo PSH.

Naš stari suradnik, Daniel Vukušić iz Jablanca, star po suradničkom stažu i po godinama života, opet se u svom poznatom stilu prihvaća velebitske teme. Piše kao dobar poznavalac svoga zavičaja i s mnogo emocija, jer je Velebit bio pozornica njegovih 80 godina života. Kad bismo sve njegove velebitske članke skupili, kao što je to svojedobno uradio dr. Ante Rukavina iz Gospića, bila bi to bez sumnje lijepa putopisna knjiga.

Miljenko Pavešić, iz Općinskog planinarskog saveza Rijeka, piše o zanimljivoj temi: kako stranci, i još k tome iz ravne Nizozemske, doživljavaju ljuti krš i guste šume našega Gorskog kotara, te nam daje lijep primjer kako valja prirodne ljepote naše zemlje popularizirati u svijetu. Iz Kurtovićeve članka o usponu na Gran Sasso doznajemo, među ostalim, da je makarsko »Biokovo« proširilo svoj djelokrug rada na inozemne planine, a mi tako nastavljamo s tradicijom da u svakom broju bude i poneka tema iz inozemnih planina.

Varaždinka Mira Šincek, koju smo kao lirsko otkriće predstavili našoj planinarskoj javnosti u prošlom broju pjesmom u prozi o Durmitoru, ovaj put nas zasipa bujicom svojih osjećaja doživljenih na Bijelim stijenama. Požežanin Ivan Jakovina na zanimljiv način — poređenjima — iznosi odlike planina svoje Slavonije.

Kao i u svakom broju, i ovaj put smo se pobrinuli da krug naših suradnika osvježimo novim imenima. Imamo ih čak pet-šest novih! Prva je planinarka iz Niša Ljiljana Miletić, koja se žali kako je njezin omiljeni planinarski dom Bojanine Vode na Suvoj planini u Srbiji izgubio planinarsku toplinu nakon prelaska u svojnu skijaške organizacije i nakon renoviranja. Albanac Sulejman Ljatići, koji već godinama živi u Puli, na auto-

biografski način opisuje povratak u planinu svoga zavičaja i djetinjstva. Ova dva članka, jedan iz pera srpske planinarke, a drugi iz pera Albanca, pokazuju kako NP nastoje trajno zadržati općejugoslavenski karakter.

Ogulinski planinarski doajen Ferdo Uršan javlja se s materijalom memoarskog karaktera — da se ne bi zaboravilo na početke ogulinskog planinarstva. Milorad Stanić iz zagrebačkog PD »Vihor« nastoji svojim napisom oživjeti turno, tj. planinarsko skijanje, koje je neopravdano zanemareno otkad su žičare stale nicati poput gljiva.

Nastavljamo s povijesnim prilogom koji smo započeli još preklani a završit ćemo ga ove godine. U njemu dajemo prednost slikama a ne tekstsu. To nam lako uspijeva zato što se u klišoteci PSH čuva pravo bogatstvo klišeya, što predratnih iz »Hrvatskog planinara«, što poslijeratnih objavljenih u NP od 1949. godine do danas. Da otkrijemo i malu tajnu: ovaj arak tiskamo u povećanoj nakladi, pa ćemo na kraju od toga složiti knjigu — jedina mogućnost da u današnjim teškim izdavačkim prilikama objavimo knjigu koja komercijalno nije atraktivna.

Jednako tako ćemo u idućem broju tiskati u povećanoj nakladi i arak sa speleološkim temama, koji zapravo predstavlja prvi svezak budućeg »Speleološkog priručnika«. Iako su speleološki prilozii u stručnom pogledu vrlo vrijedni, oni nekim čitaocima neće biti osobito zanimljivi. No oni nemaju pravo prigovarati da su time prikraćeni, jer će taj broj biti povećan za jedan arak. Prema

»TRANSAGENT«

Međunarodna saobraćajna agencija

RIJEKA

Vrši agentiranje brodova, zaključivanje broskog prostora i istraživanje tržišta na svim linijama u zemlji i inozemstvu, posluje kao ovlaštenu putnički agent Međunarodnog transportnog udruženja (I.A.T.A.) u kom svojstvu daje sve potrebne putničke informacije, vrši rezervacije i izdaje karte za sve lokalne i međunarodne letove.

tome, dobit će jedan arak na poklon. Računali smo ovako: kad se već taj »Priručnik« tiska, a najskuplji su pripremni grafički radovi i klišeji za slike, žrtvujemo još malo, pa neka svi planinari vide vrijednost naše planinarske speleologije. Hvala Republičkoj samoupravnoj interesnoj zajednici za fizičku kulturu SR Hrvatske koja sufinancira naš časopis i tako nam omogućava da se uspješno borimo s financijskom krizom.

Među vijestima, na kraju broja, opet čitamo o radu samo nekih društava, no što možemo kad se druga ne javljaju. Naslovna stranica? Mnogo nam briga zadaje izbor naslovne slike. Planinari su, izgleda, napustili crnobijelu fotografiju, a za kolor smo ipak presiromašni. Pomažemo se kako znamo, često i sa slikama iz inozemstva, unatoč naslovu — »Naše« planine. Priznajemo da bi sve to moglo biti ljepše i bolje, no sjetite li se da iza časopisa stoji samo nekoliko požrtvovnih amatera, ni jedan profesionalac, i s koliko malo financijskih sredstava PSH raspoloža, trebalo bi da se zapravo čudite: zar je to moguće?

Nadamo se da vam je nakon ovih redaka postalo jasno s kakvim se problemima bavi urednik i kako ih rješava. Možda možete naslutiti i to kako se osjeća baveći se ovim po-

sloj neprekidno 27 godina, a da vam se dočara i kako urednik izgleda, pobrinuo se karikaturist Petar Pismestrović crtežom na čelu ovoga članka (tvrdi da je slika ljepša i bolja od originala).

Na kraju nekoliko »tehničkih« obavijesti. Pošta nam nerijetko vraća primjerke časopisa s napomenom da je primalac nepoznat na toj adresi. Obavijestite nas ako adresa na koju vam šaljemo časopis nije dovoljna, a pogotovo ako se preselite. Nekima nestaju pojedini brojevi časopisa i zato provjerite je li vam poštanski sandučić ispravan. Ima čitalaca koji zbog »dobrih susjeda« ili nestašne djece u susjedstvu časopis radije primaju na adresu svoje radne organizacije.

Časopis i ovaj put stiže sa zakašnjenjem, iako se trudimo da ga ne bude, no tješimo se činjenicom što »Naše planine« nisu dnevni list i što zbog toga ne gube na aktualnosti. Ako ste zaboravili platiti pretplatu za 1986. godinu, podsjećamo vas da smo ček priložili još broju 9—10 prošle godine. Možete li animirati nekog od znanaca ili rodaka da se i on pretplati na časopis ili možete li ga obradovati poklonom u obliku pretplate? Na vaš zahtjev obavijestit ćemo ga tko je učinio ovu lijepu gestu.